

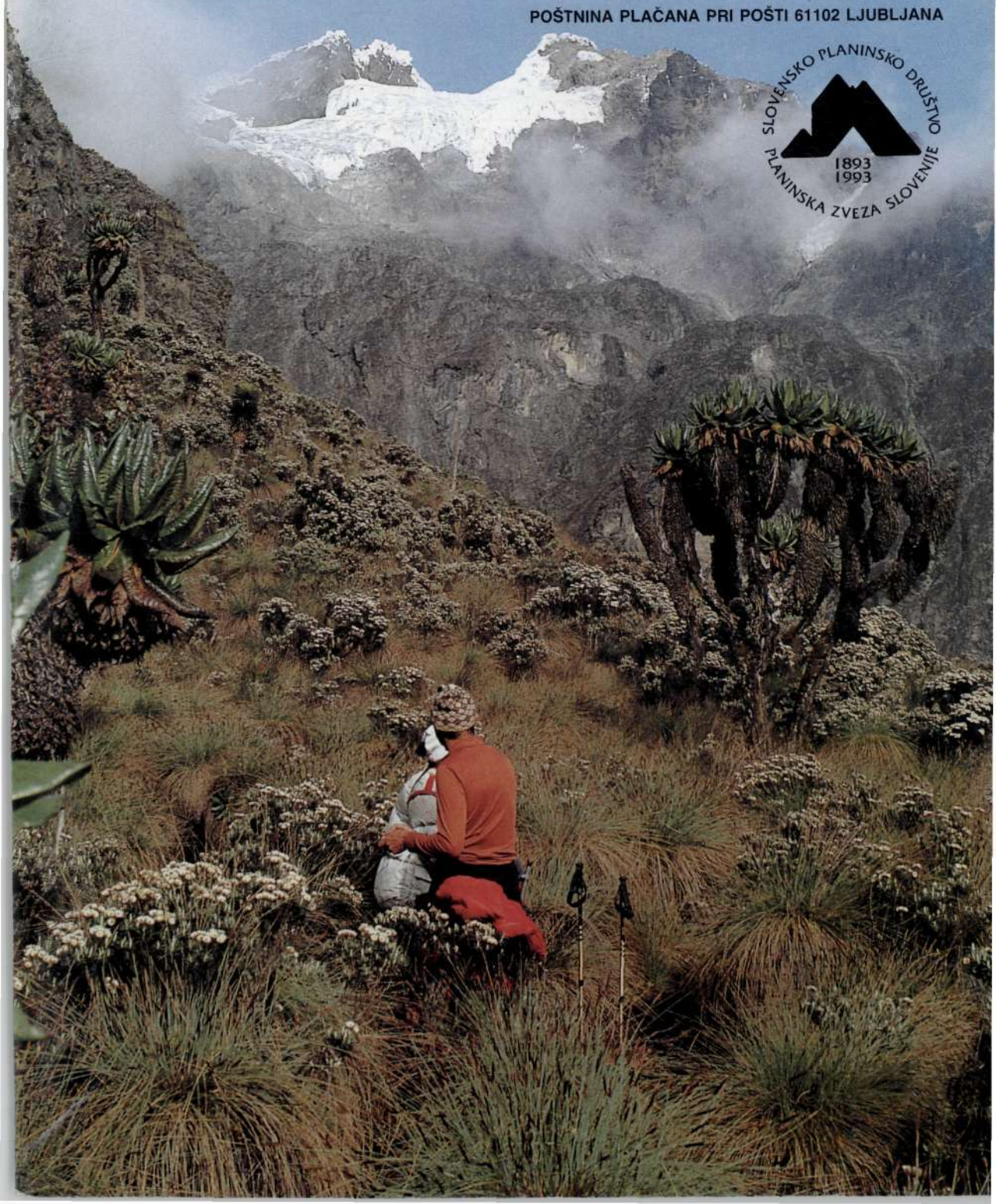
Planinski vestnik

4

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1993

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1993

4

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

Miroslav Činč	Zdravila v nahrbtniku	145
Peter Skvarča	Ognjena gora sredi večne beline	146
Igor Maher	Množičnost še straši	147
Milan Božič	Rakete z vrha Triglava	152
Pavle Šegula	O delu KOTG in odpravah	153
Tone Strojín	Prof. Fran Orožen in začetki SPD	156
	Klinar, Škamperle, Medvešček	159
Rudolf Travínč	Nad meglenim morjem	161
Ingrid Pilz	Čudoviti svet Julijskih Alp	163
Miha Kajzelj	Ledene rože	166
Marjan Cencen	Tibetanci v Nepalu	169
Rafko Terpin	Čez Pevc z zgodovino na jeziku	171
Janez Pretnar	Ekvatorialni pettisočaki	173
Milan Romih	Nejcu	175
Andrej Stritar	Konec tedna v iranskih gorah	176
Ivanka Korošec	Spomin na rojstni dan	179
	Odmevi	181
	Iz planinske literature	183
	Društvene novice	186
Božo Jordan	Kraški jami nad Savinjo	192a

Slika na naslovni strani: **Gore pod ekvatorjem** Foto: Janez Pretnar

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfređa, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za drugo trimesečje leta 1993 znaša 500 SIT, posamezna številka stane 170 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

ZDRAVILA V NAHRBTNIKU

MIROSLAV ČINČ

Lepota naših in tujih gora privablja vedno več obiskovalcev, ki se odpravljajo za krajši ali daljši čas uživati naravo. Pri tem je vprašanje, kaj poleg opreme, oblačil in hrane nesti s sabo od zdravil, da ne bi preveč obtežili nahrbtnika in hkrati zadostili nujnim potrebam prve pomoči v okoliščinah, ko bomo bolj ali manj osamljeni.

Nekaj preprostih pravil moramo upoštevati, da nam nahrbtnik z zdravili ne bo pretežak:

- vsak kos prtljage mora biti v nahrbtniku natančno odmerjen, s tem pa tudi zdravila; upoštevati moramo trajanje ture, letni čas, predvidene in nepredvidljive razmere v gorah, kamor smo namenjeni;
- upoštevati moramo svoje sposobnosti in telesno pripravljenost, predvsem pa bolezn, bolezenska stanja ali nagnjenost k določenim boleznim posameznika.

Kaj ne bi smelo nikoli manjkati v nahrbtniku?

1. Obvezilni material:

- številni obliži za rane; najbolje je, da jih izberemo v različnih velikostih, za manjše in večje žulje, odrgnine in manjše rane;
- mikroporski trak; koristen je za prekrivanje manjših nekrvavečih ran, poleg tega za pritrditev gaze in drugega obvezilnega materiala, uporabimo ga lahko tudi pri imobilizaciji poškodovanih udov;
- sterilne komprese ali zloženci, sterilna gaza, prvi pogoj; služijo za prekrivanje odprtih ran in poškodb, za zaustavljanje krvavitve (v kombinaciji s povoji in trikotno ruto);
- povoji iz gaze, elastični povoj; uporabni so za pritrditev številnih kompres ali gaze, za imobilizacijo poškodb, za oporo pri nategih in izvinih;
- trikotna ruta; nadomešča povoje, služi za imobilizacijo, ustavljanje krvavitve in za zaščito poškodb.

2. Zdravila

Praviloma jih v nahrbtniku ne bi bilo treba. Če se že odločimo za kakšno daljšo turo, potem jih skrbno izberemo in se odločimo za najnujnejša. Tak primeren izbor bi lahko zajel:

- aspirin - tablete po 0,5 g - proti bolečinam (kot analgetik) in za znižanje telesne temperature (kot antipiretik); namesto aspirina lahko uporabimo tudi druge analgetike, ki jih dobimo v lekarni brez recepta (na primer paracetamol ali analgetske kombinacije, na primer caffetin, saridon, kofan);
- dermazin - mazilo, 50 g (srebrov sulfadiazin) uporabimo za oskrbo opeklin;
- tudi zdravil za nadaljevanje že začetega

zdravljenja ne smemo pozabiti; če odhajamo v gore ne glede na to, da nam je zdravnik predpisal določeno zdravljenje, potem že začete ali stalne terapije ne smemo prekiniti.

V nahrbtnik ne sodijo antibiotiki, antihistaminiki in druga zdravila močnega učinka!

Izjema temu pravilu so odprave in daljše bivanje v gorah, ki jim najnujnejša zdravila določi in predpiše zdravnik (na primer antibiotike, sulfonamide, antihistaminike, antidiaroe in drugo). Koristno je lahko, če so v nahrbtniku tablete za dezinfekcijo vode (tablete pantocid, tablete micropur, prašek clorina), ki vsebujejo aktivni klor za uničevanje mikrobiološkega onesnaženja vode.

Nič ni narobe, če je v nahrbtniku tudi kakšna vrečka zrnca za nadomeščanje manjkajoče tekočine skozi usta (za oralno rehidracijo, na primer nelit, nelit N, zrnca OS). Ti pripravki vsebujejo soli kalija in natrija v obliki kloridov, hidrokarbonata in citrata kot nadomestilo za izgubljene telesne elektrolite. Ob daljšem bivanju, naporih in pitju čaja koristno nadomestijo izgubljene minerale in energijo. Sicer jih pa vsebujejo tudi napitki (cedevita, maratonik in drugi), ki vsebujejo poleg tega še vitamine.

Ob vsem povedanem bi lahko zaključili, da nahrbtnik ni lekarna, zato tudi ni primerno mesto za zdravila. Za krajše izlete v gore zadošča že nekaj obvezilnega materiala, medtem ko daljše bivanje in odprave zahtevajo strokovnejšo pripravo, o kateri naj odloča zdravnik.

Literatura: Helfer in der Not, Bergsteiger 2/90, str. 66-2. Pogledj tudi novo knjižico Gore in zdravje, ki jo je izdala zdravniška podkomisija komisije za GRS pri PZS.

(Objavljeno v Alpinističnih razgledih št. 37)

Tik pred zaključkom redakcije te številke Planinskega vestnika je v slovenskem alpinizmu izbruhnila prava afera: vrhunski slovenski alpinist Viki Grošelj, ki se je odločil splezati na vseh 14 osem-tisočakov našega planeta, je Planinski zvezi Sloveniji predložil pismo, v katerem razlaga, da je čisto po naključju v francoski reviji Vertical odkril objavljena svoja dva diapozitiva z Lotseja, ki naj bi ju bil, kot je podpisan v reviji, posnel njegov alpinistični kolega, prav tako vrhunski plezalec Tomo Česen. Pismo, ki je bilo namenjeno posebni komisiji pri PZS, da bi odločila o morali in nemoralu tega početja, pa se je že naslednji dan znašlo v več uredniških slovenskih medijev, ki so takoj poročali o aferi. Predsedstvo PZS je imenovalo posebno komisijo znanih alpinistov, ki naj bi razpletla ta slovenski alpinistični gordijski voz. Planinski vestnik bo o tem poročal v naslednji številki.

OGNJENA GORA SREDI VEČNE BELINE

PETER SKVARČA

V nanovo zdobljeni votlini pod ledeno krajno počjo, kjer je vihra razdejala prvo šotorišče, sedita Peter in Luciano sama na rumenih pločevinastih skatlah s hrano. Zdravnik je omagal, Gucija je klicala dolžnost.

Razpokane reke vijugastih ledenikov se tiho vijejo proti dolinam. Tudi v votlini je molk, že dolgo časa. Končno pretrga Luciano mučno tišino.

»Mar naj do konca najinih dni čakava tukaj, vreme pa je dan za dnem slabše? Kaj mi mar Lautaro! Jutri grem doli, nato se odpravim domov!« pribije.

Iz skodele na plinskem kuhalniku se dviga sopara. Molče srebata toplo kavo. Ko jo popijeta, se zavijeta v puhaste vreče. Še nekaj časa se lomi plamen sveče v ledenih stenah, nato zacvrči in pusti za seboj temo.

»Peter,« dahne po dolgem molku iz sosednje vreče, »ostanem, dokler je še kaj hrane. Ne bi bilo prav, če bi šel. Nemara bi se potlej kesal. Pa slovo... od gore... od tebe... saj veš! Zato ostanem.«

»Hvala,« vrne Peter in doda: »Saj sem vedel.« Obema je toplo. Med njima je sama jasmina.

Brez cepina v strmini ledene stene

SMUČANJE PO LEDENEM PROSTRANSTVU

Kakor vsako jutro se tudi 28. januarja prikaže eden od obeh iz luknje, da presodi vreme. Megleno je kakor vsak dan. A vendarle upata na izboljšanje. Okoli desetih se nenadoma vse nebo zjasni.

To je zadnja priložnost!

Na hitro pripravita neizogibno opremo, še enkrat pregledata smuči in plezalno orodje, si natakneti zaščitna očala proti odbijajočim se sončnim žarkom in se okoli enajste ure začeta premikati s smučmi na ramenih proti vznožju Marconija in naprej, velikemu doživetju naproti.

Uro zatem, ko sta že na ravnini, si pripneta smuči. Lepo drsijo po strjenem snegu in hitro se poganjata lahko navzdol proti Malemu ledeniku. V resnici pa je zelo velik ta Mali ledenik. Veriga Pirámide še napol zakriva oddaljeno pogorje Pio XI., Lautaro pa že leze iz črnih oblakov. Razgled proti jugu zapira masiv Moreno, vidi se samo prehod, kjer se začenja velikanski ledenik Viedma. Še malo, in že imata zamegljeni Marconi za seboj.

»V takem lahkem teku prideva danes še daleč!« meni Luciano. Silno je vesel, da se spet

smuča. »Kakor v Bariločah pozimi!« doda napol zares in napol v šali.

Potegnjen, enakomeren švist-švist ju spremlja v zavijanju nasprotnega vetra. Daleč za njima ostajajo vidne njune smučine. Iz vseobvladajoče beline se odražajo samo njuna pestro barvna oblačila.

Sonce se jame sprva neopazno nagibati čez zenit. Prišla sta do razritega ledu. S smučmi prečkata kar počez ozke, globoko zevajoče modrikaste razpoke. S težavo se pod težkima nahrbtnikoma premikata položno navzgor.

»Tam, kjer so najbližje čeri, bova počivala,« predlaga Luciano, »na varnem bova pred vetrom.«

Od zahoda čedalje močnejše zaganja proti nji, ma vale pršiča. Vrtinčasti snežni prah se zariva povsod in čeprav sije sonce, je presneto hladno. Ob začetnih čereh precej visokega grebena, potegnjenega južno od Cordona Pirámide, najdeta edino zavetje med svojim prečanjem ledu.

»Pripraviva si malo čaja, pa nekaj suhega sadja pojeva.« Med hrustanjem suhih piškotov skušata prižgati plinski kuhalnik. Toda čeprav stoji v zavetju in je še zadelen z nahrbtnikoma,

jima vetrivi preprih izza ovinka izniči vsak tak poskus. Ostaneta torej brez čaja in posrebata lesketajoče se kapljice vode z bližnje skale.

»Ne verjamem, da bi mogla danes priti tja čez,« stegne Peter roko proti gorskemu otoku Pio XI., »daleč je še. Vrh tega imava močan nasprotni veter. Tudi mi niso nič kaj všeč tisti črni oblaki ob izhodu ledenika Pio XI. proti fjordu Eyre. Ta mora biti tam zadaj nekje. Kaj sodiš?«

»Hm,« skomigne z rameni Luciano, »morda pa le!«

RDEČI ZAHOD IN ORANŽNI ŠOTOR

Nanovo si oprtata nahrbtnika in se zadrevita po ledenini proti severozahodu. Pošteno ju je premrazilo med počitkom, zato pospešita smuški korak.

Ura je štiri popoldne. Besede so jima zamrle. Osredotočena sta samo še na cilj, na vznožje Lautara tam, kjer se vzhodni greben spaja z ledeno ravnijo v senci že močno nagnjenega sonca. Zdaj pa drvita šele čez ledeniški Plateau, nad Paso de los Cuatro Glacières. Težko je sredi izravnane polja, brez vsakršnih vidnih oporišč, točno določiti, kje se stikajo ti štirje otrdeli veletoki, po katerih se izliva led na vse

strani v dolino. Sodijo, da leži okrog 15 kilometrov od vzhodnega roba. To stičišče tvori razvodnico medoceanskega ledu in vodovja.

Samo včasih se še sliši piš vetra: vse bolj in bolj pojema. Le enakomerno drsenje smuči spet reže po mnogih letih to trdo snežno planoto. Nič jima ne razodeva, kje se na njuni poti nagne iztok ledu v drugo smer.

Švist-švist-švist... Kratek počitek - in spet naprej. Zahajajoče sonce narahlo pordeči najvišji vrh Pirámide, visoke 2700 metrov, in tudi neverjetna slika daljnih špirov rdi v zarji.

Temni se že, vendar led še vedno žari nekaj luči. Oblaki se ugrezajo v zatón. Veter je povsem ponehal. Lautaro se že vidno bliža, a noge postajajo težje in težje. Prva zvezda zazari tik nad vrhom ognjenika. Šele čez dalj časa zasveti Orion, potem še Južni križ. Spomnita se, da je ta dan lunina mena v polno; nestrpno jo pričakujeta.

Ko se bliža polnoč, se razlije v neskončno tišino samotne pokrajine glas človekov:

»Tu si postavlja streho! Samo še kake tri do štiri kilometre imava do ledeniškega jezika najine gore.«

Nahrbtnika glasno udarita ob trdi sneg. Ko so

NAMESTO KOMENTARJA

MNOŽIČNOST ŠE STRAŠI

Kaže, da prav nič ne zaleže deklarativno zavzemanje naše gorniške organizacije za bolj prijazen odnos do okolja. Kolikokrat smo ugotavljali, da so sedaj prišli novi časi, da ni več nobene potrebe (še celo škodljivo je) po množičnih izletih v socialističnem duhu, kjer se množice delavcev in kmetov zberejo na vrhu (po možnosti je v bližini še postojanka s pijačo) in vzklikajo gesla v podporo režimu! Množični pohodi pa še kar strašijo po naših gorah. Tak holokavst nad naravo se je zgodil tudi sredi marca, ko je ilirskobistriško planinsko društvo organiziralo 19. zimski vzpon na Snežnik. Po časopisnih vesteh naj bi v dveh dneh Snežnik obiskalo kar 5000 ljubiteljev (?) gora. Že iz istih virov lahko tudi izvemo, da so se izletniki (ne morem jih imenovati gorniki) jutraj na vrh vzpenjali po zamrznjenih, prek dneva pa se z njega vračali po blatni poti. Ali si sploh lahko predstavljate, kaj pomeni 10 tisoč nog na poti in ob njej na razmočenem, nagnjenem terenu?

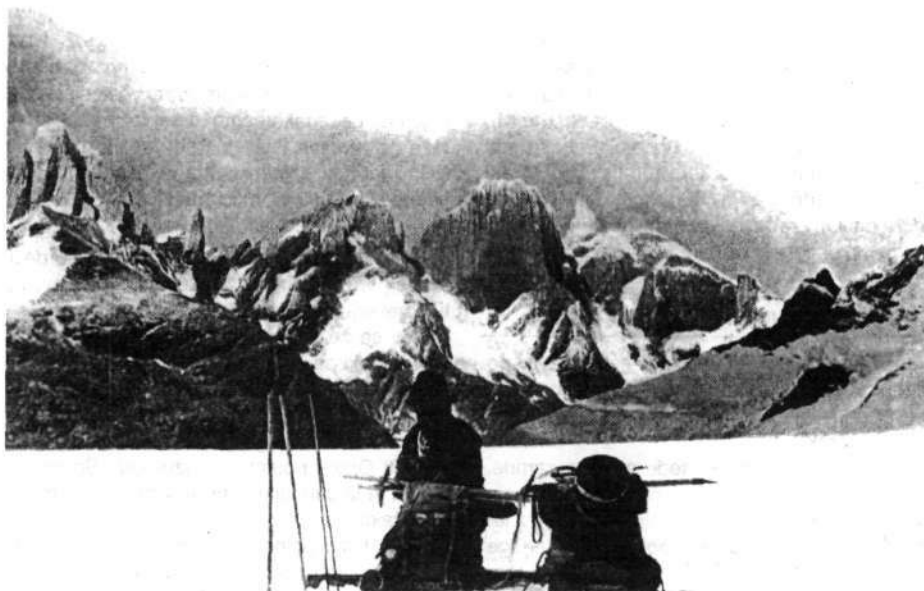
Včasih, ko so bile zime take, kot se spodobi

in je Snežnik pokrivala debela snežna odeja, takšni pohodi niso bili tako problematični. Zadnje zime pa (morda tudi po naši krivdi) precej skoparijo s snegom, zato na Snežniku ni snežne odeje, ki bi tla in rastlinstvo varovala tudi pred tisoči robotih podplatov. In prav rastlinstvo je tisti biser, zaradi katerega je Snežnik nekaj posebnega. Zato je predel nad gozdno mejo že od leta 1964 po sklepu republiške vlade zavarovan kot naravni (predvsem botanični) rezervat. S tem naj bi floro, ki je svojevrstna mešanica tako alpskih kot balkanskih vrst, zaščitili predvsem pred pretiranim turističnim obiskom.

Skrajni čas je, da gorniška organizacija preide od besed k dejanjem kar se tiče okoljevarstvene dejavnosti. Ob vseh splošno sprejetih načelih in naraščajoči »ekološki« zavesti še vedno dobesedno »nadelujemo in dodelujemo« plezalne smeri na kraškem robu (Osp, Mišja peč), še vedno je bolj malo posluha za spanje z lastnimi rjuhami, še vedno so naše kočice s svojo nesnago velik potencialni in dejanski onesnaževalec vodá, še vedno se vrstijo množični pohodi na nekatere »modne« vrhove.

Če naši organizaciji ne uspe preživeti brez take množičnosti, potem je bolje, da je sploh nimamo. Ali pa jo poimenujmo kako drugače, samo gorniška ne.

Igor Maher

Pred prečenjem ledu na zahod; v ozadju Fitz Roy, stolp Gendarme, Pollone, severna stena Pier Gorgia, Torre, Domo Bianco in vzhodni greben severnega Marconija

tla steptana, postavita po dolgotrajnem naporu piramidni šotor pokonci. Natezalce pritrdita na smuči, globoko zarite zunaj v sneg.

»Prav na zahodnem stičišču Plateauja in Corredorja Hicken sva menda pristala!«

»Menda res. In tistih dvanajst ur za prečenje si še kar pogodil. Samo eno uro sva jim morala dodati do tod.«

Sveča osvetljuje v šotoru, ta pa oranžno žari v mrzlo ravninsko noč. Potem zabrenči kuhalnik in brni še v zgodnje jutro. Ura je tri, 29. januarja, ko ugasne plamen in ž njim oranžni žar samotnega šotora. Noč spet obmolkne v postoteren tišino.

DEREZE GRIZEJO V LED

Rdeča krogla se prebujala in raste. Prvi žarki se razsipajo čez vrhove snežnikov na ravnino Celineskega ledu. Neizmernost nočne tišine se lomi in umika igrivosti svetlobnih pramenov. Vse se utaplja v objem vala luči. Rdečino jame prelivi zlatenje. Čudovit pojav vstajanja velike krogle je dopolnjen. Ostane samo še krasen dan.

Tudi v šotor je prodrl vrisk radostno prebujenega dne. Kar verjeti ne moreta, ko gledata ven: gora kipi v temno modro nebo prav nad njima. Blizu, a vseeno še tako daleč.

Prevzeta se molče napotita ob sedmih zjutraj z derezami na boleče ožuljenih nogah proti cilju. Tiste štiri kilometre hitro prehodita. Nato se začneta vzpenjati po razpokanem ledeniku. Dva kilometra gre položno po njem navzgor. Potem se napne v goro samo. Šotor je samo še

pikica na neskončnem ledu. Navezana prečka-ta do deset metrov široke razpoke. Večina je prekritih s snegom.

Pozorno si zdaj od bliže ogledujeta podobno gore. Vrh so jima že koj zakrile stene pobočja. Upata, da ga prav slutita. Še najverjetnejši bi lahko bil jugovzhodni greben: ni videti, da bi si plazovi utirali pot po njem; strmine se zdijo zmogljive, čeprav je tudi tu vse previsno, a manj kot v desni steni.

Vanj se tedaj zarineta. Ves je leden, nikjer ne moli iz njega kakšna skala. Uro za uro se vzpenjata, v prostem plezanju sicer, a ves čas navezana in skrbno varujeta. Po nevisokih, a previsnih stenah se prebijata s police na polico. Dereze grizejo v led višje in višje. Hudo spešita: vedno več ledeniške ravnin se doli izgublja v oblake.

»Tudi šotor je že zagrnilo!«

Nič več ne gledata naokrog. Samo varne stope še iščeta, da bi jih čimprej nanizala, kolikor jih je še treba, vsaj do kakšne razgledne točke proti vrhu. Ko prepleza prednji eno od nešteti sporadično rastočih strmin in varuje spodnjega, se nehote spet ozre navzdol:

»Ledenik so tudi že začeli požirati oblaki...«

»Bi se raje obrnila?«

»Nazaj?«

Na to razumarsko tipanje si odgovorita iz notranjega nagiba: oba hkrati se zaženeta naprej v strmino. Slutnja? Nagon?

Še kako dobro uro praskajo dereze v deviški led. Vrv se pne in spet vije. Plezalca pa sta kot eden v tistem pomenku z goro. Vsi čuti so jima usmerjeni k vrhu. Gora je z njima dobra; tekma za zmago velja le neurju.

Šotorišče pod Lautarom; na gori je označena smer vzpona in sestopa, krožec kaže lego ognjeniškega dimnika

Vrh grebena! Nedaleč proti severu se končuje - v vrh gore. Samo še nerodno prečenje do kotanje pod njim, od tam nekaj strmine na vršno sleme, pa izgajen pločnik po njem ju še ločijo do vrha. Onkraj grebena se pod goro samó še nizki oblački pasejo v čredi nad Tihim oceanom in globokimi fjordi, v katere se iztekajo reke in ledeniki. Tudi tokraj, na vzhodu, se doli umika prejšnji vsiljivec in izginja v navidezni nič.

Šele zdaj ju mine zaskrbljenost. Smer sta zadelala, neurje pa se je s plašenjem samo poigravalo z njima v svoji muhavosti.

Ob dveh popoldne sedeta kraj kotanje k skromnemu opoldanskemu okrepcilu in kratkemu počitku. Samo tri ure nočnega počitka po večrajšnjem trinajsturnem smuku čez ledeno »celino«, pa današnjih sedem ur zdržnega plezanja in vzpenjanja, ves čas v napeti negotovosti, že nekaj utruja.

Primerno jima tekne visokoplaninski obed, čeprav jima močan duh po žveplu začinja jed in draži nosnice. Nekaj deset metrov gresta vzdolž kotanje in naletita na razpoko, iz katere uhajajo ostro dišeči, a brezbarvni plini. Kotanja sama je široka kakih 80 metrov v premeru, leži morda 100 do 120 metrov nižje od vrha in kakih 500 metrov od njega. Proti jugu se iz nje izliva ledena reka po pobočju navzdol. To bi lahko bilo žrelo tega ognjenika, ki ga je kot takega ugotovil **Eric Shipton** med svojo raziskovalno odpravo leta 1959-60. Od vznosja je opazil, kako se pod vrhom dviga dim s pobočja Lautara, ki je dotlej veljal kot navadna in neognjeniška gora. Angleški raziskovalec pa se takrat ni utegnil vzpeti na vrh ali vsaj po poboč-

ju navzgor in torej ni mogel izslediti lege morebitnega žrela ali ognjeniškega dimnika.

ZMAGOVIT OBJEM NA VRHU LAUTARA

Kaže, da gre za krater tipa Eifelovih maarov, kakršnih obstoj je tudi v Južni Kordiljeri ugotovil že **Reichert** med Tronadorjem in Sierra Santo Domingo, kasneje še **Klohn** (1955) za Volcán Pillanilahue, **Lliboutry** pa jih dokazuje prav za območje Južnega celinskega ledu (1956, 1957, 1961). Če leži krater sredi ognjenika in bruha samo pepel, ne pa tudi lave, se okrog žrela ne naredi svojski ognjeniški stožec. Zato te gore po Reichertovi pozabljeni ugotovitvi nihče ni spoznal za ognjenik. Zaradi podzemске vulkanske vročine se na takih gorah topijo spodnje plasti ledu v dolgih obdobjih v podzemsko jezero. To se izlije po ledeniški reki, kadar preseže izmero kotanje, kar se periodično ponavlja. Nagel padec vodnega pritiska pa povzroči bruhanje vulkanskega pepela, ki ga raznaša veter, v teh predelih posebno močan in stalen, daleč naokoli. Med bruhanjem se pojavijo okrog žrela sredi ledenega polja samo majhna jezerca in ledeniško groblje. Potem prekrije površino spet sneg in led. Kot prototip takega delovanja velja islandski ognjenik Grimsvötn na ledeniku Vatara, ki ga je podrobno preučil **Thorarinsson** (1953), in je izraz za tak vulkanski pojav - jökulhlaup - povzet prav iz islandščine. Tudi Lautaro bi tedaj spadal med ognjenike s takim žrelom in takim delovanjem.

A ni izgubljeni več časa, čeprav bi kazalo kotanje po dolgem, počez in vsenaokoli podrobneje pregledati. Predvsem sta gornika. Do znanstvene nestrpnosti še ne sežeta s svojimi leti. Kaj, če se tik pod vrhom spet spusti nadnju

nevihta kakor pred tedni na Beli kapi! Naprej tedaj!

Jadno jo ubereta čez kotanjo in po zadnji, precej strmi steni, v katero so plazovi urezali svoje sledove. Kakšnih 20 metrov dolgi grozeči galeriji previsov sredi stene se izogneta s prečkanjem pod njimi na levo. Tam vstopita v žleb, iz njega spet v gladko steno - in že sta na vršnem slmenu. Dve razpoki ju še silita k previdnosti, potem pa lahko zdrvita z derezami po trdem, od stalnega vetra gladko obrušenem ledenem pločniku proti vrhu.

Koraki so še urnejši, samo nekaj strmih stopov še - in upehana se ob štirih popoldne stisneta v zmagovit objem na vrhu 3380 metrov visokega Lautara. Pijana od sreče in uspeha sedita na ledeno kapo, kjer je komaj prostora za dva.

CERRO PANGERC

Prav na enak dan, devetindvajsetega, le da v aprilu pred skoraj štiristo leti, je v bitki pri Mataquito žrtvoval svoje življenje junaški **Lautaro**, vodnik araukanskih plemen, in z njim njegovi zvesti vojščaki, ki so se uprli španskim zavojevalcem njihove zemlje. »Pozdravljen, davni junak!« mu Peter pošlje tople spomin. Ko pa opazi, da je ostal sam, ga zaskrbi:

»Kje pa si, Luciano?«

»V vrhu,« se oglasi kot iz globine gore, Luciano pa se kobaca iz razpoke, kamor ga je pogoltnilo. Ves je razrit in globoko razpokan ta vrh Lautara.

Vse se jima dozdeva tako neverjetno: »Poglej tja proti Fitz Royu! Vidiš, kako je od tod majhen ta velikan? Vidiš smer, kjer sva prečkala celinsko ledovje? Vidiš, kako se odbija opoldansko sonce od vrha naše Bele kape? Tam spodaj nekje, pod Električnim vrhom, mora stati Menihova skala.«

Samo nekaj kilometrov ju loči na zahod od divjih, neprehodnih gozdov ob težko dostopnih čilenskih fjordih. Ne proti severu, ne proti jugu ni videti konca ledu. Povsod izginja v slepilni svetlobi srebrnih odsevov, povsod se planjava naslanja na brezbrežje.

Na majhni ploščadici zavirajo s cepina belomodro-rdeče barve skupaj z zastavo sinjega neba. Trdno ovijeta obe zastavi na šotorski opornik, ga globoko zasadita v vrhno snežno kupolo in ga prepustita pražnje odetemu vrhovju v družnost. Odslej bo s praporoma vred enovit z goro in njeno usodo.

Ko v slovo od vrha poslednjikrat objemata od tod v pogled nižavje v globini in višavje okrog sebe, pritegne njuno pozornost sosednja gora: dvesto do tristo metrov severno od Lautara je vsajena v ledeno podnožje orjaške piramide, z vseh strani vsa obložena z ledeno snežnimi oblogami. Okrog 300 metrov bo nižja od Lautara in sega njena nadmorska višina do kakih 3000

metrov. Celinski led leži tod na 1600 metrih; piramida sama je tedaj približno 1400 metrov visoka.

Po asociaciji pojmov se spomnita rajnega **Tončka Pangerca**: »Tudi Tonček ni utegnil dopolniti svoje podobe...«

»Tole goro mu dajva ob njegovi desetletnici!«

»Naj nosi odslej po njem ime Cerro Pangerc!«

REŠITEV UGANKE VULKANSKEGA PEPELA

Navzdol se lahko spustita kar navpik po steni vzhodnega grebena. Le sem pa tja švigneta mimo kakega kosa kamnite skale. Vse drugo je odeto z ledom. Pod vrhno skorjo ledu je nekaj kamenja in kakšne grude strjene ognjeniške prsti. Nekaj pod vrhom, kakih dobrih 50 metrov ali nekaj več, začitita spet močnejšo nasičenost zraka z žveplenimi plini. Ko sestopita iz pregrade skalovja, odkrijeta vir temu pojavu: pod vrhno strmino, na pobočju lažjega naklona, zeva v ledu okrogla odprtina v premeru dveh do treh metrov. Iz nje se dviga gost steber sivega dima v zaščiti stene visoko navzgor in se potem izgublja v vetru. Onkraj te rebri domnevata še drug tak dimnik, če ju ne vara le razpršen dim, vendar zaradi pozne ure ne utegnet več iskati naokrog.

Končno sta odkrila nekaj oprijemljivega! S fotografijami tega dimnika, pa z onimi od nižje proti jugu ležeče kotanje ter s primerki kamenja, ki sta ga težko izgrebla malo pod vrhom izpod ledu, bo predložen neizpodbiten dokaz o ognjeniškem značaju te gore. S tem bodo vulkanologi in glaciologi našli dokončno rešitev uganke v zvezi s periodičnimi pojavi skrivnostnega vulkanskega pepela na vzhodu tega predela Celinskega ledu. Prav tako bodo pojasnjeni tudi sočasni periodični porasti taljenja nekatereh ledenikov na istem območju. Slednje je treba pripisati toploti izbruhane pepela. Prav Lautaro bo tedaj ognjenik, ki ga na široko trosi proti vzhodu, kjer redki naseljenci včasih opažajo na zahodu steber dima, včasih v rdečkastem žaru plamena s spremljavo bobnenja, potem pa se usipljejo nanje padavine lahkega sivega pepela. Tako so leta 1953 pripovedovali **De Agostiniju** naseljenci na območju jezer Cardiel in San Martin. Tedaj je ta italijanski raziskovalec tudi našel tak pepel na Malem ledeniku; švedski geolog **dr. Quensel** ga je že leta 1908 ugotovil na ledeniku Amalia. Leta 1946 je Llibouty na fotografijah iz letala izsledil pas ledeniškega odtajanja od ledenika Pio XI. do jezika Glaciar Jorge Mont na severu ter od zahodnih ledenikov H. P. S. 7 in 8, Greve in San Bernardo na vzhod do sanmartinskega in Malega (Llibouty). Dim, ki ga je pred leti opazil Shipton, se je skoraj gotovo kadil iz ravnokar odkritega žrelca. Njegovo odkritje je s

Ognjeniški dimnik pod vrhom Lautara

tem potrjeno z dokazi in je vnešenih vanj nekaj več podrobnosti.

BELE MEGLE NAD POKRAJINO

Pod ledenimi previsi sestopata naprej strmo navzdol. Za povratek je ta smer kaj primerna. Vodi naravnost k vznožju in je krajša od one med vzponom. Za dostop na goro pa bi bila nevarna in zamudna.

»Glej, v kakšno krasno popoldne se je prelevilo skisano dopoldne! Vsaj sto kilometrov seže vidljivost. Si za to, da spodaj takoj zloživa šotor in jo potegnemo kar naprej čez led do taborišča pod Marconijem? Lepo vreme sem ali tja, zapati pa mu le ni, da bo zdržalo do jutri!« predlaga Luciano.

»Če bova pri moči, zakaj ne!« bi se tudi Petru zdelo varneje biti onkraj kot tu na milost ali nemilost muhavemu vremenu.

Ko pa ob osmih zvečer popadeta v zapuščeni šotor - zanju je pravi hotel -, ju pri priči sprejme tudi sen v svoje okrilje. Niti ne opazita, kako se skrivnostno tihotapijo megle od zahoda. Tiho se vlegajo na njun šotor.

Samo močno plahutanje platnenega krila in premočene spalne vreče ju drugi dan zbude v stvarnost popolne oblačnosti. Komaj se vidi smučka, na kateri je pritrjen natezalec ob vhodu. Zunaj dežuje in sneži, a za sedaj je še razmeroma mirno. Dan je pust, mrk in dolg od poležavanja v mokrem. Ledeni kristalčki se vrivajo skozi šotorsko platno in iz šotora morata metati vodo.

»Petintrideset kilometrov do najinega prvega samotnega taborišča pod Marconijem, od tam še sedem do matičnega pod Menihovo skalo,

prav tako neobljudenega, in še nadaljnjih petindvajset kilometrov v dolino do najbližjega človeka...«

»Da, in štiristopetdeset čez kontinent do Rio Gallegos, pa še dva tisoč tristo od tam do Buenos Airesa.«

»Jutri odrineva, pa naj že bo vreme kakršno hoče. Kaj praviš?«

»Ah, saj sivina je zmeraj enaka! Jutri tedaj!«

Jutri, da. Jutri pa bo zaječal veter. Polagoma že narašča.

SMEHLJAJ SONCA

Na Kontinentalni led je posijala luč. Zaželena in izprošena. Razlila se je v šir in dalj, pronicala v zadnje razpoke ledu. Vse je napolnila s svetlobo. Pojavila se je v radostnem krikju oznanjenja, ko se je odgrnila tema v ledeno mrzli razpoki.

Sonce blagohotno ožarja temine. Kje je razdivjana sila iz nevidne noči, kje? Umaknila se je v premoči luči.

Golota ledovja prekipeva v prevzetnem smehljaju sončnega odela.

Še Tončkova smučka se zopet poraja v luč, daleč na bleščeči ravni, kamor jo je odnesel pobesneli vihar.

In tam? Mar je mogoče? Kot rešni znanilec se v enakomernem ritmu poganja majhen ptiček vzdolž po ledu. Kam?

Rojstvo.

Z vetrom hitita proti vzhodu. Za njima pa se zopet zbirajo črne gmote oblakov nad ognjenikom, zdaj njunim ognjenikom.

Vstajenje.

Potlej se okrog njiju in nad njima vse zagrne. Luč se spet umika pošastni temi.

RAKETE Z VRHA TRIGLAVA

MILAN BOŽIČ

Natanko opolnoči med 26. in 27. aprilom 1946. leta so v počastitev pete obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda z vrha Triglava, pa tudi s Kredarice in nekaterih bližnjih vršacov v Julijcih švigile v temno noč rakete.

Bila nas je majhna skupina planincev. Kvečjemu osem. Pripeljali smo se iz Ljubljane. V Mojstrani nas je pričakal **Joža Čop**. Bilo je 25. aprila pozno popoldne. Noč smo prebili na nekem skednju, v prvih urah 26. aprila pa smo se podali na dolgo, naporno in zasneženo pot. Za nas je bila težka tudi zavoljo tega, ker smo v nahrbtnikih nosili predvsem rakete in nekaj pištol za njihovo izstrelitev, za hrano pa smo nosili majhne pakete UNRRA (UNRRA - Organizacija Združenih narodov za pomoč po drugi svetovni vojni prizadetim državam). V paketu so bile konzerve, nekaj čokolade, pa tudi zmleta kava. Te si nismo kuhali, smo pa iz nje delali triglavski sladoled. Zmleto kavo smo namreč stresli na sneg, malo pomešali in nato lizali. Bil je odličen sladoled, ki se nam je, utrujenim in izmučenim, odlično prilegel.

Kolikor se spominjam, smo do Kredarice potrebovali okoli deset ur. Nekomu od tovarišev, nevajenemu tako naporne poti, se je od utrujenosti skoraj zmešalo. Zato smo tudi zaradi tega zadnji del poti napredovali bolj počasi.

Pod Kredarico smo prišli popoldne, prav v trenutku, ko je stekla akcija za rešitev **Jožeta Pogačnika**, Jeseničana, ki se je malo prej na smučeh pripeljal po ledeniku in baje zaradi klobuka, ki mu ga je hotel odnesti veter, s smučmi vred poletel v globino med stenama. Bil je toliko priseben, da je varno pristal na debeli snežni krpi. Od tam so ga reševalci - kolikor se spominjam, je bil med njimi tudi **Stane Koblar** - s pomočjo vrvi potegnili iz globeli.

Mi smo potem skupaj z Jožom Čopom nadaljevali pot do koč.

Zvečer se je na vrh Triglava povzpela le majhna skupina najbolj izurjenih planincev oziroma alpinistov. Če se ne motim, sta bila med njimi tudi neki **Rožič** in **Milan Ciglar**, poznejši utemeljitelj slovenskega dela evropske pešpoti.

Kot smo se dogovorili, so opolnoči najprej švigile v noč rakete z vrha Triglava, pozneje tudi s Kredarice in če se ne motim, tudi z bližnjih vrhov v Julijskih Alpah. Vse to v počastitev pete obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Bil je lep pogled na svetleče se jezike, ki so parali temno nebo.

Naslednji dan, 27. aprila, smo občudovali naše

Pod Triglavom 26. aprila 1946. leta; na desni z nahrbtnikom na ramah je Joža Čop, čisto zadaj s smučmi na ramah avtor prispevka.

smučarje, ki so se merili v Triglavskem smuku. Naša pot v dolino je bila zdaj lažja. Tudi zaradi praznih nahrbtnikov in ob zavesti, da smo opravili veliko delo.

Mednarodna klasifikacija sezonske snežne odeje

Delovna skupina Mednarodne komisije za sneg in led (International Commission of Snow and Ice) pri International Association of Scientific Hydrology ter Mednarodna glaciološka družba (International Glaciological Society) sta leta 1990 izdali Mednarodno klasifikacijo za sezonsko snežno odejo (The International Classification for Seasonal Snow on the Ground). Dokument ima 23 strani, založil ga je World Data Center for Glaciology (Univ. Colorado, Boulder CO, USA).

Za izdelavo nove klasifikacije so se odločili leta 1985. Je delo osmih strokovnjakov in velika pridobitev, čeprav je v naravi stvari, da ne more ustrezati vsakomur in na vseh ravneh. Kot kaže, pa bo za nekaj časa vendar zadovoljila večino uporabnikov.

Vsebina: Uvod, Značilnosti snega v snežni odeji (gostota snega, oblika in velikost zrn, vodenost, nečistoče, natezna, strižna in tlačna trdnost, trdota, temperatura), Dodatne meritve snega na tleh ter Priloge (A: seznam simbolov, B: definicije, C: večjezični seznam pojmov, D: vzorec profila snega, E: fotografije različnih vrst zrn in snega). Klasifikacija vsebuje 7 preglednic

SPOMINI PRVEGA NAČELNIKA ODPRAVARSKE KOMISIJE, STARI 30 LET

O DELU KOTG IN ODPRAVAH

PAVLE ŠEGULA

Zarodki slovenskih alpinističnih odprav segajo že v obdobje pred 2. svetovno vojno, ko so se naši alpinisti nekajkrat načrtno in organizirano podali v Centralne Alpe. Razmah himalajizma po 2. vojni je še močnejše dramil želje, da se tudi mi podamo v Himalajo in druga malo znana gorstva. V ta namen je na pobudo PZS že leta 1955 pričel delovati zarodek Himalajskega odbora (HO) in še pred uradno ustanovitvijo v dobrih štirih letih opravil ogromno pripravljalno delo ter se med drugim bodel tudi z nenaklonjeno zvezno vlado, ki ni imela posluha in deviz za nekakšno odpravo. Rezultat raziskav in razprav o možnem cilju je bila med drugim knjiga Himalaja in človek, ki sta jo napisala **Igor Levstek** in **Janko Blažej**, izdala pa Planinska založba leta 1957.

Himalajski odbor so uradno ustanovili 28. 10. 1959; predsednik je postal **Fedor Košir**, člani pa **dr. Miha Potočnik**, **Tone Bučer**, **Lavoslav Dolinšek**, **Tone Štajdohar** in **Igor Levstek**. Že kmalu so mu dodali še tajnika, **Anteja Mahkota**, ter pet novih članov: **dr. Andreja Župančiča**, **Edija Keržana**, **dr. Franceta Srakarja**, **Staneta**

Kersnika in predstavnika podjetja Planica-šport.¹

1. JAHO je odšla na pot 15. 3. 1960. Vodil jo je Stane Kersnik. Zaradi nepredvidenih zapletov z dovoljenjem se je usmerila na Trisule namesto na prvotno načrtovani Nanda Devi.

KOTG NI HIMALAJSKI ODBOR

Začeto delo je HO nadaljeval tudi po vrnitvi odprave. Predsedoval mu je **Milan Kristan**. Načrti so obsegali tudi Kavkaz in druge gore, zato je UO PZS že kmalu prišel do zaključka, da potrebuje širše usmerjeno telo, ki bo načrtovalo odprave v velika, malo znana gorstva sveta. To naj bi bila Komisija za odprave v tuja gorstva (KOTG), ki je dobila soglasje planinske organizacije na 6. občnem zboru PZS leta 1963.

Njen načelnik sem postal na pobudo takratnega tajnika PZS, pokojnega nenadomestljivega **Rada Lavriča**, ki je zaupal moji delavoljnosti in objektivnosti, hkrati pa iskal nekoga, ki mu jeziki niso ravno tuji. Prvo sejo sem sklical 4. 3. 1963. S člani prvega mandatnega obdobja **Jankom Mirnikom**, **Tonetom Brožem**, **Stanetom Kers-**

¹ Fedor Košir, uvodnik PV 1960/7.

(osnovne fizikalne lastnosti snega; opredelitev kristalov (zrn); velikost kristalov (zrn); vodenost snega; trdota snega; meritve v snežni odeji; hrapavost površine snežne odeje).

Primerjava z brošuro Sezonska snežna odeja (Seasonal snow cover), ki jo je leta 1970 izdala UNESCO z IASH in WMO in sem jo upošteval pri pisanju priročnika Sneg, led, plazovi, pokaže, da so nekatere vrednosti in simboli danes drugačni kot tedaj. Poglejmo novo delitev velikosti zrn in strižne trdnosti snežne odeje:

Zrno (mm): zelo majhno < 0,2; majhno 0,2–0,5; srednje veliko 0,5–1; veliko 1–2; zelo veliko 2–5. Nova klasifikacija razlikuje še izjemno veliko (zrno) > 5 mm.

Strižna trdnost za različne trdote snežne odeje (Pa): zelo mehka 0–10³; mehka 10³–10⁴; srednje trda 10⁴–10⁵; trda 10⁵–10⁶; zelo trda > 10⁶; led. Sicer enaki, vendar poenostavljeni so grafični simboli za trdoto.

Zelo koristne so definicije posameznih pojmov, brez katerih si v tem svetu ni mogoče predstavljati enotnega oziroma usklajenega razumevanja posameznih pojavov. To ve ceniti samo tisti, ki je kdaj študiral s pomočjo tuje literature ali se lotil prevajanja tujih strokovnih besedil.

K jasnosti pojmov prispeva tudi angleški, francoski, nemški, švedski in ruski slovar (128 izrazov).

Opazovalcem na terenu bo koristil vzorec prereza snežne odeje (snežni profil). Če bomo vsi uporabljali enak obrazec, enake simbole in definicije, udeleženci mednarodnih sej ne bodo tratili časa z iskanjem »skupnega imenovalca«. Po pravilu »ena slika pove več kot tisoč besed« smemo pričakovati, da tudi fotografije različnih kristalov oziroma snežnih tvorb ne bodo odveč niti poznavalcem in še manj začetnikom.

V tem smislu je posebne hvale vredna preglednica »Klasifikacija po obliki zrna« (Grain shape classification). Ker so izpustili nekaj kristalov in simbolov (F5, F6, Fa), je preglednejša in enostavnejša. Zajema trdne padavine, snežne delce po preobrazbi (mehanski, zrnjenju, sreženju, srenjenju), kristale, ki nastajajo na površini snežne odeje (srež in ivje), ledene tvorbe na površini in v notranjosti snežne odeje. Ob vsakem simbolu je naziv kristala (zrna), kratek opis, opis, kje nastaja, njegova klasifikacija, fizikalni proces nastanka, odvisnost od pomembnejših dejavnikov okolja in njegov vpliv na trdnost snežne odeje.

Tvorci nove klasifikacije kot temeljnega dela so si prizadevali, da je uporabna za znanstvenike in smučarje, saj lahko opazujemo s preprostimi instrumenti ali na pogled.

Pavle Šegula

153

nikom, Tonetom Sazonovom, Tonetom Škarjo, Tonetom Jegličem, dr. Francetom Srakarjem, dr. Andrejem Župančičem, Zoranom Jerinom in Francijem Savencem² smo določili stvarne naloge v okviru splošnih smernic, ki so bile za tisti čas presneto široke in še danes ne zvene zastarelo:

»KOTG ni isto kot Himalajski odbor. Njena naloga je, da spodbuja, organizira in pomaga pripravljati pomembnejše akcije naših alpinistov v tujini in obiske tujih gornikov pri nas.

Komisija ne bo posegala v zasebne podvige članov PZS in posameznih PD. Želeti pa je, da bi vodila račun o vseh pomembnejših podvigih, zlasti takih, ki imajo značaj ekspedicij. Naloge komisije postanejo s tem splošnejše in realnejše, vendar je potrebno, da se del članov posveti predvsem vsestranskim pripravam, zbiranju materiala in opreme in načrtovanju možnih ekspedicij v daljnja visoka gorstva. Razmisliti je treba tudi o zdravstveni in znanstveni problematiki.

Naše letošnje naloge so predvsem akcijskega značaja - več lažjih zamenjav in odprava v Kavkaz.«

Odločitev, da se lotimo tega dela, ni bila lahka, mislim pa, da je tedaj večino članov KOTG vodila misel, da smo v tujih gorah že veliko zamudili, da imamo veliko sposobnih alpinistov, ki lahko splezajo karkoli in kjerkoli, hkrati pa potrebujejo ljudi, ki jim bodo s prizadevnim delom utirali pot in premagovali zapletene strokovne in birokratske ovire. Brez te pomoči bi marsikaj nadarjen alpinist omagal, še preden bi se sploh zares lotil dela, mikavni in obetajoči cilj pa bi ostal nedosežen.

Ko sem dobil ponudbo za delo v KOTG, sem se tega dobro zavedal in se odločil za sodelovanje v preprčanju, da se bo s prizadevnim delom dalo marsikaj narediti.

TURISTIČNA AGENCIJA PZS

Nalog smo se lotili odgovorno, ne da bi si zaradi funkcije tudi sami obetali udeležbo v kaki odpravi. Če smo hoteli pridobiti zaupanje, smo morali predvsem sami biti nepristranski, vestni in se izogibati vsemu, kar bi vodilo k nezaupanju med alpinisti in člani odprav. Napake ali celo zloraba funkcije bi hitro privedle do sporov. Odstopi in menjave kadrov bi v delo KOTG vnašali nezaupanje in poleg vsega drugega tudi izgubo časa, ki se ga je že brez naše krivde veliko izteklo brez vsakega haska. Mislim, da je nam in našim naslednikom to v polni meri uspelo, o čemer navsezadnje pričajo tudi tri desetletja neprekinjenega dela KOTG in veliko število uspešnih odprav.

² Prvotno je APD predlagal Andreja Aplenca, ki pa svoje funkcije ni mogel prevzeti in opravljati in ga je zato nadomestil klubski tovarš.

Če danes pogledamo samo zapisnike sej, se nam ne zdi prav nič pretirana misel, da je KOTG vse do danes ostala prava pravcata neplačana »turistična agencija« PZS, saj je več ali manj vsa leta skupaj s sodelavci, tudi člani odprav, postorila tisoč stvari, ki jih terjajo odprave. V ta namen je veliko pridnih ljudi vložilo ogromno prostega časa in prostovoljnega dela, za katero včasih niti med planinci ni bilo pravega razumevanja. Bila so celo obdobja, ko je bilo na sejah slišati misli, da KOTG ne potrebujemo in da bi za organizacijo odprav zadoščala podkomisija pri Komisiji za alpinizem. Res so zaledje odprav dobri alpinisti, vendar sta njihova vzgoja in vsakdanja dejavnost eno, stvarni veliki posegi na tujem in priprava le-teh pa nekaj povsem drugega. Še danes verjamem, da sta tem predlogom botrovala po eni strani zavist in prepričanje, da KOTG zapravlja denar, ki bi ga sicer dobili alpinisti, po drugi plati pa bi morda kadri KOTG pomenili transfuzijo vodstvu komisije za alpinizem (KA), ki je organizacijsko dolga leta močno šepala, kar k sreči ni imelo bistvenih posledic za dosežke alpinistov in stenah.

SKUPINA NA GORI IN ZALEDJE

Zelo zapletena je bila izbira članov odprav. Naivnejši smo želeli, da naj v odprave hodijo perspektivni člani planinske organizacije: alpinisti, ki razen plezanja store za svoj AO oziroma PD še kaj drugega, ki redno ali sploh plačujejo članarino, so dobri delavci in študentje, po možnosti znajo kak jezik, filmajo in fotografirajo in so sposobni o doživetjih tudi kaj povedati in napisati. To niso bile zahteve zaradi zahtev; šlo je preprosto za to, da bi po odpravi razen vrhov ostala tudi kakšna druga zapaščina. Z rezultati smo lahko kar zadovoljni, saj knjig, filmov, dia pozitivov in predavanj o naših odpravah ves ta čas ni manjkalo. Dobili smo celo umetniške slike in risbe in tudi šole za šerpe v Manangu bi ne bilo, če bi nam bile dovolj samo odprave kot take.

Posebej smo si - vsaj večina - želeli, da bi imel vsak obetaven slovenski alpinist možnost za udeležbo v odpravah ne glede na to, kje živi in v katerem PD deluje. V tistem času namreč še ni bilo videti, da bosta vsak količjak podjeten AO ali skupina izkušenih planincev že kmalu sama organizirala svojo odpravo, zato so šli razpisi v vse AO oziroma PD. To marsikateremu večjemu AO ni bilo všeč, v posameznih obrobni AO pa so bili nezaupljivi in niso kaj prida verjeli, da bo končna izbira udeležencev odprav zares objektivna. Zato se je prav pri tem pogosto kaj zapletlo.

Res je sprva odšlo na pot nekaj odprav z udeleženci iz različnih AO, ki so se med seboj komaj poznali. Kljub temu, da so bile uspešne, se je kar kmalu uveljavil drug način izbire. PZS je izbrala vodjo odprave, ta pa po svoji presoji

udeležence, upoštevajoč njihove alpinistične veščine in vse drugo. Veliko težo je vselej imelo poznanstvo med kandidati in podobno. Tudi tak izbor ni brez napak, saj nastajajo klani, ki so navzven zaprti, je pa boljši že zato, ker je med odpravo manj trenj in napetosti, saj vsak že pozna muhe in znanje soudeležencev. Ne nazadnje se v takih skupinah nepomembni nespo- razumi po odpravi hitro pozabijo, ne pa brez potrebe obešajo na velik zvon.

Pri organizaciji odprav se med člani in zaledjem pogosto pojavijo velika razhajanja v oceni pomembnosti sodelujočih strani, ki jih v grobem lahko opredelimo kot nasprotja med »skupino na gori« in »zaledjem«. Tako ni redek pojav, ko so člani odprav prepričani, da sta PZS ali društvo lahko srečna, da »se zanju žrtvujejo in podajajo po kostanj v žerjavico, prezebajo, trpe lakoto in žejo, nosijo naprodaj svoje glave, zanemarjajo delo, študij ali družine«, zaledje pa spet njim očita, da »se gredo turizem na račun skupnosti« in ne vidi, da jim med pripravi in odpravo v resnici ni samo lepo, ampak se - da bi dosegli skupni cilj odprave in organizatorjev - tudi marsičemu odpovedo in v resnici veliko žrtvujejo. V bistvu so stvari zelo jasne, natezanje pa zgreše- no in odveč. Ne spominjam se niti enega samega primera, da bi koga silili v odpravo, saj je članstvo v odpravi ne samo prostovoljno, tem- več ponavadi življenjski cilj in vroča želja sle- hernega kandidata, možnosti za udeležbo pa praviloma veliko manj kot želja. Še manj pa je

KOTG ali kdo drug od odprav zahteval, da mora- jo vrh osvojiti za vsako ceno, saj vemo, koliko dejavnikov odloča o končnem izidu podviga in kako blizu sta med odpravo življenje in smrt.

Razumljivo je, da se uspehov veseli tudi zaledje in da se organizacija rada »postavlja« z dosežki svojih odprav, za katere je udeležencem vselej bila tudi hvaležna in jim omogočila, da so po- skusili srečo. Mislim, da smo te odnose v glavnem obojestransko prav razumeli.

POLITIČNI RED, POSTAVLJEN NA GLAVO

Politika v planinskih vrstah nikoli ni igrala kakršnekoli, kaj šele pomembno vlogo, zato bi rad danes, ko Slovenija ubira nova pota in kdaj pa kdaj slišimo kakšno gorko na račun komuni- stov, zapisal, da PZS in KOTG nista nikdar diskriminirala kandidatov, ki niso bili člani komu- nistične partije. Živo se spominjam prave osup- losti vodstva »alplagerja« Bezengi med odpravo leta 1965. Prvič so bili osupli, ker nisem vedel, če je razen mene v odpravi še kak član ZK, in drugič, ko so zvedeli, da za članstvo v odpravi ni potreb- na partijska knjižica, temveč samo dobro zdravje in alpinistično znanje udeleženca.

O tem smo se nekoč v sedemdesetih letih pogo- varjali po eni izmed številnih sej KOTG in ugibali, kdo od članov odprav je sploh organiziran in ugotavljali, da je med planinci siceršnji »red postavljen na glavo«, saj redki komunisti skupaj

10-letnica zimskega himalajizma

Medtem ko so vrhunski alpinisti z vsega sveta zelo dejavni v zimski Himalaji, naj obudimo spomin na lansko zimsko sezono v najvišjem pogorju sveta, kamor pozimi že deset let prihajajo alpinisti, vendar se mora- jo tudi še zadnja leta sprijazniti s tem, da Himalaja ni izgubila nobenega delčka svoje krutosti in neizprososti. Lansko zimsko se- zono je bilo v tem pogorju v Nepalju le 12 odprav, polovica iz Koreje.

Od osemstisočakov se je pokazal kot dovolj privlačen le Mount Everest (8848 m), ki so se ga lotile tri odprave iz Japonske in Koreje. Rezultat vsega tega je bil ta, da so imele le tri odprave srečo doseči svoje razmeroma skromne cilje. Avstranci in Juž- nokorejci so priplezali na Ama Dablam (6812 m), kar je bil nasploh 95. in 96. vzpon na to goro, druga korejska skupina pa na Dorje Lakpo (6966 m). Količnik uspešnosti je torej zelo nizek: le vsaka četrta odprava je bila v stanju, da je stopila na vrh svoje gore.

Sčasoma se je pokazalo, da vladajo v Hima-

laji pred božičem navadno izredno ugodne razmere. Vse odprave so v svoje načrte vgradile le to ugotovitev in so poskušale začeti svoje delo na gori kolikor je le mogo- če zgodaj, najraje že novembra. Tako je bilo tudi to zimo. Vsi trije uspešni vzponi so bili opravljeni pred 20. decembrom, čez božične praznike pa je v teh gorah ostala ena sama odprava. To so bili Japonci pod vodstvom himalajskega veterana **Kuniakija Yagihare**, 45, ki so skoraj tri mesece, do 9. februarja 1992, šarili po zloglasni jugoza- hodni steni Everesta. Žal se kljub vztrajnim poskusom, usmerjenim proti vrhu, 16-član- ski ekipi ni uspelo povzpeti višje od njihove- ga petega višinskega tabora (8350 m).

Alpske države so bile zastopane le z eno samo odpravo: z majhno štiričlansko švica- rsko skupino pod vodstvom **Romola Notta- risa**, ki si je postavila za cilj goro Bhrikuti (6364 m) v Damodar Himalu. Žal jih je sklop nepričakovanih dogodkov že 30. novembra prisilil, da so se umaknili z višine 5500 metrov. Zares škoda, kajti lepo oblikovani Bhrikuti še ni doživel zimskega vzpona in je zaradi tega izredno zapeljiv odpravarski cilj.

József Nyka

z drugimi odborniki nadvse prizadevno organiziramo odprave - za nepartijce. Tako je pač bilo, morda tudi zato, ker visoka partijska politika ni bila med hribovci nikoli doma, še manj pa je zahajala v gore, kjer očitno ni našla niti imela svojih interesov.

Po tem kratkem sprehodu v prvo desetletje slovenskega odpravarstva kaže, da je bilo delo uspešno in da smo k temu kot člani komisije prav vsi prispevali svoj delež, kar mi je v veliko zadovoljstvo. Sodeloval sem z mnogimi imenitnimi ljudmi, ne samo gorniki, in tudi kot organizator doživel veliko lepega. Ne nazadnje sem spoznal nekaj visokih tujih gora in poduhal utrip Nepala.

Dr. Miha Potočnik me je leta 1965 poslal s 3. odpravo v Kavkaz, češ »da bom tako najbolje videl, kakšna je odprava v praksi«. Na lastno

željo pa sem kandidiral za mesto člana žepne odprave v Pamir, kamor so sovjetski gostitelji povabili samo dva udeležence iz Jugoslavije. Čas odprav v alpskem slogu takrat še ni napočil in mislil sem si, da dvojica ne more delati čudežev, pa bo tako vseeno, če eden od naju ne pride na vrh. No, zgodilo se je, da sva 2. avgusta 1969 na Pik Lenina z dvojico mongolskih, dvojico romunskih, sedmerico sovjetskih alpinistov in dvema sovjetskima alpinistkama, **Nino** in **Irino**, v »komandi« **Borisa Kleckoja** prišla oba: **Riko Salberger** in jaz. Obe odpravi sta bili čudovito doživetje, ki ga v duhu pogosto obnavljam kot nepozaben spomin.

Želim, da bi naše odprave dosegle še veliko vrhov in ustvarjalno prispevale k odkrivanju veličastnega »nekoristnega sveta«.

NOVA KNJIŽICA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

PROF. FRAN OROŽEN IN ZAČETKI SPD

STONE STROJIN

V počastitev stoletnega jubileja delovanja slovenske planinske organizacije in hkrati osrednjega ljubljanskega planinskega društva je Planinsko društvo Ljubljana Matica založilo 52 strani debelo knjižico »Prof. Fran Orožen in začetki Slovenskega planinskega društva«, ki jo je spisal prof. **dr. Tone Strojín**. Med ovitkom, na naslovni strani katerega je reprodukcija barvne slike **Ivana Groharja** »Triglav« iz leta 1897 in na zadnji strani akvarel **Gregorja Klančnika** »Ojstrica«, ki ga je avtor narisal lani, je tekstovni del, v katerem so opisani začetki organiziranega slovenskega planinstva in ustanovitev SPD, avtorjeva premišljevanja ob stoletnici Slovenskega planinskega društva, natančnejša predstavitev Ljubljane pred sto leti in rodu **Frana Orožna**, prvega načelnika (predsednika) SPD, najboljše del je namenjen namišljenemu pogovoru s prof. Franom Orožnom, zaključni del pa spominom **dr. Janke Orožna** na očeta.

Z dovoljenjem avtorja in založnika objavljamo odlomek iz namišljenega pogovora dr. Strojina s prof. Orožnom: zato, da bi čim širši krog planincev segel po branju celotnega dela in se seznanil s prvim predsednikom slovenske planinske organizacije. (Op. ur.)

MALO OBISKAN GORSKI SVET

»Gospod načelnik, stoletje naju ločuje od takrat, ko ste prevzeli krmilo SPD. Kaj je pomenilo predsednikovanje temu društvu Vam oseb-

no? Kaj je pomenilo biti član SPD z vidika naroda? Ste v planinstvu videli tudi narodotvorni element? Kaj Vam je kot zgodovinarju in geografu sploh pomenila ta površinsko majhna deželica, ki je bila takrat še razdeljena na vojvodine in se še sploh ni omenjala kot Slovenija?»

Za narodno zavednega Slovenca je mesto načelnika SPD lahko pomenilo samo čast. Več od tega pa mi je prinašalo skrb: kot načelniku SPD v politično upravnem smislu pri oblasteh, zlasti pa pri Nemcih v gorah in še bolj pri nemško mislečih uradnikih v mestu. Če bi zamudili z ustanovitvijo SPD ali če bi poskus propadel, bi na nas ležala zgodovinska odgovornost. S svojim delovanjem v gorah, pa tudi v mestu je SPD utrjevalo slovenstvo. Če bi slovenske gore res postale nemške, in ta nevarnost je bila velika, bi bil slovenski svet resnično videti drugačen. V naravi so vsa človeška pričevanja videti avtohtona, v mestu pa značilna. Zato je bila ustanovitev SPD po svoje tudi osvobajanje slovenskega sveta in SPD narodno obrambna organizacija.

Komaj ustanovljenemu SPD ni manjkalo težav tudi zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, saj smo mogli računati samo na slovenske mecene, še posebej na slovenske narodnjake. Takih ljudi - premožnejših trgovcev - smo imeli v SPD kar nekaj, nekateri pa so materialno podpirali slovensko stvar v gorah že pred ustanovitvijo SPD, tako **Fran Kadilnik**, **Fidelij Terpinc** idr.

Predvsem pa je bila naša osnovna naloga zbirati zavedne Slovence in jih navduševati za

planinsko stvar. Slovenske gore, mišljeno je visokogorje, so bile malo obiskan svet. Mestni človek je bolj kot lepoto v njih videl nevarnost. Ta predsodek je bilo težko premagati. Organizirali smo družabne prireditve s srečelovom, imeli vsakoletni planinski ples v Narodnem domu, damski odsek pa je skrbel za okrasitev in veselo razpoloženje. Člani Osrednjega odbora SPD smo se tudi izven sej popoldne zbirali v kavarni Narodnega doma in sploh je bilo mnogo priložnosti za prijateljevanje. Lahko rečem, da je SPD z markiranjem poti, pisanimi vodniki in družabnimi shodi v tem času ustvarilo podlago za družinske izlete in za slovensko navezanost na naravo. Res nismo propagirali visokogorskih izletov, saj za to še niso bili ustvarjeni pogoji za večje skupine, predvsem pa ni bilo še markiranih visokogorskih poti. Kolikor so bile, so bile to steze kozarjev in pastirjev, zeliščarjev in - Nemcev.

CENTRALISTIČNO UREJENO SPD

Planinstvo je za slovenski narod v takratnih razmerah pomenilo več kot ljubezen do narave. Rekel bi, da sta bili narodna zavednost in povezanost med seboj v SPD prednostne narave, še pred izleti v naravo. Odstopali so tisti aktivni in vztrajni, ki si jih videl vsako nedeljo in v prostem času na sprehodih.

Dokler nismo imeli zaledja v članstvu, materialne podpore v mecenih in ustanovnih članih, nam še toliko koč in poti ne bi veliko pomenilo. Zato je za planinstvo tako pomembno, da ima organizatorje, ki v vsebini svojega dela najdejo toliko ustvarjalnosti, da ima planinska dejavnost tudi narodni pomen. V takratnih v vsem primitivnih razmerah, v organizacijskem, terenskem in finančnem pogledu, smo našli v idealnem navdušenju tisto, kar nas je vlelo naprej. Bolj ko se je večalo število podružnic, bolj je SPD postajalo vseslovenska organizacija. V začetku in še dosti pozneje je bila centralistično urejena, saj je bilo SPD v bistvu eno samo društvo. V svoji osebi sem kot načelnik Osrednjega odbora SPD povezoval vse podružnice povsod po Sloveniji in kot načelnik Osrednjega društva SPD širše ljubljansko območje. Spričo pomanjkanja kadrov drugače ni šlo. Biti smo morali čimbolj neposredni in povezani, da bi bila organizacija SPD čimbolj enotna in s tem učinkovita.

Majhnost slovenske deželice mi je prej pomenila prednost kot oviro, ker sem se lahko terensko kot zgodovinar bolj posvetil predmetu, ki sem ga obdeloval. Majhnost zna biti res dragocena prednost, zlasti v študijskem pomenu. Manjša ko je dežela, bolj jo lahko spoznaš v potankost. Včasih smo podatke nabirali ne le iz listin in urbarjev, pač pa tudi iz ljudskega izročila, ki je včasih bolj živelo iz roda v rod.

Prof. Fran Orožen, prvi načelnik SPD

Zakaj sem mnogo pisal? Čutil sem, da moram kot slovenski izobraženec in šolnik posloveniti pouk na zemljepisnem in zgodovinskem področju. Moje knjige, na primer Vojvodina Kranjska, niso služile le pouku, saj so se z njimi lahko opismenjevali tudi širši sloji. Očitno sem nekaj storil za narod, sicer me ne bi izbrali v Društvo profesorjev, v Matico Slovensko, v Muzejsko društvo, kjer sem strokovno živahno sodeloval.

Ko je prišlo povabilo, nisem niti malo premišljeval, ali bi bilo treba ustanoviti SPD. Priključil sem se in izbrali so me. Da so me izbrali, sem gotovo moral imeti določene prednosti; v čem, uganite sami.

KAKO SMO USTANAVLJALI SPD

»Ali ste imeli med slovenskimi društvi konkurenco pri ustanavljanju novega društva? Kako so na SPD gledala druga slovenska društva, politične stranke in širši sloji? Je bilo težko privabiti člane? Kako ste se organizirali?«

Razumeti morate, da je bil slovenski gorski svet okrog leta 1890 človeško opustel svet. Domačini so pasli pod zgornjo gozdno mejo, pa še to komaj dva meseca poleti. Višje se je podajal malokateri. Za gore ni bilo pravega zanimanja. Rekel bi, da so naše gore služile Nemcem za propagando svojega naskoka na jug do Jadrana. Ne bi mogel reči, da je bilo nemških turistov, kot so se imenovali takratni gorniki, dosti več od naših. Toda nemško oznamovana pota, napisi na nemških kočah so propagandno označevali to, kdo biva tod. Zunanja obeležja so bila - zgodovinsko gledano - vedno to, kar označuje neko deželo za domačo ali pod tujo oblastjo. Jezik je govorica narodov. Kar z lastnim jezikom zapišeš ali oznamuješ, to je tvoje.

DÖAV nam je bil v gorah hud tekmeč, ker je imel in užival širšo pomoč, imel velika sredstva, ki jih je lahko dobil tudi od centrale DÖAV.

Med slovenskimi društvi si nismo skakali v lase. Razen Gasilskega društva in Sokola, pozneje Lovskega društva in Kolesarskega društva skoraj ni bilo drugega slovenskega društva. Pri pridobivanju naših članov ni bilo težav. Nasprotno: vsak, kdor se je poizkusil z lažjo in krajšo turo, je želel drugič spet, po možnosti še kam drugam, čeprav na daljšo turo. Razume se, da je število novih članov naraščalo.

Morda je manj znano, čeprav to **Henrik Lindtner** v svojem članku omenja, da so piparji imeli bogate izkušnje z raznimi osebami, ki so boleale in pričakovale, da se jim povrne zdravje, če se poizkusijo s hribi. To so v resnici priporočali že zdravniki, a tudi piparji sami so bili za bolne življenja vreden vzor. Torej je SPD že na samem začetku služilo kot vzor telesne vzgoje. Za naštevane uspešnih ozdravitev takratni piparji res niso bili v zadregi.

Druga slovenska društva nam niso nagajala ali imela kakršenkoli razlog za ljubosumje. SPD je bilo avtonomno. V naše delo se tudi niso vtkale takratne slovenske politične stranke. Ali so pri tem zaradi številnosti članov SPD pogrešile, prepuščam njim in zgodovini. Vsekakor so bile takrat slovenske politične stranke do SPD neorientirane. Sam kot načelnik SPD nisem pristopil k nobenemu političnemu taboru, niti sam niti moje društvo. Ostali smo narodno zavedni, toda neodvisni; preteklost in ne sedanjost nista bili omadeževani. To je bila naša prednost, naš obraz pred zgodovino.

GOSTILNE V HRIBIH

Člane smo pridobivali na različne načine: z izletmi, predavanji, družabnimi plesi in prireditvami. Sploh so bili plesi celo na Drenikovem vrhu in

Zgornjem Rožniku in kasneje na starem strelišču pod Rožnikom osrednje društvene prireditve. Čisti dobiček je šel za prvo slovensko planinsko kočjo Za Liscem. Štejem si v čast, da je bila imenovana po meni Orožnova kočja. Včasih so v načelniku videli vzor društvenega dela. Ali je ta vzor tudi zaslužil, ne vem, predložite sami.

Mnogo smo dali na stike z ljudmi, nič izumetničene ali politično prirejene: lahko bi rekel na razvedrilo, da so ljudje radi sodelovali. Ne vem, ali so bili pozneje stiki med vodstvom in članstvom kdaj bolj pristni. Izrabili smo praznike za skupna srečanja. Vžgalo je tudi tekmovanje, kdo bo v letu prehodil več višinskih metrov. V prednosti so ostali izkušeni hribolazci, prvenstvo pa je ostalo, čeprav prehodno, kar pri Francetu Kadirniku, nestorju slovenskih planincev.

Kdo ve danes za Franceta Kadirnika, našega takratnega prvohoda? Le kdo bi mu bil še enak čez sto let - prehoditi v enem dnevu Šmarjetno goro, Šentjošt in Šmarno goro? Že takrat so bili kaveljci in korenine!

Res je, časi niso primerljivi. Domači hrib ostaja pručka višjim, tujim »špicam«. Kaj češ, tudi naša čud je druga. Le kaj bi se nervirali in iskali prednosti v časih, ki jih ni mogoče primerjati!

Morda še nekaj o gostilnah. Še dosti pozneje so nam očitali gostilne v hribih. Vendar, kje bi bilo naše planinstvo, če ne bi bilo družabnosti, pa še kaj povruha? Zavetje, streha, hrana, to je bila osnova za preživetje v gorah. Samo to je lahko ponudilo društvo, ki mu je bil za to pred nočjo hvaležen vsak v visokih gorah.

Tudi v nizkogorju se pred gostilno ni mogel zatajiti vsakdo, komur je bila ljuba hoja. Koče in gostilne so bili narodni hrami, kjer so se zbirali zavedni Slovenci. Priznam, da so bile gostilne marsikomu v škodo, čeprav so pritegnile tudi narod zatajevanih čustev.

Pravila za gorske kolesarje

S pomladjo bodo gorski kolesarji spet prevozili marsikatero vzpetino. Bavarski minister za varstvo okolja **Peter Gauweiler** in predsednik Bavarske kolesarske zveze **Peter Edelhäuser** ter Zveza nemških kolesarjev zato pozivajo gorske kolesarje, da se vozijo samo po poteh, ki so zanje dovoljene ter so predvsem uvidevni do sprehajalcev ter do gorskih in drugačnih popotnikov. Pešci namreč ob tem doživijo neprijetna srečanja s kolesarji, predvsem še takrat, kadar so slednji v divjem spustu po ozkih poteh. Po bavarskem zakonu o varstvu narave imajo v vseh takih primerih pešci prednost. Gorski kolesarji smejo zato voziti samo po zanje dovoljenih, to pomeni dovolj širokih poteh.

V preteklosti je vedno znova prihajalo do nevarnih situacij in do resnih sporov med gorskimi popotniki in gorskimi kolesarji. Turističnim in tujskoprometnim občinam sta Gauweiler in Edelhäuser pismeno svetovala, naj se v občini dogovorijo o delitvi poti in naj v pisni obliki gorskim kolesarjem povedo, po katerih poteh se smejo voziti, ne da bi med svojimi vožnjami ovirali popotnike. Kar pa zadeva tekmovanja v gorskem kolesarjenju, je Zveza nemških kolesarjev sestavila pravilnik o smernicah za varstvo narave. Poleg tega sta obe nemški kolesarski zvezi pritrdili predlogu, da je treba pri izbiri kolesarskih tekmovalnih prog posvetiti posebno pozornost varstvu narave in okolja.

TRI NOVE KNJIŽNE POSLASTICE ZA PLANINSKO POLICO

KLINAR, ŠKAMPERLE, MEDVEŠČEK

Tik pred iztekom lanskega leta so pri Tržaški založbi v zbirki Devin izšle v paketu tri knjige, ki bodo zaradi svoje kvalitete (vsaka je namreč na svojem področju nekaj posebnega) gotovo pritegnile planinske bralce.

Prva, **Sto slovenskih vrhov** avtorja **Stanka Klinarja**, je bralcem že znana, saj je tokrat prvič ponatisnjena, zato nekoliko podrobneje predstavljamo drugi dve noviteti.

Odlomek iz knjige **Igorja Škamperleta** **Sneg na zlati veji** je bil že objavljen v Planinskem vestniku (PV 1990, št. 7-8), čeprav takrat še nismo vedeli, da je to odlomek iz bodoče knjige. Na tem mestu zato v nadaljevanju objavljamo spremno besedo **Toma Virka** (seveda z avtorjevo privolitvijo), ki je na koncu knjige zelo dobro opisal pomembnost knjige za slovenski alpinizem in tudi zelo dobro ocenil literarne kvalitete knjige.

Tomo Virk: NAROČJE VEČNOSTI

Ena izmed največjih odlik in vrednot alpinizma je doživljanje narave, pa tudi dojemanje samega sebe med plezalnimi vzponom. Obrambni mehanizmi, ki jih sproži ogroženost, spremenijo človekovo telo v drhtečo anteno. Navadna čutila ne zadoščajo več, doživljanje vsrkavaš neposredno. Človekova notranjost je popolnoma razgaljena. Zdajci dojameš skrivnost, ki jo je lisica razodela Malemu princu.

(T. Mihelič, R. Zaman:
Slovenske stene)

Ali so alpinisti res zgolj iskalci in osvajalci nekoristnega sveta? Ki se ženejo za stvarmi, v katerih »normalen« človek pri najboljši volji ne more videti nobenega smisla? Ali pa so morda ljudje, ki prisluhnejo glasu v sebi, ki prisluhnejo tistemu gonu, ki je v človeka vsajen že od pradednine: gonu po spoznanju dokončne resnice, smisla, skrivnosti, pa naj bo simboliziran v biblijski zgodbi o raj in mamljivem (a prepovedanem) sadu drevesa življenja in spoznanja, v legendi o iskanju svetega Grala, ali pa npr. v prizadevanjih indijskih, kitajskih, evropskih srednjeveških alkimistov? Kajti v končni instanci je cilj vseh teh stremeljenj vedno prodor v območje božjega. Adam in Eva sta jedla od drevesa spoznanja, da bi (zapeljana po kači) postala enaka Bogu; vitezi in modreci so iskali

kamen modrosti, da bi dosegli Absolutno; alkimisti so skušali s svojim postopkom posnemati božje dejanje stvarjenja in s tem Boga. In alpinisti - alpinisti se skušajo za vsako ceno povzpeti na goro.

Gora. Gora ni le kup kamenja, košček nekoristnega sveta. V mitološki optiki je namreč središče, axis mundi, popek sveta, omphalos, in je kot taka eden temeljnih človekovih religioznih arhetipov. Prek nje človek komunicira z Bogom. Odločilno dejanje v verski zgodovini Izraelcev se je dogodilo na gori Sinaj. Oljska gora in Golgota sta v krščanstvu prizorišče najglobljega misterija in hkrati najvišje verske resnice. V starem Egiptu se je faraon vzpenjal na kozmično goro, da bi se združil z bogom Soncem. Središče sveta je za Indijce Mount Meru, ki je hkrati tudi središče človeka; za Urartajce je to Sumeru, za Eddo Himinbjorg. In še bi seveda lahko naštevati. Skoraj v vseh religijah in mitologijah je mogoče najti goro kot neko osrednjo arhetipsko danost, ki omogoča komunikacijo s transcendenco in ki iskalcu absolutnega zato vedno predstavlja končni Cilj.

Čeprav se alpinisti navadno niso zavedali globoke religiozne simbolike in arhetipske konotacije svojega početja, pa alpinizma nikdar niso razumeli kot zgolj »osvajanja nekoristnega sveta«. V njem so vedno slutili neki globlji smisel, še več, celo nekakšno dolžnost, »zagon, neko notranjo silo, ki je prišla in ostala globoko nespoznana«, kot zapiše v knjigi, ki jo imamo pred seboj, Igor Škamperle. Ta skrivnostna notranja sila jih je od nekdaj priganjala, da so se izpostavljali najhujšim naporom, trpljenju, bolečinam, smrti, žrtvam, v zameno za kratke trenutke zadovoljstva, zadoščenja in... nečesa neizrekljivega. Nečesa, čemur z besedo ni mogoče blizu. Nečesa »več«.

Kajti nekaj »več« mora obstajati, saj izrekljivi alpinistov izkupiček ne odtehta vložnega. Kaj je torej tisto, kar žene človeka v osvajanje navidez nekoristnega sveta? Kaj je tisto, kar sproža ob tem v človeku neko neizrekljivo čustvo, ki mu podeljuje zagrizenost, pogum in resnobo iskalca Grala? Kaj je tisto, kar družijo alpiniste npr. v tem, da nosijo v nahrbtniku Hessejevega Siddharta, Exuperyjevega Malega princa, Bachovega Jonathana Livingstona Galeba? V nezavedno vloženi arhetipski gon? Mazohistično izpostavljanje nevarnostim? Perverzna radost nad bližino smrti? Volja do moči? »Zanimiv psihološki eksperiment«? Spoznanja eksistencialistične in »življenjske« filozofije? Hre-

penenje poti? Želja po smislu in spoznanju?

Na to vprašanje so - če se omejimo le na slovenski alpinizem - skušali s pisano besedo odgovoriti mnogi slovenski vrhunski alpinisti, od Klementa Juga in Henrika Tume, pa do najmlajših, Nejca Zaplotnika, Matevža Lenarčiča, Iztoka Tomazina in še koga. In na povsem nov način se z njim s Snegom na zlati veji spopade tudi Igor Škamperle.

TRIJE SKLOPI PRIPOVEDI

Delo, ki je pred nami, se od svojih predhodnikov loči že po zunanji obliki. Ne gre za alpinistično-potopisno kroniko ali za filozofsko razpravo o alpinizmu - čemur je še najbližje Zaplotnikova Pot - ampak za tako imenovani razvojni roman. Če ta po definiciji spremlja junakov razvoj skozi učenje in življenjske izkušnje, dokler se njegova osebnost ne izoblikuje v takšni meri, da izpolnjuje moralne zahteve do sebe in družbe, potem lahko ugotovimo, da gre v Snegu na zlati veji natanko za to. Knjiga namreč spremlja »junakov« razvoj od otroštva do »dozorelosti« in vstopa v družbo. Da skuša res biti roman, se pravi »fiction«, ne »faction« (ne glede na stvarne, avtobiografske podatke), pričajo številne oblikovno-stilne značilnosti: izrazito literaren, lep, poetičen, metaforično in metonimijsko nabit jezik, refleksijski vložki, premišljena dramaturgija teksta in ne nazadnje - kot sijajna domislica z daljnosežnimi implikacijami - prehod iz tretjeosebne v prvoosebno pripoved. Prvo poglavje je namreč pisano v tretji osebi, kar natanko ustreza njegovemu idejnemu pomenu. Predstavlja namreč svet otroka, ki je živel daleč od gora, vendar je v njih čutil nekaj prazničnega in skoraj svetega. Tretjeosebna optika ta odnos domiselno poudarja. Ta distančna pripovedovalska pozicija ne simbolizira le avtorjeve (oziroma pripovedovalčeve, junakove) fizične oddaljenosti od gora, ampak sugerira vtis neke strahospoštljivosti, ki potiska ta odnos domala v območje mitskega. Od drugega poglavja dalje teče pripoved prvoosebno. S tem se izgubita poetična magičnost in čarobna skrivnost, ki ju slutimo v globinah dečkovega hrepenenja, kar pa povsem ustreza premikom v njegovi duševnosti: njegova strahospoštljiva distanca do gora resnično izgine. Čeprav njihova privlačnost še vedno ostane, pa z vstopom v njihov svet zanj izgubijo navdih nečesa nedoumljivega, neznanskega, svetega.

Tematsko se suče Škamperletova pripoved okrog treh (med seboj sicer neločljivo povezanih) sklopov: religioznega čustvovanja, ljubezni in avanture alpinizma. V svoji specifičnosti je doživljanje svetega najpodrobneje opisano v poglavju o »dijaški« postojnski dobi, v katerem avtor zapiše: »Navadil sem se hoditi k maši, skoraj

vsak večer. Dan se mi je tako še bolj popestril, razgibal v zaključeno celoto in ohranjal v sebi globino skrivnostnega. Zaživel sem v tem ritmu, čuteč, kako se v njem prebujata in ohranja neka oddaljena, pradedna celovitost živega... Ta polnost trenutka v sozvočju dneva in noči! Ta zraslost mene z vsem!« To religiozno občutje prežema celotno knjigo in predstavlja v svoji specifičnosti tudi pomembno lastnost piščeve poetike. Iz občutja te »zraslosti z vsem (svetom)« zna Škamperle subtilno prisluhniti ne le svojim občutjem, ampak tudi tistemu, kar »visi v zraku«: vzdušju v cerkvi, razpoloženju v naravi, napetosti med vzponom in zadoščenimi tišini na vrhu gore, nevidnim nitim, ki vežejo ljudi med seboj in trepetanjem ter nihanjem tistega »drugega«, kar je »onkraj«, kar je vedno »več« od tega, kar zmoremo povedati.

Tisto neizpovedljivo je tisto najlepše. Najgloblje religiozno čustvo zato predstavlja povezavo s tematiko ljubezni. Škamperle to sam nakaže z ugotovitvijo, »da je tisto, kar je v nas najlepšega, vedno namenjeno še nekemu...«, kar je natančna definicija ljubezni. Ljubezenska zgodba v knjigi prirodno izrašča iz avtorjevega religioznega čustvovanja in se na koncu identificira s ciljem, h kateremu je na poti avantura alpinizma. Ljubezenska zgodba je pomemben konstitutivni element žanrske določenosti Snega na zlati veji, hkrati pa nam pomaga razumeti tudi tiste nostalgичne primesi, ki jo nujno vsebuje občutje, ki ga ponuja alpinizem.

V tretjem tematskem območju, avanturi alpinizma, se vsa tri občutja (religiozno, ljubezensko, alpinistično »več«) združijo v enoten akord. Če avtor ob koncu knjige skupaj s soplezalci spozna, da se jim je na Gori zgodila ljubezen, in če alpinizem na nek način sploh enači z ljubeznijo, pa je nemara še močnejše poudarjena njegova religiozna razsežnost. »Na vrhu te pričaka zadoščenje, zadovoljstvo, kratko, a dovolj močno, da ga čutiš, kako se iz utrujenih udov seli v dušo, blaži, pomirja, ne da bi vedel, ali čas tudi zdaj odhaja, ali si ga morda ujel in zdaj oba čakata; nosita naročje, v katero nam je bila položena večnost«. Zato ne preseneča, da takrat, kadar ob podobnih razpoloženjih med alpinistoma steče beseda, neizogibno vznikne vprašanje: »Kaj pa - Bog?«.

ISKANJE SMISLA - ISKANJE SEBE

Posebna odlika Škamperletove knjige je ta, da univerzalnosti tistega »več« ne zjva na svoj osebnosti, specifični odnos do alpinizma, ampak da mu zaradi njegove religiozne »povezanosti z vsem« uspe podati neko mnogo bolj splošno veljavno občutje. Pri Škamperletu zato ni kronologije herojskih alpinističnih podvigov (čeprav so bili številni med njimi prav takšni in so

za vedno vpisani v zgodovino slovenskega alpinizma), ampak popis notranjega doživljanja ne le alpinizma, ampak vsega, kar je z njim v neki nevidni, težko umljivi zvezi. Alpinizem je lahko gibanje v naravi, lahko je naporen, smrtno nevaren šport ipd. Lahko pa je nekaj neskončno »več« od tega. Lahko je neizrekljivo, mejno doživetje, ki je tako polno, da grozi človeka raznesti, če ga ne bo delil z drugimi. Občutek nam pravi, da se v tem deljenju z drugimi skrivata tako Bog kot ljubezen. Škamperletova največja zasluga se zdi prav ta, da mu je uspelo reproducirati tisto unikatno občutje, v katerem se zlijejo v eno hrepenenje Bog, sreča, ljubezen in tiha, globoka, pretresljiva bolečina.

To občutje je skrajno težko artikulirati. Ne nazadnje zato, ker je, kot pravi sam avtor, težko najti »ime za tisto, kar pride in gre, ne da bi se ponovilo, a se je globoko, bistveno dotaknilo človeka«. Zgodovina poskusov take artikulacije nam kaže, da temu občutju s filozofsko ali psihološko analizo ne moremo blizu. Enako pa tudi ne s kronologijo dogodkov, ki sestavljajo dejavnost alpinizma. Če sploh kako, se je temu mogoče približati s prisposodob, ki jo lahko ponudi le tekst z umetniškimi kvalitetami. Velika odlika Škamperletove knjige je zato tudi v tem, a mu je uspelo faktografsko gradivo - ne le z lepim, skrbno izbranim jezikom, ampak tudi s poetskimi refleksijami, simboliko, končno pa tudi s primesjo ezoterike, v kateri je avtor tudi sicer doma - združiti v leposlovno delo, polno sugestivnosti in specifično literarnih kvalitet.

S takim pisanjem se Škamperle odmika od dosedanje gorniške literature. Na tak način je tako bližji literarno izbrušenemu potopisu **Evalda Flisarja** - z razliko, ki se pač zarisuje med avanturo alpinista in avanturo popotnika. Škamperletov končni dosežek je prav tista (skozi alpinistično izkušnjo) pridobljena modrost, ki zaznamuje junake razvojnih romanov. Ta modrost - pokaže se seveda na koncu knjige - je artikulirana v žargonu budizma (v domovini budizma se knjiga tudi sklene), čeprav jo seveda najdemo tudi že na samem začetku zahodne civilizacije, v stari Grčiji. Glasi se takole: če hočeš spoznati svet, spoznaj najprej sebe. Iskanje smisla se tako pri Igorju Škamperletu - vsaj navidez podobno kot pri Evaldu Flisarju - izteče v iskanje samega sebe. To spoznanje je podano v zavestnem dialogu z mislijo Nejca Zaplotnika. Govori nam o tem, da smo res nenehno na poti, da pa cilj ni nekje »drugje«, ampak je globoko v samem človeku. (Gora Meru, ki povezuje človeka z Bogom, je v človeku, beremo v spisih mahajanskega budizma.) Človek je sicer nenehno na poti, vendar je hkrati vedno tudi že na cilju. Ta uvod pomeni tudi avtorjevo slovo od alpinizma. Pa ne le zato,

ker ljudje, ki dosežejo cilj, nekako umrejo (kot tudi beremo na straneh te knjige), ampak predvsem zato, ker junak romana opazi, da je gora kljub svoji velikosti ob neznanskem svetu, ki jo obkroža, vendarle majhna. Gora ni gora, ni edini Cilj, in pot ni nujno pot na goro. Ker je cilj v nas samih, je pot povsod, kjer smo. Ali, kot beremo na zaključku enega od poglavij:

»Večno na poti torej...« sem rekel. »Kakšen smisel ima potem gora?« »Da, kakšen smisel... In vendar ga ima!« je rekel Ivan in privzdignil obraz. »Ima ga!« je ponovil, »kajti nikoli ne bomo več kakor to, kar ostaja za nami.«

Iz tega spoznanja, ki na inspirativen in poglobljen način dopolnjuje spev Zaplotnikove Poti, se junak Snega na zlati veji odpira novim obzorjem, stopa na nove poti in se spušča v drugačne, nič manj vznemirljive avanture - avanture duha. Da sta avantura alpinizma in avantura duha dve stvari, ki sta med seboj nerazdružljivo sprepleteni, pa sta vsak na svoj način pokazala že Henrik Tuma in Klement Jug.

***

*Tretjo knjigo, **Skrivnost in svetost kamna**, pa nam bo avtor **Pavle Medvešek** predstavil kar sam, saj nam je dovolil, da za pokušino objavimo uvodni del iz te njegove knjige.*

PO POTI NIKRMANE

Jože Šuligoj-Pepo je bil pravi samotar in posebnež. Kako je to res, sem spoznal, ko sem leta 1955 slučajno zašel na njegovo samotno kmetijo na Ta dolnji Hudi južni v Srednjem Lokovcu. Bil je eden redkih, ki je še živel na tisti skopi zemlji brez žive vode in sam. Vse, kar je potreboval za življenje, je jemal od narave, ki ji je scela pripadal in se ni menil za trud, ki je bil za to potreben. Vse druge dobrine, po katerih

RUDOLF TRAVINIČ

Nad meglanim morjem

*Počasi stopam po planinski stezi.
Nad mano temno modro nebo,
spodaj sivo megleno morje
in otočki posameznih vrhov.*

*Spodaj sivo megleno morje
in globoko v njem
ves ljudski hrup,
vse moje skrbi,
vsi moji obupi.*

*Spodaj sivo megleno morje
in jaz, umit od vsega,
počasi stopam po planinski stezi
proti vrhu,
proti soncu.*

hlasta sodobni človek, ga niso prav nič mamile.

Pogosto je gledal v nebo in se spraševal, kdo vse to ureja in vodi, da se v tistem nebesnem prostranstvu vse tako brezhibno odvija. Mučilo in zanimalo ga je, po katerih zakonih se poraja in poteka življenje in po katerih se ravna vsi drugi pojavi na zemlji. Na vsa ta vprašanja ni dobil pravih odgovorov. V samotnih nočeh, ko mu te stvari niso dale spati, mu je odgovarjal le veter, ki se je zaganjal v krošnje stoletnih lip, in enakomerno škripanje večne ure v tramu.

Do srečanja z njim sem imel kamen, kakršenkoli je že bil, le za del materije, ki je kdaj lahko tudi izredno lepa in zanimiva. Od njega pa sem izvedel, da ima lahko še tretjo in peto moč. Že pogled nanjo ali blag dotik podeljuje človeku mir in prežene od njega vse hude more.

Nekoč me je odpeljal po komaj vidni stezi skozi gozd. Ko sva prišla na vzpetino, se je gozd nenadoma odprl v majhno, nenavadno ležinojaso, obdano s kamnito ogrado. Sredi ograde je stal za človeka velik, nekoliko nagnjen, neobdelan kamen - matjar, ki je imel pri vrhu luknjo. Pepo se je oprl na dve skrivenčeni palici, ki prenašata nevidne sile v telo in spoštljivo gledal matjar. Potem mi je povedal, da ga je od nekdonesnela in postavila nikrmana. Razložil mi je, da se tako reče prasili, ki ureja vse na zemlji.

Kadarkoli je Pepo prišel sem, prihajal pa je le ob določenih dneh in času, se je vedno postavil za matjar, tako da je skozi luknjo lahko gledal sonce, luno ali zvezde. Takrat je začutil, kako vanj vdira nikrmana, tista nevidna pramoč. Po malem mu je prevzela telo, da je postalo nenavadno umirjeno in blaženo, brez teže.

Ko sva takrat tako stala in bila zamaknjena vase, mi je čez čas rekel, naj pogledam po ležini in po okoliških drevesih. Bila so v resnici drugačna, skrivenčena, posebnih oblik in barve. Vse to da počne nikrmana, je povedal, ki na tej ležini še s posebno močjo gospodari. Tudi lesnika na robu ležine, ki vsako leto kljub ostri klimi na tem koncu obilno rodi, je zagotovo pod njenim blagodejnim vplivom. Potem sva se usedla, vendar ne v senco matjarja, kot sem pričakoval, ampak na križišče dveh stezic, ki sta pravokotno prečkali ležino. Pokazal mi je, kje naj počepnem in potem čakam in zbrano gledam skozi luknjo v matjarju. Ko bo prvi žarek zahajajočega sonca posvetil skoznjo, naj poslušam.

In res, ko se je to zgodilo, so črički utihnili, obsijal me je rdečkast žarek in toplota je puhtela iz doline. Topel zrak je vzvalovil rjavo travo in se uprl ob veje bližnjih dreves, da so kot uglašena tolkala zaigrala neko nadzemeljsko glasbo. Tudi glasovi ptic so bili drugačni, vsaj meni se je tako zdelo. Kot bi prihajali iz drugega sveta.

Ko je sonce potonilo nekam daleč v Furlanijo,

je vse utihnilo. Bilo mi je, kot bi bil na koncu neke poti, pod previsom. Obšel me je nepojasnjnjen mir, ki je silil vame skozi vse pore v koži. Pred očmi so migotale daljne zvezde in ob luni je bilo še več enakih lun.

Omotičen sem vstal in kot izpraznjen sledil Pepu, ki se je takrat napotil proti domu. V vse gostejšem mraku je postajal vse bolj pravilčen.

Ko sva se potem usedla na stopnice pred hišo, je Pepo prinesel durjanac - posebno žganje z zelišči, da bi z njim »zaklenila« vase vse to, kar sva pravkar doživela. Pogovor, ki je temu sledil, prasketanje ognja, sovino skovikanje, vonj po skutu, vse to se je pletlo in prelivalo v naju, dokler nisva omagala in zaspala.

Ko sem se drugo jutro prebudil, me je že čakal čaj iz jelenove krvi (gloga). Pepo je bil prepričan, da je to rastlina, ki raste le v kraju, kjer moč nikrmane najmočnejše seva. Zaradi tega je cela rastlina tako zdravilna. Pitje tega čaja pa je le del obreda, ki ga opravljajo tisti, ki verjamejo v nikrmano.

Od takrat pa do danes sem na svojih poteh videl še veliko takih in podobnih znamenj in čaril. Vsa, prav vsa so žarela od neke neizmerne vere v Boga, v nikrmano ali v kako drugo prasilo. Doživetje na Pepovi ležini pa je bilo tako izjemno in nepozabno kot nobeno drugo v mojem življenju.

Ko sem letos iskal tisto skrivnostno ležino, je nisem več našel. Vsa pokrajina je bila drugačna, bujnejša. Gozd je ponovno zagospodaril nad prostorom. Tudi Pepa ni bilo več, niti njegovih skrivenčenih palic, niti jelenove krvi,

Sam na Južnem tečaju

Norveški pustolovec **Erling Kagge**, 29, je prvi človek, ki je čisto sam, brez vsakršnega spremstva, prišel na Južni tečaj, potem ko je s smučmi pretekel in prehodil 1310 kilometrov dolgo pot. Na svojo odpravo se je konec lanskega leta dobro pripravil: s seboj je vzel prenosni satelitski telefon, tako da je vsak trenutek vedel, kje je, sledili pa so mu tudi reporterji norveških glasil, ki so odnehali, ko se je vreme bistveno poslabšalo in ko je postalo nevarno. Izračunali so, kdaj naj bi prišel na cilj in odleteli v južni Čile, kjer so na varnem čakali dan prihoda, ko naj bi spet poleteli proti Južnemu tečaju.

Vendar se je vreme nenadoma izboljšalo, otoplelo se je, da je bila temperatura »samo« 25 stopinj pod ničlo in Kagge je napredoval hitreje, kot je pričakoval. Namesto da bi ga na cilj njegove dolge poti pričakali, je moral norveški pustolovec, sicer po poklicu pravnik, po 50 dneh teka in bivanja na ledu poiskati zavetje v ameriški polarni bazi Patriot Hill nedaleč od Južnega tečaja. Tam so mu ponudili obilen topli obrok, ki

čeprav je bil glog prav takrat v polnem cvetu. Odšel je, kot rečemo, na dolgo potovanje. Kdo ve, če ni nikrmana poskrbela, da se je vse spet postavilo na svoje pramesto.

***

Tako je začel svojo uvodno pripoved avtor knjige, grafik in slikar Pavel Medvešček. Od takrat, ko je na Lokovcu srečal samotarja Pepota, je minilo skoraj štirideset let in v tem času je postal kamen zanj ne samo skrivnost, temveč tudi svet. Kot poznavalec in zapisovalec ljudskega blaga je zbral veliko gradiva o znamenjih in dogodkih, povezanih z njimi, ter poganskimi verovanji, ki so se tako ali drugače ohranila med ljudmi. Knjiga je tako sestavljena iz 153 zgodbic, krajevno opredeljenih od Trente prek Krasa do obale. Vendar to predstavlja le tretjino

vsega zbranega gradiva, drugega zaradi preobsežnosti ali nepopolnosti ni mogel objaviti. Vse skupaj, tako objavljeno kot neobjavljeno gradivo, je življenjsko delo avtorja, vendar upamo, da pričujoča knjiga ne bo njegova zadnja.

Objavljeno gradivo do popolnosti dopolnjujejo fotografije mojstra fotografije **Rafaela Podobnika**, doktorja stomatologije. Ohranjena znamenja je dokumentiral iz najboljšega zornega kota in ob najprimernejši svetlobi, pa čeprav je bila ta ponoči. Še več možnosti za ustvarjanje, predvsem pa prostih rok, je imel pri zgodbah o rečeh, ki so izginile. Z bogatim znanjem in izvirnimi fotografskimi prijemi pomaga v knjigi Medveščku voditi bralca skozi skrivnostni svet primorskih kamnov.

Pripravil: Edo Kozorog

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ČUDOVITI SVET JULIJSKIH ALP

INGRID PILZ

Doslej se je že nekajkrat pokazalo: domačini, Slovenci, ki vse življenje živimo v tej svoji deželi, ki neprestano trdimo, da smo zaljubljeni tudi v tiste njene dele, ki segajo visoko pod oblake in ki se med gorami globoko zajedajo kot alpske doline, smo te dele svoje domovine sicer lepo opisali, vendar so morali priti tujci, navajeni še drugačnih svetov, da so nam, domačinom, v lirski notah predstavili ta del gorskega

sveta, kot so ga sami videli in doživeli. **Julius Kugy** je že bil eden od tistih, o Karavankah je lani izšel izčrpen odlični vodnik, ki ga je napisal Avstrijec, lanskega septembra pa je v avstrijski založbi Styria v Gradcu izšla lepa knjiga — monografija **Ingrid Pilz** »Čudoviti svet Julijskih Alp«, ki so jo ljudje iz ljubljanske Mladinske knjige sklenili uvrstiti v svoj knjižni program in bo ta knjiga v slovenskem prevodu že to pomlad izšla tudi pri nas.

Delo je avtorica besedila in predvsem prelepih fotografij posvetila »s hvaležnostjo vsem, ki so karkoli prispevali k temu, da je največji del Julijskih Alp zavarovan«. Z veliko naklonjenostjo v knjigi predstavlja posamezne predele Julijskih Alp, tako slovenskih kot italijanskih, Vzhodnih in Zahodnih, in želi »vsem gornikom in bralcem te knjige doživeti polne ture in veliko zadovoljstva v tem lepem gorskem svetu Julijcev — in pomagajte, prosim, ohraniti to dragocenost, kjer je še mogoče priti na gorski vrh med lilijami, orhidejami in planikami«. — V knjigi so opisi posameznih predelov v Julijcih, deloma tudi živalskega in rastlinskega sveta, pa geologije, v vse to pa so vkomponirane planinske poti, ki jih avtorica razdeli na sprehajalne poti, gorniške ture in ture po zavarovanih gorskih poteh. Osnovni knjigi je dodan še zvezčič z natančnejšim opisom sto tur po tem predelu gor.

Za pokušino objavljamo nekaj odlomkov iz te knjige in jo tako zaradi fotografij kot še bolj zaradi besedila gornikom v celoti toplo priporočamo. (Op. ur.)

***

je bil prava poslastica v primerjavi s pripravljeno in dehidrirano hrano, kakršno je jedel med tekom.

Kagge je pritekel na Južni tečaj z dnevnimi etapami po 25 kilometrov. Pred tem je v spremstvu že pritekel tudi na Severni tečaj. Na poti proti Južnemu tečaju je vsak dan prek satelita sporočal svoj položaj, novic iz sveta pa ni mogel dobivati. Tako se je predvsem zadnji del poti kratkočasil s poslušanjem kaset in z branjem knjige, ki jo je po branju odvrigel, da bi zmanjšal težo tovora.

Odkar je **Roald Amundsen** na božični večer leta 1911 kot prvi človek prišel na Južni tečaj, imajo Norvežani do Antarktike poseben odnos. S pustolovščino prvega raziskovalca polarnih krajev pa današnji podvigi nimajo več veliko skupnega. Po trditvah norveških zdravnikov napor na takšni poti niso nič večji ali manjši od obremenitev, s katerimi se soočajo vrhunski športniki. Zaradi dobre priprave in stalnega nadzorstva med tekom takšni izzivi, kakršnega se je lotil Kagge, menda niso zelo nevarni. Edina resna nevarnost je samota.

Ozka dolina, ki jo obdajajo več kot tisoč metrov visoke gozdne strmine in skalnate stene — to

Kot da bi skalnat ledenik tekel tik ob planinski poti skozi Dolino sedmerih triglavskega jezer: ob tej belini je celo apnenčasta Zelnarica pred nami skoraj temna

je Trenta. Ozko dolinsko dno nudi na številnih krajih prostor le za reko, se pravi Sočo, in ozko cesto. Toda brž ko se rečna dolina le nekoliko razširi, so trentarski gorski kmetje tam uredili svoje samotne kmetije ter posejali majhne njivice in pokosili travnike. Do nekaterih domačij je še dandanašnji mogoče priti le po ozkih, zibajočih se visečih mostovih.

Gorski kmetje, ki so lahko le z najtršim delom pokrili samo lastne potrebe, so smeli tudi pod komunistično vladavino obdržati svoje posesti in ostati svobodni kmetje. Poseben človeški rod je to, ki živi tam. Zaradi povezave s svojimi gorami, svojimi dolinami in svojo kristalno čisto reko so v težavnih pogojih in blagoslovljeni z malo materialnimi dobrinami zadovoljni. Na obrazih številnih starih kmetov je mogoče videti, da imajo za seboj polno življenje. Pogosto sem po kakšni gorski turi zavila h kakšnemu staremu kmečkemu zakonskemu paru in postala čisto drug človek. Hitro je bila iz s seboj prinesenih kavinih zrn pripravljena izvrstna kava in zvedela sem, da sta se skotila že dva jagenjčka, da sonce opoldne pride izza gorá že za eno uro in toliko časa sije na hišo. Kako jasno in preprosto je vendar lahko življenje! Veliko volne da so dobili od petih ovac, pripoveduje sedemdesetletna kmetica. Ob dolgih zimskih večerih se srečuje s sosedomi; sčešjejo čisto naravno ovčjo volno in jo nato same spredejo na stoletje starih kolovratih. Na številnih kmetijah v Trenti še zdaj prebivalci pripravljajo ovčji sir po prastarih receptih. Rezultat je slastna hrana, ki bi jo rada kupila, vendar mi to doslej ni še nikoli

uspelo — vedno sem morala hlebec sira vzeti kot darilo s seboj, pri čemer mi je bilo vedno na smrt nerodno zaradi tolikšne gostoljubnosti.

Mladim ljudem ne bi smeli zameriti, če imajo številni med njimi mnogo raje lažnejše mestno življenje. Tako so številne domačije v Trenti naseljene le še s starimi kmeti, stojijo prazne ali pa so jih vzeli meščani v najem za počitniške hiše. Po predpisih Triglavskega narodnega parka pa zunanji videz teh hiš, ki so priče stare ljudske kulture, hvala bogu ne smejo spreminjati.

JULIUS KUGY IN NJEGOVI VODNIKI

Julius Kugy, rojen leta 1858, je odrasčal v Trstu v stari avstrijski dobro situirani meščanski družini. Njegov oče je bil lastnik velike trgovske hiše v Trstu, najpomembnejšem pristaniškem mestu monarhije. Njegova mati je bila hčerka slovenskega finančnega svetnika, znanega pesnika in prevajalca. V Trstu so se stikali trije kulturni prostori in tri govorna območja, pristanišče je bilo zveza s celim svetom. Odprtost in znanje več jezikov sta bila v takem vzdušju za Juliusa Kugyja sama po sebi razumljiva.

Gorske rože so bile tisti vzrok, ki ga je zvalil v gore; ljubezen do gorá ga je naredila za gornika. Že leta 1875 je stal prvič na Triglavu in je začel Julijske Alpe sistematično raziskovati. S približno 50 novimi turami je postal človek, ki je odkril Juljske Alpe. Čeprav je moral že leta 1883, po smrti svojega očeta, prevzeti vodstvo trgovske hiše v Trstu, je vedno našel čas, da je še šel v svoje ljubljene Julijce.

Prva svetovna vojna je pripeljala do propada

njegove trgovine in Julius Kugy je z 58 leti začel novo kariero kot pisatelj. V svojih knjigah je Julijskim Alpam, njihovim ljudem, goram in dolinam postavil veličasten spomenik. Kugy poudarja, da je bila zanj »hoja po gorah vedno srčna zadeva«. Nikoli ni pisal junaških epov in uporabil gore za kulise, da bi lahko njegova velika dejanja prišla še bolj do izraza. Za to pa bi na koncu koncev imel več pravice kot številni plezalci današnjega časa, ki imajo na voljo odlično opremo. Dolge ture po Julijcih so pogosto zahtevale bivakiranje. Največkrat so se gorniki pokrili s težko lodnasto jakno in ogenj, ki so ga morali vzdrževati, je služil za odganjanje najhujšega mraza. Spalna blazina, spalna vreča ali celo lahek šotor so bili neznani. Samo nekaj preprostih pastirskih koč in v celoti štiri planinske koče so takrat stale na celotnem velikem območju.

Pogovarjala sem se s starejšimi ljudmi v Avstriji in Sloveniji, ki so Juliusa Kugyja, ki je umrl leta 1944 v Trstu, še osebno poznali. Vsi so najprej pripovedovali, da je bil fin in omikan mož. Šele potem so omenili njegove gorniške dosežke. »Velik mož in velik gornik« — lepšega komplimenta mu ljudje, ki so prišli za njim, pač ne bi mogli dati. »Delo-glasba-gore. Življenje.« Ta naslov ene od njegovih knjig je bil tudi moto njegovega polnega življenja.

TOŽBAR, LOVEC NA MEDVEDA

V Trenti je Kugy našel najboljše gorske vodnike: njihovi navajenosti na plezanje, njihovemu instinktu, da so našli najboljše smeri na vrhove, njihovi vzdržljivosti in njihovi dobrosrčnosti je Julius Kugy v svojih knjigah postavil trajen spomenik. Kmetje iz Trente si te svoje sposobnosti niso pridobili le pri iskanju izgubljenih ovac, ampak predvsem pri lovu na gamse. Spadali so med najboljše divje lovce v Julijskih Alpah. In kdor zasleduje gamse v skalnih strminah in potem uplenjeno žival, ki izboljša boren domač jedilnik, nese 1000 ali 1500 višinskih metrov na hrbtu, ima vsekakor vse pogoje za dobrega vodnika. Že **Belsazar Hacquet** je ugotovil, da so najboljši vodniki divji lovci. Tudi zato, »ker z njimi človek ne obnemore od lakote«.

V stoletje in več stari slikoviti hiši kmeta Tožbarja poleg cerkvice v Trenti je na ogled orumenela fotografija Juliusa Kugyja. Kar dva iz Tožbarjeve hiše sta namreč Kugyju služila kot vodnika; eden je bil znani **Anton Tožbar**, ki je ubil medveda. Anton Tožbar je z drugimi trentarskimi divjimi lovci odšel na lov, da bi položil vsiljivega medveda, ki je pritaval kdo ve od kod in raztrgal že več ovac. Streljal je na medveda, vendar ga ni smrtno zadel. Ko se je hotel hudo ranjena žival zavleči v podrast, jo je zasledoval. Toda medved se je naenkrat obrnil,

ga nepričakovano z udarcem šape zadel in mu odtrgal spodnjo čeljust. Anton Tožbar je preživel to strahotno poškodbo, vendar se je od takrat dalje lahko hranil le s tekočino, ki si jo je vlival po lijaku v usta, kot prikazuje ena od fotografij v Tožbarjevi hiši. V trentarskem muzeju pa so to zgodbo ovekovečili na stenskih slikarjih. Šele mnogo let po poškodbi, ki mu jo je prizadejal medved, je Anton Tožbar umrl, toda ne zaradi posledic poškodbe, temveč ob nesreči, ko se je med sečnjo nanj podrla smreka. Znamenje ob cesti prav malo višje od Tožbarjeve hiše poleg trentarske cerkvice pripoveduje o tem.

S TOVORNIMI KONJI NA PREHODAVCE

Zasavska koča na Prehodavcih ima lepo lego nad prvim triglavskim jezerom v Dolini sedmerih triglavskih jezer. Čaj iz zdravilnih rastlin in okusna planinska hrana odlikujeta slovenske planinske postojanke. Za nekadilce je prav prijetno, da velja v številnih kočah prepoved kajenja. Pepelniki so na mizah pred kočami na svežem zraku. Kjer je dovolj tekoče vode, teče izvorna voda pogosto skoraj tik ob hišnem pragu v lepo izdobljeno korito. Kjer pa dragocene tekočine primanjkuje, kot na primer pri Koči na Prehodavcih, se je pač treba odpovedati umivanju. Zelo prijetno je spoznanje, da pri planinskih kočah v Triglavskem narodnem parku skoraj nikjer ni videti odpadkov. Gornike spodbujajo, da svoje odpadke odnesejo s seboj v dolino, odpadke, ki nastanejo zaradi poslovanja koče, pa odnesejo v dolino tovorni konji. Na steni Koče na Prehodavcih je stiskalnica, s katero je

Fotografija Antona Tožbarja, lovca na medveda, ki mu je medved odtrgal spodnjo čeljust in se je moral od takrat hraniti le s tekočinami

mogoče kar takoj stisniti pločevinko v tenek list. Kočo na Prehodavcih že nekaj desetletij oskrbuje Trentar **Alojz Kravanja** s svojimi konji. 1400 višinskih metrov morajo štirinožni nosači nositi v goro živila, zaboje s pijačami in jeklenke s plinom. Tovor vsakega konja natančno steh-tajo, 110 do 120 kilogramov naložijo vsakemu štirinožnemu nosaču in navsezgodaj zjutraj, ko je še čisto temno, se začne vzpon.

Dve pristopni poti vodita iz Trente do Koče na Prehodavcih na višini 2050 metrov: daljša, lažja pot prek planine Lepoč, po kateri gredo to-vorni konji, in krajša, bolj strma pot prek Zadnji-ce. Na višini 1632 metrov se na sedlu Čez dol obe poti združita.

Koča na Prehodavcih ima izredno lego, okoli nje pa so kljub takšni višini prelepe trate. Števil-ne redke rastline, kot na primer Triglavski en-cian (*Gentiana terglouensis*) navdušujejo ljubi-telje rož.

Ob vznožju koče je prvo triglavsko jezero (Je-zero pod Vršacem), ki je pogosto vse poletje pod ledom. Zadaj se vzpenja mogočna skalna-ta stena Poprovca, ki kaže razkošne skalnate gube in se zdi, kot da bi kamnite mase pregnetli

in zmleli skozi stroj za mletje mesa. Razgled iz-pred koče skorajda ustreza panorami, ki jo občudujemo z vrha kakšne gore. Poleg Kanjav-ca štrli iz panorame vrh kralja Triglava, vrhovi Razorja, Prisojnika, Jalovca in Lepega špičja pa zaključujejo veličastno panoramo.

Tudi do drugega triglavskega jezera, Rjave mlake, je mogoče izpred koče priti v kratkem času, v njegovem modrem vodovju pa se ogle-duje skalnata stena Velike Zelnarice. Četudi bi načrtovali le enodnevno turo do Koče na Pre-hodavcih, ne bi smeli zamuditi obiska na veli-kanskem skalnatem ledeniku s kraškimi oblika-mi, ki so komaj deset minut daleč od koče ob poti v dolino sedmerih jezer. V razpokah in luk-njah, ki so nastale zaradi delovanja padavin na apnenec skalnate gmote, so se že naselile ne-katere značilne alpske rože, katerih vijoličasti cvetovi atraktivno poganjajo iz bele apnenčaste kamnine.

Še lepše je v koči prenočiti — če ne zaradi dru-gega že zaradi nepozabnih sončnih zahodov, naslednji dan pa se podat na prečenje grebena Lepega špičja, za kar potrebujemo kakšni dve uri in pol.

PRVENSTVENA SMER V SEVERNI STENI PRIŠNE GLAVE V MOŽNICI

LEDENE ROŽE

MIHA KAJZELJ

Po razdrapanem melišču se z Mihom počasi dvigava proti steni. Skale, po katerih se spo-tikava, so sveže odlomljene - v steni sva za novo leto videla ogromen rumen odlom. Stena se vztrajno otresa svoje odvečne teže. Letošnja zima je tako borna, da melišča v tren-tarskem koncu gledajo izpod tenke snežne odeje, ki je pred novim letom hotela napovedati zares pravo zimo. Stene so bile zametane s snegom kot že dolgo ne. Za novo leto, ko sva z Mihom prvič poskusila, je bila celo Prišna gla-va, ki ima zelo strmo steno, na policah za-snežena. Najina vizija o diretissimi v markant-nem trikotniku njene severne stene se je končala malo pod gredino na luski, primrzneni v travo.

PRVI POSKUS

Raztežaj do tega mesta sem plezal debelo uro. Krušljiva plošča, v katero sem zabil dva dobra jeseničana, me je privedla pod velik previs brez razpoke, ko je bil ves preperel in lišajast. Zmo-gel sem ga s specialčkom, ki sem ga zabil med odpočene kamenčke v previsu. Vanj sem obe-sil lestvico in se potegnil višje. Nad previsom je sledila zaledenela poklina, v katero sem s te-žavo zabijal sumljive kline v razdalji pol metra,

ker si nobenega nisem upal obremeniti s celo težo. Poka je proti koncu postala še slepa, bila pa je edina razčlemba sredi plošč. Prisiljen sem bil zavrtati svedrovec. Iz njega sem se spustil nazaj dol in izbil nekaj klinov, saj mi jih je že zmanjkovalo. Od svedrovca naprej sem nato splezal prosto in kmalu dosegel mesto, kjer sem moral zaradi prevelikega trenja vrvi za-ključiti raztežaj.

Za lusko je tičal primrznen kamen, okoli ka-terega sem naredil varovališče. Začelo se je že mračiti. Izčrpan sem Mihi zaklical, da bo bivak pri meni nemogoč; enako mi je on zatrdil za spodnje stojišče pod previsom.

Miha je požimarij do mene in spotoma izbil kline. Odločila sva se, da obrneva. Spustil sem ga nazaj dol v mračno globino, dokler ni rekel, da je na stebričku. Še sam sem se ves pre-mražem ob vrvi spustil navzdol in Miha me je iz previsa potegnil k sebi. Vrvi sva potegnili dol in se nato odločila, da se v temi ne bova spuščala ob vrvi.

Toda sklenila sva, da vseeno poskusiva bivaki-rati na stebričku. Miha je zavrtal svedrovec, na katerega sva se oba privezala, on pa je iz ste-brička čez zajedo razpel visečo mrežo. Sam sem na njegovi drugi strani v sneg skopal poli-co. Ko sva ugotovila, da bova tu lahko čisto ugodno prenočila, nama je postalo kar malo

žal, da sva se že odločila. Ker pa sva vrvi že potegnili dol, sva vedela, da se naslednji dan nikomur ne bi ljubilo ponovno plezati raztežaja, ki sem ga zlezal pred mrakom.

Po večerji sva se potopila vsak v svojo toplo spalno vrečo, iz katere je tako prijetno opazovati mrzle zvezde in temne obrise gorske narave. Vsak se je zatopil v svoje misli, oba pa sva vedela, da se bova vrnila in smer splezala do konca. Po svoje nama je bilo lepo pri srcu, da nama novega leta ne bo treba preživeti v steni, ampak med ljudmi.

Naslednje jutro sva se ob vrvi spustila do vznožja.

VELIKA AVANTURA

Spet sva v Moznici. Februar je in dan je že občutno daljši. Spet sva z bolho skoraj štiri ure poskakovala po zavitih cestah od Ljubljane do Moznice. Vreme je stabilno in dokaj toplo. Zdi se, da je vsa narava obstala v enoličnosti sončnih zimskih dni brez oblaka. Občutek, da mogoče ne bo nikoli več snežilo, me sicer pušča nemirnega, ker so zime brez snega neskončno puste, vendar nama te razmere zelo ustrezajo za najin načrt. Počasi stopava po dolini navzgor vsak s svojim tovorom in se poskušava cimmanj utrujati, ker veva, da bo šlo v naslednjih dneh zares. Noč je zvezdnata, a temna, nad nama visijo stene okoli Moznice in ustvarjajo tesnoben občutek pred veliko avanturo. Najine stare stopinje so v zamrznjenem snegu še vedno vidne, čeprav prekrite s sledovi divjadi. Molčiva, le sem in tja kdo prekolne kamenje, ki se brez pravila prevrača pod nogami: melišče je skoraj brez snega. Naenkrat se skala, na katero sem stopil, prevrne in njen oster rob me zadene v golen. Hudo zaboli in na kosti v trenutku zraste debela bula. Ko bolečina popusti, se pač z bulo vred odpravim naprej. Na srečo ni nič zlomljeno. Ko se dvigneva iz zavetnega ruševja, zapiha močan zahodnik, ki priča o tem, da se nekje daleč stran dogajajo vremenske spremembe.

Ko prideva pod steno, ugotoviva, da je snežni zatrep, ki sva si ga zadnjič ogledala kot dobro mesto za bivač, preprosto izginil. Zadovoljiti se morava s travnatim grebenom, na katerem raste nekaj mogočnih macesnov. Miha se stlači med korenine dveh macesnov, jaz pa si na grebenu sezidam ogrado iz kamnov, ki me bo varovala pred vetrom. Takšni majhni zidarski podvigi so me vedno veselili in pogosto sem občudoval mesta za bivake, ki so si jih alpinisti naredili po naših stenah. Koliko truda in perfekcije za eno noč!

Zbuidiva se malo neprespana, ker je veter celo noč zavijal čez greben. Danes bom naprej plezal jaz, ker težave poznam že od prejš-

Ledene rože, prvenstvena smer

njikrat. S sabo imava precej manj hrane; zadnjič sva v steno vlekla cele vreče klobas in konzerv. Miha je tokrat dodobra zmanjšal najino zalogo. Komaj sem ga prepričal še za eno ribjo konzervo. Zato sva precej lažja in plezarija nama steče zelo hitro, ker tudi Miha žimari hitreje kot zadnjič.

Še pred poldnem začnem nabijati svoj ljubi previs in pokaže se, da se je od novega leta do tega dne stena »posušila« - v pokah ni več ledu in klini gredo zato precej laže v poč. Pod gredino me preseneti še eno izredno kočljivo mesto brez varovanja, kjer se iz kritičnega položaja rešim z lednim kladivom, ki ga zabijem v šop zamrznjene trave. Na gredini se ogibam snega kot mačka vrele kaše. Stegujem se s skale na skalo, ker se mi za en raztežaj ne ljubi preobuti v gorske čevlje.

PAST

Nad gredino se stena postavi močno pokonci in spoprimem se z rumenim kotom, ki sem ga gledal že iz doline. Čez šestdeset metrov ga zapre tolsta streha, ki narekuje umik iz kota desno na raz. Po dvajsetih metrih atletskega plezanja v razkoraku mi ta prehod omogočijo zaporedne razčlembice, ki čez ploščo peljejo ven na raz. Tam sledi napeto plezanje brez varovanja in kmalu mi postane jasno, da sem se zaplezal. Postane me strah, ker bom moral vse to težavno plezanje opraviti tudi nazaj, hkrati pa sem jezen sam nase, ker sem prav po začetniško padel v past. Ves čas sem v podza-

vesti vedel, da grem narobe, ampak sem kljub temu rinil naprej.

Na svoje presenečenje pa v pokici na razu najdem zabiti profilni klin z vponko. Zabiti je samo nekaj centimetrov in čisto zveržen. Najbrž se je sem zaplezal nekdo iz Klica divjine in tukaj bil nečloveški boj - mogoče v kakšni poletni nevihti. Zraven zabijem še svoj klin in se na njegovo vponko spustim nazaj v kot. Deset metrov višje najdem boljši, a izredno krušljiv prehod ven na raz in raztežaj v mraku končam z odličnim stojiščem na dveh prečnih klinih, ki pomenita dober začetek za naslednji dan. Z Mihom se ob fiksirani vrvi spustiva na gredino, kjer bova prespala.

BIVAK NA POLICI, SKOPANI V SNEG

Ideja o spanju se zdi malo smešna, ker je vse skupaj zelo strmo in nikjer nobene police. Poskuša v sneg skopati polico, vendar je povsod preplitev. Navezana na drugo od obeh vrvi vsak po svoje lezeva po gredini sem in tja in išče ugodno mesto za kopanje. V temi ne vidiva globočin pod seboj in se počutiva še kar varno. Odkar je Miha z Maretom splezal Direktno na Črni graben v Triglavu, se po snežnih vesinah sprehaja brez strahu, pa še to samo z lednim kladivom.

Nekje daleč na levi izjavi, da je našel malo položnejše mesto, primerno za kopanje. Po eni uri kopanja res nastane dolga snežna polica, na katero položiva armafleke. V skalo zavrtava svedrovec in se priveževa nanj, da se ponoči ne bi kdo v spalni vreči odpeljal v dolino. Za večerjo skuhava riž s tunami in potem še dolgo topiva sneg. Po dnevnih naporih sva hudo potrebna tekočine, pripraviva pa jo tudi za naslednji dan. Miha se hudi nad umazanim snegom, ki pušča usedlino iz peska in trav, jaz pa vsako posodo pohlepno popijem do zadnjega požirka, *ker sem preveč žejen, da bi me motile te malenkosti*. Kuhalnik dela zelo počasi in v spalne vreče se zavlečeva šele ob enajstih. Severnica nad Snežnimi vrhovi nama kaže, da sva res v severni steni.

ZAHODNI JULIJCI V DALJAVI

Jutro začnem z banalnim vprašanjem: »Mi daš malo jekoderma za prste?« Po nasilnem zvoku budilke je namreč bolečina za nohti prvo, kar začutim. Miha noče verjeti, da je že konec uživanja v topli spalni vreči in ga moram še enkrat dregniti. Ves razočaran nad kruto realnostjo si natakne očala in se zazre v mrak zgodnjega jutra. Z vročo kavo počasi poženeva telesi v gibanje. Miha žveči svoj »ptičji futr« - kosmiče z mlekom, jaz pa grizljam kruh s sirom. Medtem se rodi nov dan. Hladen vetrč zapiha čez gredino. Danes je na vrsti za plezanje Miha. Hitro nabaševa nahrbtnik in transportno

vrečo in požimariva na včerajšnje zadnje stojišče. Miha se opremi z vso kovačijo in začne plezati. Imel je slabo noč in pleza malo raztreseno, vendar vztrajno napreduje. Z vzdihom zleze težak odstavek v odprti strmi skali in me kmalu pokliče k sebi. Požimarim za njim do stojišča in se zagledam v steno nad nama.

Odprte plošče so presekane z redkimi travami in previsi, daleč zgoraj pa se slutijo oprijemljivejša razčlemba, do katerih bo treba izsiliti prehod skozi strehe. Miha začne v levo, zabije slab klin in ugotovi, da tu ne bo šlo. Klin z roko potegne ven in se vrne na stojišče. Vzdihne in poskusi desno navzgor. Zabije slab klin in nad njim še specialčka. Vanj vpne lestvico in stopi vanjo. Ko pa se hoče dvigniti, se specialček premakne. Hitro ga razbremeni in zleze nazaj dol.

Kriza. Že pol ure se ni odlepil od stojišča. Začnem ga priganjati, vendar se hitro zavem, da bom tako še poslabšal položaj. Miha se končno zbere in zleze čez težavno mesto.

Še nekaj gladkih prehodov z zelo slabim varovanjem - in končno me pokliče k sebi. Sledijo lepši raztežaji po počeh, čez previse in po kotih, kjer nama steče precej hitreje. Miha se očitno razpleza. Medtem ko ga varujem, opazujem kavke, ki se spreletavajo ob robu stene, zdaj pa so zagledale dva tujka, ki počasi gomazita proti vršnim previsom njihovega kraljestva. Na drugi strani se nad mrzlim dnom Možnice dviga mogočno obzidje južne stene Jerebice, ki se kopa v žarkih že toplega februarskega sonca. Z višino pa se v ozadju pokažejo tudi vrhovi Zahodnih Julijcev. Res lep je ta konec Slovenije!

BIVAK NA ZAGOZDENIH BALVANIH

Miha neke nad mano izjavlja, da je plezanje tam gori prav lepo in cele raztežaje pleza na zatiče in metulje. Ko Jerebica in Mangart postaneta rdeča v večerni svetlobi, se znajdeva pod vršnimi strehami. Stena je globoko v notranjost razklana s kamni, ki jim ne vidiš dna. Človek se tu počuti varnejšega. Lahko se spravi v kamin in se skrije pred globino, ki že dva dni narašča pod nama.

Miha v mraku spleza v votlino na vrhu kamina in naredi stojišče na zagozdenih balvanih. Skleneva, da bova tu prenočila, sicer pa nama ne preostaja nič drugega.

Bleda rdečica kmalu izgine s Snežnih vrhov, ki so edino, kar še vidiva iz kamina. Namestiva se na balvanih in s kamni izravnava njihovo površino. V eno od vdolbin položim fotoaparat, ki tako služi kot izravnalna masa, če že za slikanje ni. Vedno znova ugotavljam, da se pri težki plezariji ne da slikati. Nikomur ne bova mogla pokazati, kje sva plezala. Mogoče pa je tudi prav tako. Takšna so pač dejanja v alpinizmu:

enkratna, neponovljiva in brez gledalcev. Pomnijo jih samo njihovi akterji.

Spustim se en raztežaj nižje, kjer na snežni polici v vrečko naložim sneg za kuhanje. Požimarim nazaj v luknjo in Miha zakuha prvo posodo tekočine. Popolnoma sva sproščena, ker veva, da so glavne težave za nama. Celo razposajena sva. Čepiva na balvanu in se baševa z vsem, kar pride pod roke. Zagrizem v debelo klobaso, Miha pa se masti z majoneznimi kruhki. V luknji ni mraza, ker večerni veter vleče bolj zunaj okoli razov; po kaminu se dviga le rahel vzgornik. Veselo se pogovarjava o vsakdanjih neumnostih, kot da ne bi bila petsto metrov nad tlemi v neudobni, nemarni luknji.

Po obilni večerji si lena začneva urejati spanje. Miha v strop zavrti svedrovec in razpne visečo mrežo. Današnje plezarijo je opravil zelo dobro in zasluži si mirno spanje. Jaz si na balvan poveznem nekaj mehkih oblek, njegova velikost pa zadošča le za pol telesa, zato noge obesim v vrhne zanke. Sveča ugasne, Miha se skobaca v mrežo in zaželiva si lahko noč.

ORLOVO GNEZDO

Zjutraj se zelo dolgo obirava in med zajtrkom v kaminu zagledam veliko opuščeno gnezdo, ki ga je obsijala jutranja svetloba. Ali je to zatočišče enega od zadnjih orlov, ki še letajo po teh koncih? Tega ne vem, sem pa vesel, da ga ne bova zmotila.

Ves trd in neokreten začnem plezati krušljivo

skalo iz luknje in kmalu sem v ogromnem kaminu, ki ga z glavno steno tvori gigantska stometrška luska. Smer Klic divjine pride nanjo z druge strani in na luski se ji priključiva. Sledi še nekaj lažjih raztežajev po razu proti vrhu Prišne glave in obsije me sonce.

V trenutku katarze zagledam Miho, ki na spodnjem stojišču apatično izbija kline. Njegovi gibi izražajo obnemoglo jezo nad mojimi res premočno zabitimi klini. Na vršno snežno kopico zleze kar brez drez, jaz pa ga skrivaj varujem okoli pasu. Čez potegne še mene in ko pridem na vrh, ga zagledam, kako koraca po travah navzdol proti Bovcu. Ker sva še navezana, za sabo vleče tudi mene. Zakličem mu, naj se ustavi, saj sva vendar na vrhu. Kot v transu se obrne in me počaka.

Šele tedaj se zave, da sva pravzaprav že ven, da je nevarnosti konec in da se lahko ustaviva. Napetost popusti, spogledava se, se zasmehiva in si prisrčno seževa v roke. Tolčeva se po ramah in se veseliva. Ves svet je najin. Rombonski podi se v soncu odpirajo na jug, kjer se v dolini sveti Soča. Razposajeno si ponujava ostanke hrane in Miha mi vrže konzervo rib, ki sem jo izsilil pri odhodu. Pri tem se pomenljivo reži.

Pobereva se navzdol čez pode proti Čukli in naprej v Bovec.

***

Miha Kajzelj - Miha Vreča (oba AK Vertikala)
11.-13. 2. 1993, 7+, A2+/7-, A1, 700 m, 25h

TIBET JE ZDAJ KITAJSKI, PREBIVALCI SE IZSELJUJEJO

TIBETANCI V NEPALU

MARJAN CENCEN

V etnično pisani deželi, kot je Nepal, zaradi mnogih naravnih pogojev in vse bolj mešane populacije, ki je posledica preseljevanja ljudi iz gorskih pokrajin v Katmandujsko dolino, pogosto izgubimo pravi občutek, kdo so vsi tisti ljudje, ki nas prijazno pozdravljajo iz »namaste« in so karseda gostoljubni.

Znano je, da pokrajine med himalajskimi vrhovi in doline severno od njih poseljujejo pretežno prebivalci tibetansko-burmanskega izvora, ki so se tja priseljevali v različnih zgodovinskih obdobjih. Med najznačilnejšimi »staroselci«, ki predstavljajo samostojno etnično skupino, so Gurungi, ki so severni del osrednjega Nepala začeli poseljevati v 15. stoletju. V podobno etnično skupino sodijo tudi Šerpe, ki jih predstavljajo starejši priseljenci v pokrajini Kumbu v okolici Mt. Everesta. Ves čas pa so tja prihajali novi priseljenci iz Tibeta, zato je težko postaviti natančno ločnico, kdo je Šerpa in kdo Tibeta-

nec. V podobnih dilemah se znajdemo pri prebivalcih Mananga severno od Anapurne, saj gre večinoma za stalen proces doseljevanja. Pri tem so novi priseljenci največkrat prevzeli navade staroselcev, ker so to zahtevali predvsem življenjski pogoji.

Pomembna ločnica priseljevanja je dokončna kitajska zasedba Tibeta leta 1959, ko Nepal ni mogel več brez posebnih ukrepov sprejeti nenadne množice novih ljudi. V tem času je emigriralo v Nepal in Indijo kakih 60.000 Tibetancev, ki so posebno za nepalske himalajske doline postali velik problem. Območja Kumbuja, Mananga in nekaterih drugih obmejnih pokrajin so glede na preživetvene možnosti postala preobremenjena, saj so te doline živele največ od trgovine in manj od kmetijstva. Problem preskrbe od zunaj je bil zaradi slabih prometnih zvez neresljiv. V Kumbuju je, na primer, nenadoma bilo dvakrat več Tibetancev kot domačih Šerp (4000 proti 2000). Enostavna

Moškega iz vzhodne tibetanske pokrajine Kham je mogoče prepoznati po značilnih rdečih spleth v laseh; moški na fotografiji je begunec iz Tibeta in zdaj živi v nepalskem kraju Namče bazar

V pokrajini Kumbu so morali Tibetanci sprejeti slabše plačana dela, kot je na primer nošenje tovorov; v ozadju vidimo Nuptse, Sagarmato in Lotse

preselitev v tiste čase odpirajoči se Terai na jugu Nepala ni bila možna, saj so bili Tibetanci neodporni na tropske bolezni, obenem pa bi se njihov način življenja iz pretežno polnomadskega moral spremeniti v stalno obliko kmetovanja.

S pomočjo Švice in mednarodnega Rdečega križa so ta problem začeli reševati v začetku leta 1960. Najprej so Tibetancem nudili osnovno pomoč v prehrani in zdravstvu, da so jih zavarovali pred tako imenovanimi civilizacijskimi boleznimi, nato pa so jih začeli postopoma razseljevati po višinskih delih Nepala, kot so na primer Solu in nekatera mesta, med katerimi je prednjačil Katmandu. Dva značilna tibetanska centra v Katmanduju, ki po arhitekturi, obrti, prodajnih izdelkih in kulturnih prvinah še danes izstopata, sta Bodanat in Thamel Chowk.

Organizacije, ki so nudile pomoč, so iskale trajno rešitev za preživetje Tibetancev, saj samo materialna pomoč ni bila dovolj. Švicarji so pomagali zgraditi bivališča in nabaviti material za izdelavo stavov. Tkanje je bilo že v Tibetu ena od osnovnih obrti Tibetancev in v Nepalju so s to njim najbolj znano obliko preživljanja nadaljevali. Surovin je Nepal imel dovolj, po sprostitvi čezmejnega prometa po letu 1979 pa prihaja ponovno veliko blaga iz Tibeta, ker je tam cenejše.

Že po dveh letih in pol je v Katmanduju nastalo 60 tkalnic preprog, 25 tkalnic trakov, 20 krojaških delavnic, 50 do 70 mizarskih delavnic in vrsta drugih. Tibetanci so se začeli ukvarjati

tudi z domačo in mednarodno trgovino, pri čemer jim je ugodna tla za razvoj nudil hitro razvijajoči se turizem. Tudi Nepalci so v svoje oblačilne navade uvedli cenena in praktična tibetanska oblačila.

Po nekaj letih začetne pomoči so si Tibetanci materialno tako opomogli, da so sami lahko pomagali novim priseljencem iz Tibeta. Danes jih je veliko med najbogatějšími prebivalci nepalskega glavnega mesta. Preproge precej dobro prodajajo v tujini in letno prinašajo precejšnje dohodke.

Pri mnogih Tibetancih je še vedno problematičen njihov politični položaj. Mnogo se jih je poročilo z Nepalkami oziroma Nepalci, nekateri pa so se enostavno opredelili za Nepalce. Na ta način so dobili osebne dokumente, s katerimi lahko potujejo v dežele Južne Azije, nekateri pa tudi potne liste. Tisti, ki ohranjajo svojo narodno identiteto, še vedno nimajo osebnih dokumentov, tako da je njihovo gibanje omejeno na notranjost Nepala. To je verjetno najšibkejša stran nepalske politike, saj je bil sicer tudi po mnenju Tibetancev samih problem dokaj zadovoljivo rešen.

Ob najnovejših dogajanjih v Tibetu so njihovi načrti za bodočnost usmerjeni v prvotno domovino, kamor bi se mnogi radi vrnili, čeprav se položaj v Tibetu stalno spreminja. Prav gotovo bo nekaterim težko zapustiti deželo, kjer imajo na novo oblikovane družine, obenem pa so v Nepalju mnogo bolj v stiku z razvitim svetom, kot bi to bilo mogoče v nedostopnem Tibetu.

VISOKO NAD IDRIO SO SAMOTNE KRAŠKE POTI

ČEZ PEVC Z ZGODOVINO NA JEZIKU

RAFKO TERPIN

Predgrize (660 m n. m.) so prav majhno naselje na črnovrški planoti. Slaba dva kilometra pred Črnim Vrhom se od godoviške ceste najde odcep – desno v Predgrize, levo v Lome. Njihov svet je kmečko očiščena ravan, obkrožena s poraščenimi nizkimi vzpetinami. Gozdovi so temni in bogati, tod debeli dober les. Naselje je danes močno spremenjeno, z novimi domovi so se delno zameglile vezi v zgodovino. Ko odmislim dolinsko zastavljene novosti, se mi ves predgriški svet zazdi prastar, daven, nepremakljiv. V mrazu poznojesenskega jutra je ta občutek marsikomu dosegljiv.

Čez bela polja trdi zimski hlad, lebdi, komaj se premika. Meglice se zvijajo mimo lesenih opazov in skozi jesenove prazne krošnje. Iz hiš prihajajo zgodnji glasovi. Kamnita cesta trdo poje. V opredenem nebu je napovedana modrina neverjetna nestvarnost... Cesta jo gladko reže. Razložnik in Brkovnik sta nekoliko dvignjena nad belo ravnino, prej bosta iz teme pogledala. Megličevje bo rahlo k tlom pritisnilo, sonček se bo zasvetil, za javorničimi bukovimi pobočji bodo pordeli še vrhovi največjih jese nov, smreke na obronkih Vrhnavja, prva strešna slemenata. Viktorjeva vrata, si meljem, bodo ostala neizprosno stara in vegasta. V vežo bo vleklo, a kamnit porton ne bo odnehal. Spet bo preizkušena davna lepota! Tam dalje so se v vrsto postavila drevesa, hišna čela so obrnjena k cesti, velika, mogočna, skoraj vsa nekam dopolnjena in popravljena, a starih lic se ne da skriti. Travniki se oži. V njem so nagle vode zarisale mehko upognjene loke. Za gozdom, kimam v pravo smer, zija strašno žekno Golobeje jame (odprtina 23 × 12, globina 32 metrov).

Tja proti Koševniku, še dlje za samotnim Smrekarjem, se cesta pretakne čez kratke klančke in skozi senčne jase. Preden podplati pobožajo asfalt, se v kraških rupah nedaleč stran zasluži Habečkovo brezno. Njegovih 336 metrov globine pošteno shladi drugače prijazno pot po ravnem.

TRI STARE HIŠE OB CESTI

Nad kmetom Habečkom stopim torej na cesto Koševnik–Črni Vrh, do hiše teče ob robu plitke doline, imenovane V kotu. Za hrbtom se beli ogromen peskokop, komaj nad njim tiči svet nekdanje, že več desetletij opuščene pevške bajtarije. Razgledišče iznad strehe današnjega počitnikovanja je eno od redkih v Koševniku.

Stara tovarna pot je peljala mimo: od Andrejčka po Novakovi dolini in čez Pevc na prehod Vrh potoka, kjer se tudi današnja cesta prevesi proti Trebčam in Črnemu Vrh.

Na Habečkovi hiši (Idrijski Log št. 1) je še z rdečimi črkami zapisano: Potoki krvi so pretekli za našo svobodo.

Brezimeni potok, ki se mimo Macesnovega griča previje iz Novakove doline, v travniku pod hišo požira zemlja; kraju pravijo Pri breznu.

Cesta je tod nepreklicno tekoče udelana, prav gladko jo briše prek travnikov in rodovitnih njiv. Koševniški del planote se stiska in širi, skriva se v tihe stranske doline za nizkimi, pustimi holmi. Voda ima kratko pot; brž naleti na apnenec, štrbunkne noter in je ni. Jamarjem se kolcne.

Do gozda so ob cesti tri stare hiše: Lovre (prej Tine), Krapš in Andrejč ali Andrejčk. Pri Tinetu so imeli svoj čas Gostiševi gostilno z biljardom, a starejša in bolj znana je oštarija pri Andrejčku; danes v njej vodi manjši bife **Mihaela Rupnik**.

Nekdanja hiša je bila pritična, a obsežna; ob cesti je imela širok napušč, da je pod njim mogla vedriti prav vesela družina. Obrisi stare tu zraščene epotice se še kažejo na neometanem zahodnem pročelju. Med drugo vojno so jo pokurili Italijani. Domači so jo brž obnovili, streho so po knapovskem običaju prekrili s šinkli (jelovimi deščicami). A kaj, 1960. je ponovno zakrillil rdeči petelin. Zdaj obnovljena je dvignjena za nadstropje in nekam nerodna, kot bi se neuka hotela drzno meriti s črnim smrekovjem vsenaokrog. V spominu starih Idrijčanov je občepela kmečka izba, črna in zastrta z znanimi duhovi. Eden od najbolj priljubljenih nedeljskih izletov je bil dolga desetletja (že pred drugo vojno) čez Ključ v Koševnik. Vir domačnosti in tudi goste besede je bila Kristina. Kristina, samo to. Knap si izgovarjali njeno ime, kot da je govor o najbližjem sosedu.

BIRMA PRI APNENČEVI SKALI

Za hišo se ob znamenju cesta razcepi, nekaj desno jo pod Pevcem mahne prek Ključ do Podreteje na robu idrijske doline, v levo se v prijetno skrite travnike in pašnike poteguje zahodni krak Idrijskega Loga. Tudi brez zložne ceste je svet ljubko darilo očem. Pogledi čez gozdna obrobja končajo v lučeh prostranih nebes. Domačije so večidel potaknjene nekam vstran, popotni korak jih ne zmoti prav preveč. Tiho zna biti. Le kaj pasjega se utegne oglasiti.

Zaženem se rajši v markiran vozniški Pevcu.

V hipu sem sam. Gozd me zasvoji in zaobjame – jo me drevesa, lubje, pečevje, odcevele rože, skrnjene in zmrznjene sirovke, osivelo listje, rupe, od vsepovsod potegnjene vlake, tak in drugačen les, v mreže modrih krošenj zalovljena misel, v imenih skriti stari časi.

Vrh klančka ob prastari poti je v apnenčevu skalo vklesano z zelo jasnimi znamenji: Tukaj je bila Firma 1717. Na plošči, ki jo deževnica že tako dolgo spira, so sledovi ostali zgolj zato, ker so jih že večkrat prebarvali. Zapis je strašno zanimiv in radoživ. Pripoveduje o birmi v letu 1717, ki jo je gospod škof, z Goriškega grede, opravil na tem mestu sredi divjega gozda.

Kako? Med ljudmi še živa zgodba pravi nekako tako: Škof je prihajal birmat v Črni Vrh. S spremstvom se je najbrž na konjih spuščal po stari poti z Vrh gore po Taboru v Trebče in je že od daleč zamerkal, da se na farovžu sušijo plenice. Do dna ga je pogrelo in užalostilo, kaj vse se morda dogaja v požegnani hiši. In je odpeketa naprej skozi Trebče proti Koševniku in Idriji. Zbrana množica birmancev, botrov in drugih faranov se je kmalu ovedela, da nekaj ne gre vkup. Udrli so jo družno za gospodom škofom, že skoraj na Pevcu so ga dohiteli in preposili, da je mladež – verjetno bolj na furjo – birmal kar tam (»v tamkajšnjem območju« bi se krasno po slovensko reklo).

Jej, koliko dobre volje se zbira v krošnjah! Oči kar zamokrijo. Škoda, sem glasen, da me ni bilo med birmanci! Kako breztežno bi me taka birma gnala skozi življenje!

KJE JE ROTEJA

Zlagoma lezem na Pevc, drugi, bolj znani razgledni kraj na moji poti. Krošnje se mi odgrinja – jo, čez rečne doline plahuta nekaj rovtarske širine. Modrina boža oči. Svetlo je. Idrijski klanci bodejo v nebo, a Bog vse dopušča: norcem pamet, revežem kakšen sold, Idriji bregove. Klanci imajo svoja imena: Zagrebenc, Cerkovni vrh, Gore, Kovačev Rovt, Rebri, Lešetnica, Mrutnik, Jelenk...

Med drevjem je vsega vajena čedna gozdarska hiša.

Tik pod njo prečkam gozdno cesto, njen podaljšek proti zahodu, med lovci imenovan Komparetova pot, vodi prav po robu planote nad Strugom. Z nje se da ves čas poslušati, kako nergavo se Idrija pretika skozi sotesko. Voznik se potegne na zahodni rob Idrijskega Loga, od koder je blizu do Fežnarja v Beli ali do Zadloga.

Prestopim jo. Čaka me spust. V gozdu je zajeta šibka vodka. Steza zaključka. V vrtačasti pokrajini je obilo sledov gozdarskega dela.

Po starih kartah sodeč so z imenom Roteja označevali razgiban predel z Vrha Ključ do Pevca (Idrijski Log št. 5). To je hudo razjeden svet rudistnih apnencev, ki pada docela prepada-

no k Divjemu jezeru in v Stanovec ali pa v spodnjo Zalo, po kateri vodi danes glavna ljubljanska cesta.

Na karti Idrijskega gospodstva iz leta 1607 (izrisana 1814. leta) se bere ime Rothea Berg, na starejših stoji Mons Rothea. Sled starega imena je že davno podrti hiša nad Francosko cesto, po starem »Na Roteji« in danes večidel »Pri ta požgani«. Podroteja ob izlivu Zale v Idrijo, nekdanja rudniška žaga in mlin, je torej kraj pod hribom z imenom Roteja. Za danes pozabljeno ime bi najbrž že smeli reči, da je slovensko, hudo staro, da morda prihaja od glagola rotiti (zarotiti se, priseči). Opisuje ime kraja med globokima dolinama Idrije in Zale, kjer so se naši kmečki predniki po potrebi zbirali in v rotitvenem obredu utrjevali drug drugega? Podobna krajevna imena z enakim izhodiščem so doma na Koroškem, nekatera že ponemčena so v izvorni obliki znana le iz pisanih virov.

Doslej so Rothea Berg povezovali zgolj z nemškimi jeziki; a čemu? Bližnja ledinska imena so vendar tako naša: Zala, Belca, Strug, Log, Zadlog, Vrhnavje, Tabor, Pevc, Špik...

VOJAŠKA ŽELEZNICA ČEZ HRIBE

Gremo.

Gozd se zravna. Prav prijazno kratka pot je do Ključ, malo pod Bogom (razpelo ob cesti) zvesto čakajo. To je prostor moje stare Roteje! Sem ponovno v zgodovini. Kako vlečejo stare korenine!

Moja steza je od konjskega tovorjenja stopničasto nasekana, v nekaj letih se bo zalizala. Potegne me v levo. Mudi se ji.

Niže, gozd se je stemnil, se ustavim na gladki trasi nekdanje vojaške železnice iz 1916. leta. Avstrijski feldban je bil speljan iz Logatca skozi Hotedrsko in Godovič, več ali manj pod Francosko cesto na Rotejo in do Vrha Ključ. Od tu še zdaj vodi gladka cesta nad Divjim jezerom, potem slabi in se spridi daleč v Strug, nad Vojkovo ploščo se v najbolj razdrapanem bregu pretakne skozi predor, za kratko izgine, se spusti proti Idriji, da že skoraj v jamo Kevderc zazeva, kjer nikakor ni bilo prostora za okroglo rajdo, zato je tam vlakec ustavljal in se nato kar ritensko podal proti Četrtemu žonfu (tolmunu) na dolinsko cesto. Od tam so jo tiri mahali, pravijo, kar po cesti mimo Podroteje in Zagoda v Idrijo, po Aliji mimo Sv. Križa, na Brusovšah po dolgem mostiču čez reko na Prejuto in dalje do Fare in Sv. Lucije. Ta vojaški podvig si je kar težko predstavljati. Proga, kakršna pač že je, je otipljiv dokaz, kako so le vojske Idrije naklepale železnico. Vse človeške usode, povezane s hudim delom, so skrajno nične in pozabljene, v slutnjah so nam le bližnje pravljice.

Moja steza je krepkega značaja; feldban le prestopi in brž mrkne k šumeči reki. Stara

senožet nad Divjim jezerom je že precej let zaraščena, smrečice so že prave smreke. Drobna potka k njej vodi v prazno... Spuščam se h Kobiljem jezcu. Vse bolj strmo je in vse bolj glasno. Za jezero na daleč zeleni mrzla reka, cesta živi ob svojih glasovih. V hladnem poznem času je ljubitelji sanjavo ozke doline proti Beli ne motijo preveč.

KRAJ ZA SAMOTARJE

Svet okrog Kobile slovi med geologi po bližnjem flišnem oknu in morda po numulitnem apnencu pod jezero. Jamarje radosti ob deževjih veličastna vodna jama, potapljači ljubijo bližnje Divje jezero, botanikom se na pomlad po vsej dolini nekam oči solzijo. Z asfaltom je dolina postala turistična. Oblegajo jo športniki vseh sort: navsezgodaj jagri, potlej blenkarji, trimarji, biciklisti, mopedisti in tisti, ki se vozijo k Fežnarju na en pir. Včasih kdo cepne čez škarpo – pa kaj? Saj so drugi zadaj!

O Kobiljem jezcu vem, da je bil sprva lesen, da je voda stekla po Rakah 1596. leta. Rake so do 1770. že obzidali. 1948. je povodenj odnesla jez. Današnjega so postavili tri leta pozneje.

GORA, KJER IMA DEŽ MLADE - RUWENZORI

EKVATORIALNI PETTISOČAKI

JANEZ PRETNAR

Zlagoma se vzpenjam v okljukah po poti, ki je začuda suha. Pobočji zapirajo orjaški balvani, poraščeni z raznobarnimi lišaji, med otočki bodičaste trave je mastno blato, ki ga že nekaj dni gazimo. V slabe pol ure sem na Stuhlmanovem prelazu (4160 m). Proti Zairu se sumljivo mračni, pa jo kljub temu udarim desno v pobočje gore Vittoria Emanuele. Komaj vidna steza se strmo dviga, plast zemlje s travo je dobesedno nalepljena na strmo pobočje, spust v dežju bi bil brez varovanja problematičen.

Senecij je vse manj; tu, neke pri 4300 metrih, je »gozdna meja«. Na nasprotni strani se visoko gori svetijo seraki Margaritinega ledenika. Vzvalovana površina jezera Bujuku se temni in čeprav še ni pozno, se vrnem hitreje proti pločevinastima strehama koč Bujuku.

IZZIV NA UGANDSKO-ZAIRSKI MEJI

Sanje so se uresničile: skrivnostni svet visokogorskih barjanskih planot, temnih granitnih sten in bleščečega snega »Mesečevih gora«. Dolgo sem čakal na to doživetje. Uspešno smo zaključili vzpona na Lenano in Kibo. K sreči ni dežja, čeprav bi lahko potrdili grafitu na pločevinasti steni bivaka: Jezus je prišel sem, da

Voda je po Rakah svoj čas tekla 3223 metrov daleč, tja do Šelštve, spotoma je v mestu gnala dve rudniški dvigali, dve kamšti (rudniški črpaliki), drobilnico in pralnico rude, kovaško kladivo – pa še mlin in žago. Danes se voda iz Rak igra zgolj z elektriko.

Pot ob Rakah je sijajno sprehajališče. Njena romantična idila človeka pretrese prav do fundamenta. Prepustiti se ji ni težko. Idrjčani so ji na splošno do konca trdno vdani.

V njenih blagih senčnih ovinkih srečanja z bližnjimi niso brez tveganja. Šolska mularija se zapodi v dir, kadar jih na mopedu dohiti telovadnik učitelj. Samotnega trimarja se ne sme pozdraviti, lahko bi mu podrl ritem. Poparane je primerno spregledati. Pasjo družbo je najbolje od daleč preštudirati (če je dovolj časa). Prav milo je naleteti na uhojene srednje letnike, ki so se podali zgolj v hlad in na zlóžen klepet. Beseda da besedo in beseda ni konj. Naj le o vremenu zinemo – nekaj je bilo: prežlahtni mirni svet ob Rakah, mimo studenčka, Felca in čez Bernikov plaz smo z našim druženjem za trenutek povzdigniti.

Čez Mejco se končno odpre mesto. Pozabljen so Rake, mir je le še v srcu.

bi se naučil hoditi po vodi, po petih dneh zna to tu vsak!

Vedno več Slovencev obiskuje vzhodnoafriške gore. Najbolj je oblegan Kilimandžaro; ne zahteva veliko tehničnega znanja, pot je uhojena in na gori so koč s primernim udobjem. Škoda, da je zapostavljen elegantnejši Mawenzi, ki se izgubi ob obleganem Kibu. Dvojčka Nelion in Batian v Mt. Keniji sta rezervirana za alpiniste. Mt. Lenana pa je primeren cilj za trekingaše.

Drugačen je izziv pogorja Ruwenzori, ki leži tik nad ekvatorjem na ugandsko-zairski meji. Pokriva kar 6000 kvadratnih kilometrov površine in meri 120 km v dolžino ter 60 km v širino. V prazgodovini nastajanja Zemlje je to območje doživelo velike tektonske premike. Osrednji del tvorijo metamorfne kamenine, ki spominjajo na sestavo osrednjega dela Alp, na južnem in severovzhodnem delu je vidno nekdanje vulkansko delovanje. Območje je bogato z bakrom in kobaltom; največji rudnik je v Kilembiju, topli vreli pa opozarjajo, da so bile na delu mogočne sile. Poledenitev je obsežnejša kot na višjem Kibu zaradi padavin, ki so pogorju tudi dale ime: gora, kjer nastaja dež ali izdelovalec dežja.

Ime ni naključno, saj tod pade tudi do sedem

metrov dežja; na gori je tristo deževnih dni, dež v višinah nad 3400 metrov tudi preide v sneg, obdobja lepega vremena so kratkotrajna, še največ od decembra do marca in od junija do avgusta. Kljub temu planinci, ki v »suhi dobi« poizkušajo vzpon, pogosto obupajo, saj jih dež in megla prisilita k umiku in sploh ne vidijo višjih vrhov. Najboljše razmere so zjutraj in proti večeru.

Ruwenzori je doživel več poledenitev, ki so zapustile sledi v obliki dolin Mubuku in Bujuku z velikimi morenami. Danes se ledeniki umikajo; Elenin ledenik se je v nekaj desetletjih umaknil za več sto metrov. Vode se zbirajo v jezerih in močvirjih, ki so največja ovira pri dostopu, ter odtekaajo v pritoke Belega Nila.

ŠTIRITISOČAKI IN PETTISOČAKI

Flora in favna se ne razlikujeta od tiste v drugih visokih afriških gorah, le da je tu rastlinstvo zaradi obilnih padavin dobesedno podivjalo; govorimo o rastlinskem gigantizmu. V petih pasovih se rastlinstvo popolnoma spremeni. Nad savano in obdelanim svetom je tropski deževni gozd s kvalitetnim lesom, ki ga neusmiljeno izsekavajo, divjimi bananovci in praprotni. Med 2500 in 3500 metri prevladuje bambus in podrast, pojavlja pa se že resje orjaških razsežnosti, tudi do deset metrov visoko in ovešeno z lišaji in lijanami. Hoja skozi tak gozd je skrivnostna, stalno v zelenem somraku. Višje se bambus umakne vresnicam, lobelijam in senecijam. Zlasti drevesaste senecije prevladujejo nad resasto travo, vmes pa je veliko slečev in grmov s pisanim cvetjem. V alpskem svetu nad 4000 metri so še redki gozdovi senecij, zlasti v ozkih dolinah, izraziti pa sta tudi bequartova in wol-lastonova lobelija.

Živali so redke, zlasti v Ugandi; nižje v savani so sloni in bivoli, v pragozdu šimpanzi in modre opice ter divje svinje. Kralj živali je leopard, ki za plenom zaide tudi nad 4000 metrov visoko. Najvišji masiv je Stanley s tremi pettisočaki in z najvišjim vrhom Margerita (5119 m). Druge pomembne skupine so še Speke (najvišji vrh Vittorio Emanuele, 4890 m, z obširnimi ledenikom Speke), Baker (Edward, 4843 m), Gessi (Iolanda, 4715 m), Emin (Kraepelin, 4791 m, in Umberto, 4798 m) ter Luigi di Savoia (Sella, 4627 m).

Znameniti Ptolomej je že v 2. stoletju opisal Mesečeve gore; imel jih je za izvir Nila - in ni se dosti zmotil. Prvi Evropejec, ki je ugledal Ruwenzori, je bil angleški raziskovalec **Henry Stanley** 1876. leta. Kasnejši raziskovalci so prečili visoke prelaze. Brez dvoma je prelomnica leto 1906, ko se je na vse višje vrhove povzpел **vojvoda Abbruški**. V odpravi so bili biologi, geodeti, geologi, znameniti gorski fotograf

Sella ter vodniki iz Courmayerja. Sellove fotografije so še danes zavidanja vredne, še več njegovih fotografij je iz odprav v Kavkaz in Karakorum. Sledili so alpinisti, ki so preplezali granitne stene. 1929. leta so kolonialni gospodarji Konga, Belgijci, vključili goro v Albertov narodni park in začeli graditi koče, podobno je bilo tudi na ugandski strani.

Dobrih deset let je bil vzhodni pristop onemogočen zaradi državljanske vojne. V zadnjem času so se razmere stabilizirale, pot je popravljena, zgradili so dve novi koči, stare pa obnovili. Kasese in Fort Portal sta izhodišči. V Nyakalengiji je upravna zgradba narodnega parka, kjer je treba plačati pristojbine in najeti nosače, po potrebi vodnike in kuharje. Koče so neoskrbovane in primerno oddaljene za dnevne etape. Večina planincev se odloči za krožno pot, nasprotno kroženju urnega kazalca, ki pot prehajajo v šestih ali več dneh. Nosači so prijetni sopotniki in manj zahtevni ter cenejši kot kenijski ali tanzanijski. Skratka, Ruwenzori vabi!

KOVINSKO NEBO NAD VRHOM

Pred nosači lovimo pot po suhih otočkih suhe trave nad jezerskim bregom. Ko se steza dvigne, je bolj suho in hitro pridobivamo višino mimo lobelij in skozi pravi gozd orjaških senecij. Osem nas je in kar dobro nam gre od nog; zgodnji smo še. Edini težji prehod je grapa, kjer pa je pot dobro nadelana. Še nespora-

Nosač v zgornjem delu doline Bujuku

Senecije in v ozadju vrhovi Stanleya

zum z vodnikom **Ibrahimom Kasindirwo** glede poti do Eleninega bivaka: zamudimo se slabo uro, ki pa jo na strmih pobočjih in prehodih nadoknadimo. Prečimo granitni prag in balvanski labirint in že smo pri bivaku (4540 m). Prazen je; to smo zvedeli že v dolini, zato se odločimo, da gremo po krajšem počitku proti vrhu, ker se vreme lahko spremeni. Nosači so z Ibrahimom odhiteli do Kitandare in pridejo naslednji dan po tovore.

Pripravimo vso opremo in čez nerodne gladke skale in razbito moreno prečimo do roba Eleninega ledenika. Sneg in led sta zmehčana in dereze dobro prijemljejo pod temnimi, s snegom poprhanimi stenami Savojskih vrhov. Ledenik skoraj nima razpoka in hitro dosežemo Stanleyev plato in višino 4800 metrov. Oba najvišja vrhova sta že pred nami; le vreme se kvari. Varljiva sivina ne obeta nič dobrega. Pod značilno obliko Moebiusa sledi zavijejo strmo navzdol ob skalnem rebro Alexandre (5091 m). Spustimo se za več kot sto metrov; škoda jih je, vendar rebro moramo obiti, če hočemo doseči zatrep med obema vrhoma. Razpoke so dobro vidne in označene z markirnimi zastavicami. Na najnižji točki se snidemo s povratniki z vrha. Kratek pozdrav, poizvedba za pot in vsak gre svojo pot.

Pot vijuga navzgor mimo razpoka, sneg je osrejen in prijetno hrsti. Vreme se vztrajno slabša, veter biča sodro, toda brez težav dosežemo sedlo. V zavetju pustimo nahrbtnike, kar v derezah zlezemo čez razčlenjen skalnat skok in po vetrovnem grebenu prilezemo na vrh.

Razgleda skoraj ni, le Alexandra od časa do časa pokaže zanimive snežne tvorbe, podobne andskim gobam. Slutiti je tudi obrise Albertove-

ga vrha, ki leži že na zairski strani. Ne ostanemo dolgo na vrhu; spustimo se čez skok in na ledeniku se ujma unese. Zopet se pokažejo vrhovi na nasprotni strani doline Bujuku z značilnim visečim ledenikom Speke, ledeniški potok izpod njega pa takoj v kaskadah zdrvi v dolino.

Počivamo šele na platoju; čeprav je nebo kovinsko sivo, se sneg in led kontrastno odražata na temnih ostenkih razbitih skal. Počasi in lenobno izgubljam višino in pozno popoldne smo spet v bivaku, kjer preživimo prijeten in prav nič hladen večer z rdeče obarvanim Mt. Bakerjem. Zjutraj zložimo odvečno prtljago v mornarske vreče: ponje pridejo nosači; mi pa se mimo Scott-Elliotovega prelaza spustimo do dvojnega jezera Kitandara, ki je verjetno najlepši del Ruwenzorija. Še dva dni blatne poti in v dolini bomo.

Ob povratku sem si rekel: nikoli več tja. Toda po letu dni je blatna pot pozabljena - in tam je še toliko lepih vrhov...

Nejcu

MILAN ROMIH

*Nemočen kot ptica brez kril
in sonce brez žarkov,*

*izgubljen kakor list sredi viharja
in jutro brez rose,*

*nesrečen kot otrok brez matere
in srce brez topline*

*slonim nad praznino, ki je nastala,
in jočem za tabo, prijatelj.*

POD SEVERNO STENO ALAM KUH

KONEC TEDNA V IRANSKIH GORAH

ANDREJ STRITAR

Septembra 1992 sem dva tedna predaval v Teheranu, glavnem mestu Irana (tam pišejo Teheran, ne pa Teheran, kot smo bili navajeni pri nas). Službene obveznosti sem želel popestriti tudi z obiskom tamkajšnjih gora. Na razpolago sem imel le proste dneve ob koncu tedna, kar je v tej islamski državi od srede popoldne do petka zvečer. Kaj bi lahko iztržil v tako kratkem času? Slišal sem že za Damavand, 5671 metrov visok ugasli vulkan, ki so ga Slovenci in Slovenke že obiskovali. Zame je bil to previsok zalogaj za dva dni. Pri izbiri mi je zato pomagala knjiga **Michaela R. Kelseya** »Climbers and Hikers Guide to the Worlds Mountains«, kjer so kratko in jedrnatno na podlagi osebnih izkušenj opisane glavne gorske skupine v Iranu (poleg skoraj petsto gora druge po svetu). Tako sem že ob prihodu v to deželo vedel, da so najprimernejši tri- in štiritedniški v gorski verigi Alborz, ki se vleče južno ob obali Kaspijskega jezera in pod katero na južni strani leži Teheran. Marsikateri bi bil prav privlačen cilj, primeren tudi za »podvig« ob koncu tedna.

Naključje je pomagalo, da so se mi načrti uresničili lepše, kot sem lahko pričakoval. Že ob prihodu sem prizadevnim organizatorjem tečaja razložil svoje želje. Obljubili so, da mi bodo na vsak način skušali ustreči in me bodo v četrtek peljali v gore. Prepričan pa sem bil, da to ne bi bilo »tisto pravo«. Tudi pri nas bi tujca s podobnimi željami peljali le na Bled ali največ na Vrščič. Že drugi dan pa sem v pogovoru s svojimi študenti med odmorom odkril, da je eden med njimi predsednik Tehranskega planinskega društva. Takoj je bil za to, da me čez vikend popelje v gore. Hitro sva določila cilj: gorska skupina pod goro Alam Kuh (h v Kuh se ne izgovori – 4845 m). Kelsey v svoji knjigi piše, da je to eno od najlepših območij v Iranu. **Mohsen**, moj novi gorniški prijatelj, mi je to takoj pritrdil. Vodja tečaja nam je odobril uporabo službenega avta z voznikom, pridružil se nam je še Mohsenov prijatelj **Mohamad** in v sredo popoldne smo se takoj po koncu predavanja odpeljali z nabitim polnim renaultom 5.

POGORJE ALBORZ

Gorovje Alborz ločuje subtropsko območje ob obalah Kaspijskega jezera od puščavsko suhe, okoli 1000 metrov visoke planote na južni strani. Dolgo je približno 300 kilometrov, široko pa ponekod do 100 kilometrov. Teheran leži na njegovih južnih obronkih in se razteza od višine

1100 do 1700 metrov. Nad najvišjimi predmestji se pobočje strmeje vzpne proti 3933 metrov visokemu Towchalu. Na višino 3750 metrov je celo speljana kabinska žičnica, podobna naši kaninski. Vendar te gore niso pretirano privlačne. Njihova pobočja so gola, povsod sta le kamenje in pesek.

Namenjeni smo bili približno 200 kilometrov daleč na severno, kaspijsko stran gorovja. Najprej smo se peljali nekaj 10 kilometrov proti zahodu do mesta Karaj, kjer smo zavili na sever po dolini reke z enakim imenom. Cesta je dobra, promet pa zelo gost. Zame je bila vožnja prava dogodivščina, saj so prometne navade tu precej bolj »divje« od naših doma. Varnostnih pasov v avtomobilih nimajo. Med hitrim prehitevanjem v škarje ali ostrim zavijanjem na ovinkih sem se krčevito držal za ročico nad vrati, hkrati pa pritiskal z nogo ob tla na »zavoro«, ki sem si jo močno želel. Priznati pa moram, da je bil **Amir**, naš voznik, mojster svojega poklica in nas je varno pripeljal tja in nazaj. Na povratku pa smo zamudili še veliko resnejšo cestno dogodivščino. V časopisu sem kasneje prebral, da je na tej cesti tisto popoldne, ko smo se vračali, pet oboroženih afganistan-skih beguncev ustavilo 50 avtomobilov, pokradlo vse dragocenosti in nagnalo potnike naprej peš. Zgrešili smo se le za kako uro! Pa tako so mi zatrjevali, da se v Iranu zaradi izredno strogih islamskih zakonov kriminala ni treba bati!

Do noči smo se pripeljali pred predor pod prelazom na višini 2500 metrov. Ker je zelo ozek in enosmeren, smo morali čakati kar tričetrt ure, da smo prišli skozenj. Na nasprotni, severni strani smo se zato spuščali že v temi. Ob enajstih ponoči smo prispeli do našega izhodišča, do vasi Rudbarak. V njej ima na višini približno 1500 metrov iranska planinska zveza velik počitniški dom, kjer smo prespali.

VZPON DO KOČE

Zjutraj sem se prebudil v gorski dolini, mnogo lepši od pustih pobočij nad Teheranom. Gozdovi in trave so spominjali na Alpe. Daleč nad koncem doline so se vzdigovali vrhovi okoli Alam Kuha, kamor smo bili namenjeni. Z avtom smo si pomagali še nekaj kilometrov po vedno slabši cesti. Medtem ko smo trije že hodili po slabem kolovozu ob njem, je Amir še peljal našo prtljago. Med iranskimi besedami sem vedno pogostejše razbiral ime šefa, ki nam je odobril uporabo službenega avta. V zadnjem klancu se je ubogi renault 5 tudi meni že

zasmilil. Pripeljal je do majhne kolibe na planini, kjer nam je prijazen možakar postregel z dobrim iranskim čajem. Končno smo optali nahrbtnike in krenili peš. Moji prijatelji so se čudili mojemu majhnemu nahrbtniku, jaz pa njihovim »omaram«. V stabilnem iranskem vremenu sem namreč nosil le najnujnejšo obleko, spalno vrečo, ki mi jo je posodil Mohsen, in malo živeža za zvečer in naslednji dan. Toda kmalu sem ugotovil, da je ravno hrana mojim prijateljem pošteno otežila tovor. Popoldne, zvečer in zjutraj so kuhali, jedli, spet kuhali in spet jedli. S seboj so nosili dva plinska kuhalnika, več kosov posode in večje količine že doma pripravljenih jedi. Polni želodci so jim bili pomemben cilj izleta.

V spodnjem delu doline smo šli mimo dveh zanimivih ovčjih in kozjih planin, kjer pastirji živijo v skromnih kamnitih kolibah skorajda brez strehe. Pot se je nato zagrizla v strmino. Nekaj ur smo se dvigovali pod veliko ledeniško moreno. Hodili smo po dobro uhojeni poti, ki ji očitno ne manjka obiska. Na višini 3300 metrov smo na vrhu morenskega praga končno zagledali naš cilj, kočo Sarchal, nad njo pa tudi najvišja vrhova v skupini, Alam Kuh in Takht,e Soleyman (4650 m). Kljub višinam, ki celo presegaajo Mont Blanc, so gore podobne našim dvatisočakom. Večjih ledenikov ni. Največji je pod severno steno Alam Kuha. Za obisk zadostuje oprema, ki jo pri nas uporabljamo poleti. Kamenina je granit, nekaj zelenja pa bistveno prispeva k prikupnosti pokrajine.

Alam Kuh je ponos iranskih planincev. Damavand ga po višini resda precej presega, vendar je le dolgočasen vulkanski stožec. Tu pa si sredi razgibanih gora. Severna stena Alam Kuha je dobila že različne pridevnike, med katerimi naredi najgloblji vtis tisti o najmogoč-

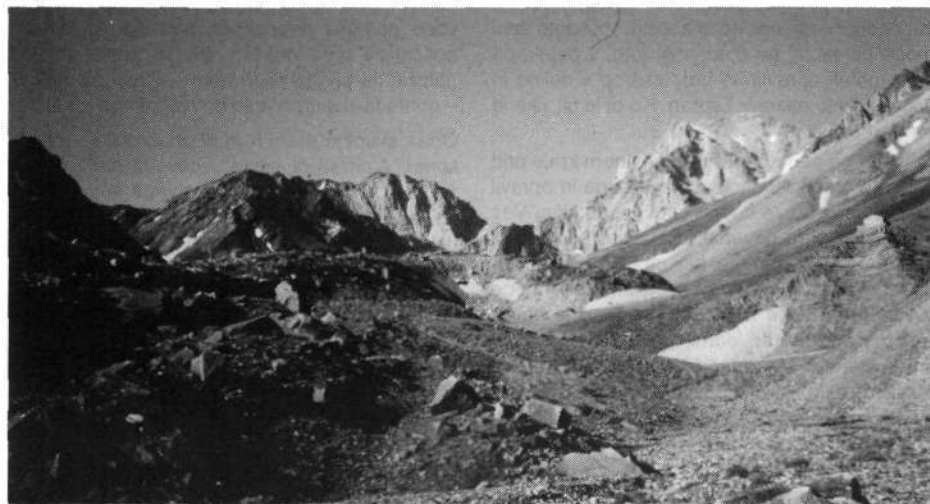
nejši steni v Aziji izven Himalaje. Kelsey piše, da je visoka 1000 metrov, vendar sem sam s svojim višinometrom ugotovil, da toliko ne more imeti. To so mi kasneje potrdili na planinski zvezi Irana, kjer sem dobil tudi skico smeri v njej. Težav je za približno 500 višinskih metrov. V njej je plezalo že nekaj tujih odprav. Doživela je tudi že zimski vzpon. Njena strma podoba nad dolino Alamchal je gotovo najbolj privlačen pogled v celotnem gorovju.

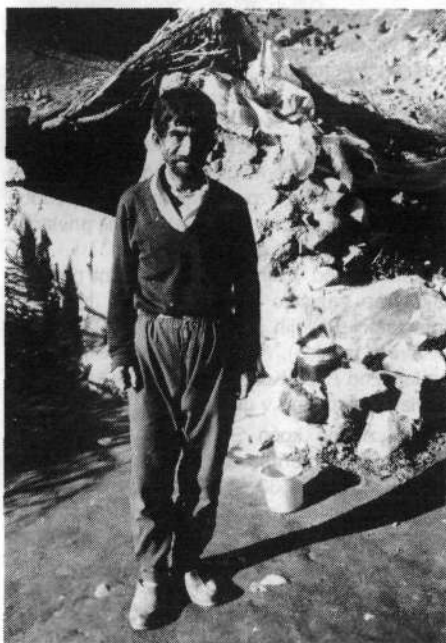
Severni sosed Takht,e Soleyman (ni pomota, takó ime zapišejo Iranci, ki imajo težave s transkripcijo svojih perzijskih besed iz njihove pisave v latinico). Nima stene, je pa po obliki še lepši od Alam Kuha. Drugi vrhovi so le manj privlačne vzpetine v grebenih.

Veliko zidano kočo Sarchal so postavili na pobočju nad moreno na višini približno 3600 metrov. V njej je 30 do 40 ležišč brez odej in brez oskrbnika. Voda je ob njej. Pred njo je velika razgledna terasa, zelo primeren kraj za popoldansko posedanje po dolgem dostopu. Povedali so mi, da ima njihova planinska zveza po teh gorah še nekaj manjših zavetišč. Na južni strani Alam Kuha sta visoko pod vrhom še dva kovinska bivaka, ki sta po opisu sodeč podobna našim. Tudi pod severno steno je zidano zavetišče, ki pa je, žal, podrto. Zamenjali ga bodo s kovinskim bivalnikom.

Takoj po prihodu smo se prvič lotili kuhanja. Mohamad je grel svojo veliko posodo, polno riža z okusno prikuho, Mohsen pa je prispeval iz svojega nahrbtnika še nekaj zame prav nenavadnih dobrot. Obred kosila smo opravili »po turško«, sedeč na preprogi, razgrnjeni na terasi, in je trajal nenavadno dolgo. Šele ko smo končali, sva se z Mohsenom odpravila na popoldanski sprehod še naprej v dolino Alamchal proti steni Alam Kuha. Mohamad in Amir sta ostala v koči.

Alam Kuh (na sredini) in Takht,e Soleyman (desno) nad dolino Sarchal

Prijazen možakar nam je pred svojo čajnico postregel z dobrim iranskim čajem

OBRED POD STENO

Kmalu za kočico sva zgrešila z možici dobro označeno stezo in se precej časa mučila prek nametanih balvanov sredi morene. V dveh urah sva prišla na višino približno 4000 metrov sredi doline Alamchal. Zaradi pozne ure sva izbrala to točko za končni cilj najinega izleta. Do vrha Alam Kuha me je ločilo še dobrih osemsto višinskih metrov. Najlažji pristop je speljan prek vzhodnega grebena na južno stran in po njej brez posebnih težav na vrh. Potreboval bi vsaj še tri do štiri ure. Za ta dan sem bil že prepozen, žal pa tudi naslednji ne bi zneslo. V soboto sem moral biti nazaj pri študentih, jutri, v petek, pa smo morali opraviti še dolg sestop v dolino in dolgo vožnjo nazaj v Tehran. Ko bi le bil vikend en dan daljši!

Mohsen pa se je na tem veličastnem kraju pod severno steno spomnil svojega boga in opravil obred, ki mi bo za vedno ostal v spominu. Ves navdušen mi je povedal, da danes še ni molil in me vprašal, če me kaj moti, če to opravi sedaj. Poiskal je najbližji sneg in si umil noge v vodi, ki je tekla iz njega. Potem si je na tla razgrnil anorak, se obrnil proti jugozahodu v smeri stene in Meke ter pričel svoj muslimanski obred. Kakih pet minut je bil zamaknjen v svojem pogovoru z Alahom. Čutil sem, kako mu je tu, 4000 metrov visoko, še veliko bližje kot kjerkoli v dolini.

V kočico je že v trdi temi prišlo še šest domači-

nov, ki so se na poti čez neki stranski prelaz temeljito zgubili. V dolini so zgrešili odcep »svoje« doline in zašli nekam visoko nad kočico, kjer niso mogli čez greben. Tako se je moja iranska družba bistveno povečala. Opremljeni so bili prav nenavadno. Prtljajo so nosili kar v velikih plastičnih vrečah, obešenih čez ramo. Na srečo so imeli tudi odeje, tako da so noč lahko prespali brez pretiranega prezebanja. Mi pa smo pred spanjem seveda spet – kuhali. Teme se nam ni bilo treba bati, saj so moji prijatelji prinesli tudi spodobno težko plinsko svetilko.

V čudovitem jutru smo, žal, morali v dolino. Prej smo seveda – jedli. Med sestopom sem imel priložnost videti, kako v gore hodijo Iranke. Islamski režim v Iranu nalaga vsem ženskam, tudi tujkam, da imajo vedno zakrite lase in da nosijo črne halje, ki segajo do tal. V štirinajstih dneh resnično nisem videl ženskih las. Menda za to skrbijo strogi varuhi reda, ki patrolirajo po javnih krajih in odpeljejo vsako, ki si drzne kršiti to pravilo. Na poti navzdol nam je naproti prišel možiki, ki nam je napovedal večjo skupino žensk za njim. Zelo me je zanimalo, če se tu, vsaj pet ur od najbližje ceste, tudi držijo teh pravil. Se! Vse so bile zavite v rute in vse so bile v črni haljah do tal! Čez halje pa so nekatere imele tudi nahrbtnike.

Med sestopom sem resnično užival v vsakem koraku v teh privlačnih gorah, naš voznik Amir, ki je bil tokrat prvič v gorah, pa je z vsakim korakom bolj trpel. Prejšnji dan je zbiral zadnje kaplje moči, da je prišel do kočice, danes pa so ga nesramno ožulili gorski čevlji, ki mu jih je posodil Mohsen. Prelepil sem mu noge z obliži, menjavali smo čevlje, na koncu pa je hodil kar v natikačih, ki jih je Mohsen nosil s sabo za hojo po koči. Kljub temu je pogumno prišel do ceste pri najvišji planini. Tam se nam je sreča nasmehnila. Ko smo prikorakali do mesta, kjer kolovoz prečka hudournik, je neki land rover iz vode potegnil terenskega nissana, ki je tam obtičal že pred nekaj urami. Prijazno so nas naložili na prtljažnik in nam – zlasti pa Amirju – prihranili dveurno hojo do njegovega renaulta.

Obisk skupine Alam Kuh bi priporočil še marsikomu. Alpinisti bi lahko v severni steni odkrili še kako priložnost za prvenstvene letne podvige, pozimi pa je – razen ene smeri – stena še deviška. Goriški potepuhi pa bi lahko v Iranu, točneje v pogorju Alborz, izpeljali zelo lep štiri-najstidnevni trekking. V koči Sarchal in v počitniškem domu v dolini bi lahko preživeli ves teden. Obiskali bi Alam Kuh in Takht-e Soleyman. Naslednji teden bi se vzpeli še na Damavand, ki je po višini zelo privlačen, vzpon pa je nezahteven. Tudi na njem je nekaj koč in zavetišč. Žal pa bo za kaj takega treba počakati, da se v Iranu malo bolj odprejo za obisk tujcev. Kot turist se danes tja skorajda ne da priti.

NA SLOVESNOSTI OB 100-LETNICI PZS

SPOMIN NA ROJSTNI DAN

IVANKA KOROŠEC

Ljubljana, 28. februarja 1993, nekaj minut pred šesto zvečer.

V veliki dvorani Cankarjevega doma je šumelo kot v panju. Ta ogromen, slavnostni prostor me vedno znova prevzame in me napolni s svečanim pričakovanjem. Opazovala sem velike orgle na desni, ogromen oder, ki je obiskovalcem že tolikokrat nudil umetniške užitke vseh vrst, kot kulisa za ozadje pa je bil Triglav v medlih obrisih. Klavir je stal na desni, še prazni stoli za glasbenike na levi in za pevce na sredi. V dvorano so se še kar naprej stekali ljudje. Kamera ljubljanske televizije je med njimi že lovila v svoj objektiv znane osebnosti iz slovenskega planinskega, političnega in kulturnega življenja.

Opojen duh dvorane, šum množice, šepet mojih sosedov, češ, glej, kdo je vse med obiskovalci, me je zazibal v premišljevanje, v stanje, ko se misli odvežejo... Z rokami v naročju in strmeč v konico Triglava na platnu me je spomin nenadoma zanesel daleč nazaj.

VONJ PO JABOLČNI PITI

Bilo je za moj 13. rojstni dan. Koliko vode je od takrat že preteklo v Savi! Kaj vse se mi je zgodilo od tedaj! Bila so vmes tudi leta, ko mi je bilo vseeno, ali Begunjščica še stoji med Stolum in Dobrčo. Kaj vse sem doživela: smrti, rojstva, radosti, žalosti... Takšno je pač življenje. Res je, da na precej zunanjih dogodkov nimamo vpliva, zelo močno pa lahko vplivamo na to, kaj postanejo v nas samih. Še danes lahko natanko čutim razpoloženje tistega dne, ko smo praznovali moj rojstni dan. Zdi se mi, da še lahko ujamem v nosnice vonj po jabolčni piti, ki jo je spekla mama, in še vem za tisto divjo radost, ki me je vso prevevala in bi od nje skoraj eksplodirala. Še lahko okušam, še lahko doživljam tisti občutek.

Mamimo darilo za rojstni dan sem pokazala že vsem svojim prijateljicam v sosesčini. Na dvorišču smo se vedno igrale igre med dvema ognjema, prodajale smo klavirje in ptičke, zavzevale zemljo ali se šle polžev tanc. Skregale smo se in se čez pet minut spet pobotale, saj druga brez druge nismo mogle biti. Tisti dan so bile spricho nenavadnega darila, ki sem ga dobila, vse osuple. Darilo sem pokazala tudi sosedi v zgornjem nadstropju. Čestitala mi je, mi dala kos rozinove pogače in se veselila z mano vred.

Čakala sem še strica in bratranca, ki sta redno

prihajala na moj rojstni dan. Stric je imel rad vse otroke, posebno pa še take, je dejal, ki jim je bilo v življenju vzeto nekaj, kar jim ne more nihče povrniti. S tem je mislil na mojega očeta, ki se je tragično ponesrečil pred mojim rojstvom. In res, moje otroštvo je bilo globoko zaznamovano z nezapolnjivo odsotnostjo očeta. Stric je prihajal večkrat, me razvajal in me obkladal z drobnimi pozornostmi.

LASTNICA ZELENE IZKAZNICE

Prišla sta pozno popoldne, ko sem bila od pričakovanja že kar bolna. Stekla sem jima nasproti in oba objela s prekipevajočo radostjo. Stric mi je prinesel veliko škatlo, ovito z rožnatim trakcem, bratranec Boris pa mi je poklonil knjigo Brkonja Čeljustnik. Boris je bil osem let starejši od mene, prišel je bil že iz vojske, vendar je imel še vedno potrpljenje, da se je igral z mano. Zlepa se ni naveličal mojih norij, vdano me je prenašal in me poslušal, kadar sem ga gnjavila s svojimi razlaganji ali vprašanji. Brkonja Čeljustnik je bil v redu, a odložila sem knjigo na mizo. Kar menčala sem od nestrpnosti, da jima povem nezasišano novico, a mama je zahtevala, da še prej pogledam stričevo darilo. Odprla sem škatlo: v njej je bil globus, ki sem si ga že dolgo želela. Prav takega, velikega in sijajnega, smo imeli v šoli in bil je moja velikanska želja. A zdaj se mi ni zdel več pomemben. Nisem ga vzela iz škatle, nisem ga zavrtela, nisem s prstom popotovala po zeleno in modro obarvanem površju, po poldnevnikih in vzporednikih, nisem poiskala ne naše države, ne Amerike, ne Avstralije, kar sem sicer tako rada počela in jih iskala po atlasu.

»Vidva sploh ne vesta, kaj sem dobila od mame za rojstni dan!« se je utrgalo iz mene.

Stric je bil začuden. Vprašujoče je pogledal nad mojo glavo mamu, ki se je samo skrivnostno nasmehnila.

»Mama me je vpisala v planinsko društvo!« sem jima oznanila od silnega navdušenja s kar vlažnimi očmi. »Pravo planinsko izkaznico imam!«

Za srce pač ni nikoli majhnih dogodkov, vse je pomembno, vse tehtamo z isto tehtnico.

Stric in bratranec sta me nerazumevajoče gledala.

Pomolila sem jima zeleno planinsko izkaznico in stric jo je obotavljajoče prijel in odprl.

»Poglej,« sem mu razlagala in se od zadaj z žarečim obrazom naslonila na njegova rame. »V njej piše: Ivanka ta in ta, rojena tega in tega, v kraju tem in tem, po poklicu učenka,

slovenske narodnosti, je postala članica Planinske zveze Slovenije...«

FOTOGRAFIJA V PRAŽNJEM

Nikakor nisem mogla izčrpati dodatnih pojasnil in slavospevov in sem mu žlobudrala kot šoja na ušesa.

Stric je spet pogledal mamu, kot da išče pojasnila pri njej. »Kako si jo mogla tako začarati?« so nemo spraševale njegove oči.

Mama mu je z nemalo ponosa, a brez poudarka odgovorila: »Očetova hči je.«

»Kaj takega!« je zamrmral stric.

Vsi smo bili pač nekje rojeni, imamo neke poklice, smo neke narodnosti in tako naprej. Že res. A to je bila uradno izdana izkaznica Planinskega društva v Radovljici in v njej je bila nalepljena moja fotografija. Nalašč zato sem šla na Bled k fotografu, se lepo počesala in se lepo oblekla, kar se je na sliki seveda vse lepo videlo. Nosila sem tisto belo bluzico, ki mi jo je mama spredaj uvezla z raznobarnimi križci, temno modro krilce na gube z naramnicami, sveže oprane bele žabe in rjave čevlje z gumijastimi podplati. Tako sem bila oblečena tudi vedno, kadar smo v šoli nastopali na proslavah. In če je pod sliko lastnoročni podpis in če nosi izkaznica tudi registrsko številko in pečat planinskega društva ter podpis sekretarja, vsa ta vsebina pa je zavita v čisto nove temno zelene platnice... no, to je čisto druga stvar!

»Saj to je krasno!« je rekel bratranec. »Toda ali si že bila kdaj višje od svetega Petra?«

»O, pač,« sem mu z veseljem razlagala. »Bila sem na Španovem vrhu, na Dobrči, na Planinci pod Roblekom, z botrom pa na Krstenici in pri Vodnikovem domu.«

Da, prav tedaj me je pravzaprav prijelo, ko smo prespali v Vodnikovem domu in sem videla, da ima boter tako zeleno izkaznico in njegovi otroci tudi. Mami sem o tem pripovedovala tako goreče, da je pač stopila v akcijo. In zdaj sem bila tudi sama članica te bratovščine, del velike množice, ki z veseljem hodi v gore. Kakšno silno čustvo, kakšen vznemirljiv občutek! Nikoli ga ne bo mogoče iztrgati skrivnostim življenja, pa čeprav morda predstavlja najskromnejšo med srečnimi minutami, saj se povezuje z vsem, kar mi v življenju pomeni lepó, trdno, večno...

»Torej se bom moral vpisati v planinsko društvo tudi jaz?« se je popraskal stric po glavi, ko sem mu glasno in razločno kar dvakrat prebrala pravice in dolžnosti članov in pravila, ki so bila natisnjena na zadnji strani.

»Pa tudi jaz, kaj pa mislita!« se je priglasil še bratranec.

»Da, tudi ti,« sem se strinjala. »Šli bomo na Triglav! Boter mi je že obljubil, da me vzame s sabo. Mama pravi, da nas bo počakala na Kredarici. In teta Tončka gre lahko tudi zraven...,« sem začela že vnaprej načrtovati pohod na Triglav, ki pa se v taki zasedbi, žal, ni nikoli uredil.

***

Glasbeniki in nastopajoči so zasedli svoja mesta na odru, moj spomin pa je pretrgalo navdušeno ploskanje. V dvorano je prihajal predsednik **Milan Kučan** s svojim spremstvom in sédel v prvo vrsto.

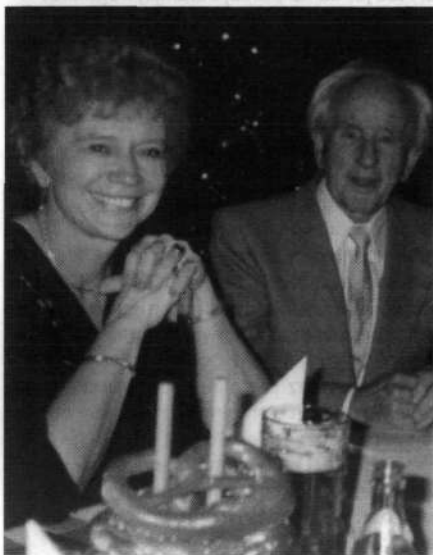
Ura je bila točno osemnajst. Slovesnost ob 100-letnici slovenske planinske zveze se je zdaj lahko pričela.

Pozdrav iz Bavarske

Januarja se je s pozdravi oglašil **Ludwig Gramminger**, dolga let vodilni mož nemške gorske reševalne službe in IKAR. Zadnje čase živi pri družini Thiel, Eichendorferplatz 15, D - 8000 München 70 na Bavarskem.

Zahvaljuje se za novoletne čestitke in jih enako goreče vrača - hkrati z obvestilom, da je sedaj v dobrih rokah. Preteklo leto mu je šlo tako lepo, da se je v spremstvu svoje nove družine spet lahko podal na potepe v Berchtesgaden, Eng in Oberstdorf. Wiggerl, kot mu pravijo znanci, je že v 87. letu starosti in kar dobro pri močeh; težave ima le z vidom. Spričo visokih let se ne more več posvečati goram in gorski reševalni službi kot nekdaj, zato je tembolj vesel, če se mu »kdaj pa kdaj javi kateri od starih znancev«.

P. Šegula

odmevi

Rojstvo legende

Na prospektu, ki ga je 27. 2. 1993 izdalo PTT podjetje Slovenije, sta v predstavitvi **Jože Čopa** dve pomembni netočnosti. Glavna je v omembi, da je Joža plezal tudi »po takrat najimenitnejših plezalnih smereh v Alpah, Kavkazu, Pamiru, Andih, Hindukušu, Spitzbergih in Himalaji.« Dejestvo je, da noben slovenski alpi-

nist med letoma 1918 in 1941 ni napravil omembe vrednega vzpona zunaj domačih gora. Razen izleta TK Skale v Dauphinejo in vzpona **Oskarja Reye** na Elbrus se je ves slovenski alpinizem držal domačih sten, kar je sicer škoda, a je res. Poudarjam, škoda, ker je Čop s svojim vzponom leta 1945 pokazal, da bi bilo lahko tudi drugače, a duhovno obzorje in materialno stanje medvojne generacije nista bila dorasla fizični sposobnosti posameznih najboljših.

Volk pod Triglavom

Piše se nam iz Gorice z dne 21. aprila: Opozarjamo turiste, ki nameravajo sami napraviti turo na Triglav, da smo 4. aprila v noči med četrtkom in petkom naleteli na Velem polju na volka. Bil je izvanredno velik in očitno tudi zelo lačen. Bili smo trije in prišel je na 10 do 15 korakov nasproti, vedno pripravljen na skok, a se je naposled najbrž zbal naših cepinov. Toliko v opomin onim turistom, ki hodijo sami brez orožja na zimske ture.

P. S.: Dopisniki so uredništvu osebno dobro znani kot pogumni turisti; kaj je z volkom, bodo morda pojasnili domačini in lovci.

PV 1912, str. 10 (št. 5)

Druga netočnost, ki pa ni čisto nova, je obrazložitev »zlate naveze« **Potočnik-Čop-Tominšek**. Ta izraz je nastal spontano pred kakima dvema desetletjema ob podelitvi zlatih priznanj vsem trem predvojnim alpinistom. Od takrat se vleče pójem »zlate naveze« in sega vse bolj nazaj, obravnavani prospekt pa to legendo še utrjuje. V resnici je bilo v tisti dobi kar nekaj dobrih navez, a pri znani skoposti Slovencev (in slovenskih alpinistov) z medsebojnimi pohvalami si je nemogoče zamisliti tak poklon neki posamezni navezi.

Kakorkoli že, to sem napisal nerad, a sem moral, ker nam v kratkem sicer grozijo še kake nove legende. Za planinsko in alpinistično zgodovino morajo zadostovati dejstva in strokovna mnenja, romantiziranje pa je treba prepustiti epiki.

Tone Škarja

V planinskih kočah naj ne bi kadili

Velikokrat sem premišljevala, kako lepo bi bilo priti po bolj ali manj napornem izletu ali turi v planinsko kočjo, v kateri ljudje ne bi kadili, ampak bi te na vratih pozdravil samo vonj po dobri joti, pečenicah, zelju in planinskem čaju. Sedaj, ko ves upehan in zadihan odpreš vrata planinskega doma, najprej globoko vdihneš sivo modri cigaretni dim, ki je včasih tako gost, da komaj razločiš obraze planincev. Kadar je lepo vreme, z družino vedno ostanemo pred kočjo, na svežem planinskem zraku, saj tudi zato hodimo v hribe, da se vsaj enkrat na teden nadhamo. Na žalost pa je ravno jeseni in pozimi, ko je zrak v kotlinah zelo onesnažen, tudi veliko slabih dni, mrzlih, oblačnih, vetrovnih, in te k topli peči v planinski koči kar nese. Čeprav bi se nam včasih kar prileglo, da bi malo dlje posedeli, hitro popijemo čaj in se odpravimo v dolino.

K pisanju me je spodbudil članek v Delu dne 16. 2. 1993 z naslovom Pohvala Vojkovi koči na Nanosu, ki ga je napisal **Peter Starič** in ki bi vsekakor moral biti objavljen tudi v Planinskem vestniku. S prijateljskega se je na Prešernov dan odpravil na Nanos in ko je šel v kočjo kupit razglednice, ga je prijetno presenetil napis: »Koča na Nanosu ima posebno, zelo lepo urejeno sobo za nekadilce!« Članek g. Stariča bi morali prebrati vsi, ki hodijo v planine in obiskujejo planinske postojanke. G. Starič se sprašuje, ali bo morda Planinska zveza Slovenije glede kajenja ukrenila kaj več kot doslej. Ne vem, kaj je naredila do sedaj, vendar mislim, da bi morala vsa planinska društva začeti o tem intenzivno razmišljati. Dandanes odpirajo gostinske lokale, ki so namenjeni samo nekadilcem, kajenje je že mnogokje prepovedano - in zakaj kadilci ne bi bili nezaželeni tudi v naših planinskih kočah! Res ni veliko ta-

kih postojank, ki bi imele možnost urediti posebno sobo za nekadilce, kot je Vojkova koča na Nanosu. Zakaj pa bi jih sploh urejali? Zakaj se ne bi trudili, da cigaret v koči ne bi več prižigali? To seveda ni mogoče narediti čez noč, vendar bi že letošnje sezono moral v vsaki koči viseti plakat s priporočilom ali prošnjo, da v koči ne bi kadili. Prepričana sem, da bi se marsikateri planinec-kadilec vzdržal kajenja. Naslednje leto pa bi lahko viseli že plakati, na katerih bi pisalo: »V tem prostoru ne kadimo!« - v zadovoljstvo številnih obiskovalcev gora in planinskih postojank.

Zvonka Berčič, Ljubljana

Še o planinski proslavi, politiki in demokraciji

Stoletnico organiziranega planinstva na Slovenskem bomo slovesno proslavili tudi v Kamniku, kjer je bila leta 1893 nekaj mesecev za podobnim dogodkom v Ljubljani ustanovljena podružnica Slovenskega planinskega društva.

O koreninah tega društva in tradicionalni povezavi s pevci prvega slovenskega pevskega društva Lira iz Kamnika so govorile pesmi in vezno besedilo stilnega koncerta »Pesem planin«, ki ga je Lira pripravila za 90-letnico organiziranega planinstva v Sloveniji in še posebej v Kamniku (5. maja 1983 v Kamniku in 7. maja 1983 v Mozirju).

O Liri in planincih je dokumentarno in tehtno pisal **prof. dr. Albert Čebulj** v katalogu razstave Lira 1882-1982. Med drugim je zapisal tudi naslednje: »Stiki Lire in planincev so tako naravni, da so lahko vzor plodnega sodelovanja dveh dejavnosti.«

Ta obširnejši uvod je namenjen pisanju in neprijetnim spominom **Urške Stritarjeve** ob proslavljanju 200-letnice vzpona na Triglav. O okoliščinah (ne)sodelovanja zbora »Consortium musicum« ne morem dajati sodbe; vem pa, da so se podobne stvari dogajale, ker sem jih občutil in osebno drago plačeval. Vendar ne razumem, zakaj se je gospe Urški iz prestolne Ljubljane »zapisalo« naslednje:

»In ker kazni mora biti, sem morala poiskati nov, moralnopolitično neoporečen zbor. Vozila sem se v Kamnik, vabila in se trudila, nazadnje pa je Lira le uslišala moje prošnje.«

Po tridesetih letih prepevanja v Liri sem izvedel, da je to (bil) moralnopolitično neoporečen zbor, tako rekoč režimski... Zares škoda, da tega niso vedeli niti Liraši, niti »forumi«, ki so tedaj odločali o marsičem.

Namesto ugovaranja enomeni insinuaciji bom skušal bralcem Planinskega vestnika napisati nekaj besed o Prvem slovenskem pevskega društvu Lira iz Kamnika, ki je 6. novembra 1992 praznovalo 110-letnico svojega obstoja in delo-

vanja, tesno povezanega s slovenskim planinskim gibanjem. Začelo se je nekako takole:

»V času prvega slovenskega tabora je bila leta 1868 ustanovljena Narodna čitalnica v Kamniku, iz kroga čitalničarjev je izšla pobuda za prvo samostojno slovensko pevsko društvo Lira, ki je bilo ustanovljeno novembra 1882 in iz razširjenega kroga čitalničarjev in Lirašev je bila dana osnova Planinskemu društvu v Kamniku, ki je bilo ustanovljeno 1893, nekaj mesecev za prvim Planinskim društvom Ljubljana Matica.« (Iz kataloga razstave Lira 1882-1982, Kulturni center Kamnik, 1982).

Tudi v planinski dokumentaciji lahko ugotovimo, da so bili Liraši leta 1893 med pobudniki in soustanovitelji kamniške podružnice Slovenskega planinskega društva. Zapisano je, da so Liraši peli pri otvoritvi koče na Kamniškem sedlu leta 1906. Ta tradicija se nadaljuje z nastopi na Kamniškem in Kokrskem sedlu, na Veliki planini in drugod. Z Lirino pesmijo na planinskem taboru v Logarski dolini je leta 1968 proslavljalo 75-letnico slovensko planinstvo, leta 1974 so bili Liraši pri odkritju plošče pri Staničevi koči pod Triglavom; svoj program ob 200-letnici rojstva **Valentina Staniča** so ponovili tudi pri Aljaževem stolpu.

Poleg sodelovanja pri proslavi ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav so Liraši večkrat sodelovali pri planinskih slovesnostih (obletnice, skupščine) kamniškega in vseslovenskega pomena.

Morda ne bo odveč, če slovenska planinska »srenja« izve še nekaj o glasbeni teži Prvega slovenskega društva Lira iz Kamnika, ki je odigralo pomembno vlogo v dobi narodnega prebujanja in je bilo med obema svetovnjima vojnama tudi prvak Hubadove pevske župe, ki je Liri ob 50-letnici leta 1932 poklonila lovorjev venec s trakovi vseh pevskega zborov tega združenja.

Emil Adamič, Zorko Prelovec in Matej Hubad s pevci Glasbene matice so bili veliki prijatelji Lire; ni jim bilo odveč, če so se včasih peljali v Kamnik in nazaj...

Obdobje po drugi svetovni vojni Prvem slovenskemu pevskega društvu ni bilo naklonjeno; društvo ni hotelo postati »Svoboda št. 73« in je preveč negovalo narodnostne in glasbene korenine z **Gallusom, Aljažem** idr. Pa je vseeno leta 1965 doseglo 2. mesto na mednarodnem tekmovanju v Arezzu; bilo je več odličnih uvrstitev na tekmovanjih »amaterskih zborov pred mikrofonom« (RTV), »Naša pesem« v Mariboru, uspešne turneje po Evropi in nazadnje še pokal mednarodne žirije iz Saarbrückna (junij 1992).

Za konec pa še o bolečini, ki peče in žge generacije Lirinih pevcev že pet desetletij. Leta 1941 so nacisti prepovedali vsa slovenska društva in s tem je tudi Lira izgubila svojo pev-

ske sobe v društvenem domu Narodne čitalnice. V tej sobi so Liraši prepevali od leta 1882 dalje. Do leta 1908 so bili Narodna čitalnica, Lira in telovadno društvo Sokol najemniki, takrat pa so stavbo s celotnim kompleksom z lastnimi sredstvi, posojili in delom odkupili in preuredili. Po drugi svetovni vojni je delo nadaljevala le Lira, ki jo je nova oblast leta 1947 nasilno izselila iz njene sobe...

Morda pa je v planinskih vrstah kdo, ki bi »pevskim hlapcem Jernejem« iz kamniške Lire pomagal priti do ukradene dediščine?

Janez Majcenovič

P. S.: Mnogo lepih trenutkov dolgujem petju in goram. Lepo je bilo peti pri blagoslovitvi pastirske kapele Marije Snežne na Veliki planini; še lepše je bilo pri blagoslovitvi kapele in zvonov triglavske Marije Snežne na Kredarici. - To sem pripisal zaradi ciničnega mežikanja U. S. v televizijski zaslon. Najbrž smo bili krivi Kamniški koledniki

J. M.

Odpovedujem Planinski vestnik!

Izredno mi je žal, da moram odpovedati naročnino na Vašo ugledno revijo Planinski vestnik, glasilo Planinske zveze Slovenije, in Vas prosim, da to sprejmete z razumevanjem.

Že več kot trideset let se ukvarjam s planinstvom, prehodil sem številne vrhove nekdanje gnile in propadle Jugoslavije, od našega Triglava do Kajmakčalana. Napisal sem veliko članikov s teh območij, Vaše drage Slovenije pa ne morem in nočem pozabiti, ker ste mi dali več prostora kot moji na Hrvaškem.

Na koncu moram povedati, da odpovedujem naročnino. Upokojen sem, imam majhno pokojnino, kar pa je še pomembneje, prebolel sem srčni infarkt in imam druge spremljajoče bolezni. To se mi je zgodilo 21. februarja letos, ko sem se pripravljaj na Samoborsko gorje do Ostrca, pa so me odpeljali v bolnišnico, namesto da bi šel v gore.

Hvala vam vsem, vsem planincem v Sloveniji, vendar ne pozabite, da slejkoprej ostaja naša zveza pri Tumovi koči na Slavniku, kjer se začneja IPP - Istrska planinska pot, katere avtor sem in ki mi jo je uspelo s pomočjo mojih in vaših planincev vzdrževati od vsega začetka, se pravi od leta 1970.

Prosim Vas torej za razumevanje, hvala Vam in še enkrat hvala. Moj poseben pozdrav naj velja **Rudiju Likarju** in **Marijanu Kotniku** iz Ljubljane ter gospodu **Kocijančiču** in še nekaterim drugim planincem iz Kopra.

Josip Sakoman, Zagreb

Takšnemu planincu in tako zvestemu dopisniku Planinskega vestnika pa res ne moremo reči, da smo njegovo pismo prejeli, da se zanj zahvalju-

jemo in da nam je žal, ker ne bo več naš naročnik! Slovenski planinci smo vedno držali skupaj in poskušali pomagati planinskemu tovarišu v sili. V tajništvu Planinske zveze Slovenije so se odločili, da ostane gospod **Josip Sakoman** še vedno naš naročnik - do nadaljnjega na naš račun. Ko se bo njegovo gnotno stanje popravilo, se bo nemara spet naročil na Planinski vestnik. Do takrat mu seveda želimo prijetno branje - in še veliko prispevkov iz planinskega življenja, s katerimi bo obogatil naše glasilo.

Uredništvo

iz planinske literature

Fran Orožen o sebi, SPD in še čem

Zaradi stoletnice delovanja PD Ljubljana-Matica smo bogatejši za še eno publikacijo, ki se loteva minulih časov. Stoletnica Slovenskega planinskega društva je hkrati tudi stoletnica PD Ljubljana-Matica, saj je ob ustanovitvi SPD nastalo tudi Osrednje društvo SPD, ki je predhodnik Maticice. V počastitev jubileja je društvo izdalo brošuro »Prof. Fran Orožen in začetki Slovenskega planinskega društva«, ki jo je spisal priznan poznavalec slovenske planinske zgodovine profesor **Tone Strojín**.

PD Ljubljana-Matica je v minulih letih že objavilo nekaj drugih samostojnih izdaj, npr. brošuri o gradnji Triglavskega doma (1985) in posodobitvi Koče pri Triglavskih jezerih (1988), sodelovalo je tudi pri izdaji monografije o **Jakobu Aljažu** (1989). Nova izdaja je nadaljevanje založniške dejavnosti društva, za katero skrbi predsednik **Gregor Klančnik**.

O preteklosti planinske dejavnosti pri nas je letos izšlo že več izdaj in nekatera zgodovinska dejstva se v njih ponavljajo. V tem ni sicer nič slabega, saj vsaka knjiga prikaže isto tematiko z nekoliko drugačnega zornega kota; pričujoča brošura pa je med njimi nekaj posebnega. Natančno se posveti ne samo osebi **Frana Orožna**, prvega načelnika SPD in predsednika Osrednjega društva SPD, ampak tudi takratnemu času in družbeni klimi. Glede na to, da je bil Franc Orožen dolgo časa pozabljen, je vrednost knjige predvsem v tem, da celovito predstavi njegovo življenje in delo.

Namen izdaje ni samo opisovati. Beseda predstavi bralca v takratni čas in prostor, to je na konec 19. stoletja v deželo Kranjsko, ko so v gore hodili predvsem izobraženci in posebneži, medtem ko meščanstvu hribolazenje ni bilo razumljivo.

V prvem delu knjige se uživamo v življenje nič kaj uglednega mesteca Ljubljane in v slovensko-nemška trenja, ki se jim tak nad-svet, kot so gore, ni mogel izogniti. V tem okolju in času

je živel profesor Fran Orožen, pedagog, zgodovinar in geograf. V nadaljevanju spoznamo njegov rod, življenje in delo, ki uvede drugi in najbolj originalen del knjige.

»Umrli sem za pljučnico dne 26. novembra 1912. leta,« nam o koncu svoje življenjske poti pove gospod Orožen, vendar gre pri tem za povsem tozemske stvari. Osrednji del namreč zavzemajo namišljeni pogovori s Franom Orožnom. To je domiselna rešitev, ki se je izognila klasičnemu naštevanju in popisovanju dejstev, Orožnovi bibliografiji in zgodovinskemu prikazu časa. Vse to seveda najdemo v besedilu, vendar na pripoveden in dokaj osebni način, čeprav »avtentičnost« Orožnove pripovedi na nekaterih mestih zmoti sicer koristno citiranje virov, vprašanja profesorju Orožnu pa so premalo nazorno ločena od pripovedi.

V pogovorih s profesorjem Orožnom je tako čas relativen. V njem se gibljemo brez ovir, končna slika pa je berljiv in zanimiv opis začetkov in ozadja delovanja SPD, predstavitev takratne dejavnosti v gorah in osebna slika Frana Orožna in nekaterih sodobnikov. V tretjem delu to sliko zaokrožijo še posebej za to izdajo napisani spomini **dr. Janka Orožna** na očeta.

Brošura, ki obsega 52 strani, je naprodaj v prostorih PD Ljubljana-Matica, Miklošičeva 17, Ljubljana, in stane 300 SIT oziroma protivrednost 5 DEM. Lahko jo naročite tudi po pošti. Za društva velja 20-odstotni popust.

Dario Cortese

111 izletov po slovenskih gorah

Vsaj stoenaest razlogov, da se odpravimo na pot - tako bi lahko rekli ob najnovejši knjigi z gorniško tematiko, ki jo je izdala založba **Sidarta**, avtor pa je **dr. Andrej Stritar**. Zadnja leta smo kar nekoliko pogrešali knjige, kjer bi poleg lepih fotografij lahko kaj več tudi prebrali. Stritarjevih **111 izletov po slovenskih gorah** je prav gotovo taka knjiga, ki jo bomo predvsem brali, dokončno pa nas bodo na pot zvabile še lepe fotografije - in kar je prav gotovo novost v naši novejši planinski publicistiki, na poti nam bodo pomagale pregledne skice gore z vrisano potjo (po zgledu alpinističnih vodnikov). Knjiga je v taki obliki novost na področju planinskih vodnikov, obenem pa pomeni kakovostno nadaljevanje tistega, s čimer je pred leti začel **France Stele** z drobno knjižico 50 izbranih dvatisočakov, nadaljeval pa **Stanko Klinar** v knjigi **Sto slovenskih vrhov**. Stritar nas na goro vodi po eni sami poti (doda pa še kakšen namig), večinoma po najmanj poznani in najbolj samotni, kar knjigi daje še poseben ton. Podobnih vodnikov z izbranimi turami je pri nas še vse premalo, zato tudi ne moti delno podvajanje s Klinarjevo knjigo (dobra polovica tur se konča na istem vrhu). Pravi gomiki pač zahajajo v

take konce, tistim 'modnim' vrhovom pa je tudi treba izkazati ustrežno pozornost.

Zasnova knjiga je odlična, saj je vsak izlet opisan s kratkim uvodom, sledi navedba izhodišča in zatem opis vzpona in sestopa. Na koncu opisa posameznega izleta so nanizani še vsi tisti podatki, ki nam pridejo prav pri načrtovanju ture - višinska razlika, najprimernejši čas, težave, časovni pregled ture, zavetišča in koče ob poti, vodniki, kjer najdemo podrobnejše podatke, in zemljevidi, s katerimi si na poti lahko pomagamo. Prav slednji dve postavki sta še kako pomembni, saj so opisi poti kratki in jedrnat. Stritarjeva knjiga ni klasičen vodnik od skale do skale, pač pa ideja za pot, katere osnovni obrisi in najpomembnejši podatki so podani, veliko pripomorejo tudi dobre skice, malo pa se mora potruditi še gornik sam - saj je pot mnogo bolj doživljata, če kdaj pa kdaj pogledamo tudi na zemljevid ali v vodnik.

Na začetku je poleg kazala in uvoda še razlaga zasnove knjige, pohvalna je tudi razvrstitev izletov po težavnosti na koncu knjige, ne manj karta pa tudi abecedno kazalo in pregledna navedba vodnikov in zemljevidov, ki pokrivajo tematiko knjige. Knjiga ima 200 strani, je trdo vezana in ravno še primerna tudi za v nahrbtnik.

Preden se odpravimo na sprehod po v knjigi opisanih gorah, povejmo še, kaj bi se dalo izboljšati. Vsekakor tipografijo črk, saj so s-ji nekoliko preveč 'shušjani' in je berljivost zato težja, pa tudi sicer črke niso najbolj posrečene. Nekaj fotografij je nekoliko slabše odtisnjenih, vsebinsko pa razen nekaj drobnih napak ni priporočljivo - le na nekaterih mestih v opisih bi kazalo zapisati še kakšno besedo. Delo zasluži vso pohvalo, še posebej zato, ker kaže, kakšni naj bi takšni vodniki bili. Zagotovo bo knjiga zelo dobrodošla, saj z njeno pomočjo brez težav najdemo sebi primeren izlet. Prijetno pa jo je tudi le listati in obujati spomine.

Avtor je na koncu uvoda zapisal: »Morda pa se kdaj tudi srečamo - na pozabljeni stezici, osamljenem vršacu, strmi grapi. Kjerkoli, povsod bo lepo.« - In kam vse naj gremo? Za začetek pojdimo pogledat v Polhograjske hribe. Če nimamo dovolj časa, bomo nekje pod Toščem, morda skočimo celo v Škofjeloške hribe ali pa gremo telovadit v skale Gradiške Ture nad Vipavo. Če pa zares vzamemo pot pod noge, bo treba nekoliko dlje. Po sončnih pobočjih Spodnjih bohinjskih gora se bomo potikali, morda našli tisto staro mulatjero in krenili vse tja prek Krna do grozečih spominov vojne okoli Krnice in Krasjega vrha. V začetku maja, ko se na Kaninu tali sneg, bomo šli poslušat bučanje Boke, če pa bo že kopno, se bomo odpeljali noter v Bavšico. Precej poguma in moči bo treba, če se bomo želeli sončiti na Obljaku ali vi-

soko gori na grebenu Loške stene. Morda pa poiščemo ostanke mulatjer na nasprotni strani, na opuščeni planini Za Robom pod Rombo-nom. Tako se lahko potepamo vsepovsod, se odpravimo v zelenino Muzcev, krožimo nad samotno romantiko Rezijske ali pa se zaženemo v mogočne skalne zidove Zahodnih Julijcev. Svoj mir bomo zagotovo našli v pozabljeni Travnikovi dolini nad Planino za skalo.

Zapeljimo se še na gorenjsko stran! Avtor nas v sončnem poletnem dnevu napoti nekam gor med martuljske vršace - morda se srečamo na Vršču nad Belim potokom, morda na stičišču martuljskih grebenov - na Oltarju. Tudi na Fu-zinske planine ne smemo pozabiti. Mišijski greben, pa ostri Škednjovec in mehka trava na Debelem vrhu so preveč vabljivi, da iz Bohinja prek Krstenice konec junija ne bi krenili v ta cvetoči vrt. - Avtor nas bo s knjigo popeljal še na karavanske grebene. Prek cvetne preproge na Struški in Stola se znajdemo na Košuti, kjer se zadržimo kar nekam dolgo - tako kot je dolg greben Košute. Skozi Stegovnikovo luknjo se spustimo h Kanonirju in obiščemo malo znane vrhove med njim in gorenjsko ravnino. Prek do-line se prestavimo v Grintovce. Izpod Skute se bomo zadovoljno ozrli dol proti Gamsove-mu skretu ali Žmavčarjem, od koder smo ravnokar prisopihali. Ali pa se spravimo k malici na savinjski strani, pod stenami Lastovca nad Vodotočnikom.

Na koncu knjige nam je avtor pustil še nekaj namigov - kot pravi, za sladokusce. Poguma in izkušnje bo treba, ko se bomo odpravili v steno Velikega Špičja, na samotni greben Srebrnjaka ali pa iz temačne Clapadorie naravnost na Poliški Špič.

Nič ne de, če se ne bomo srečali, kot pravi na začetku knjige. Na opisanih poteh bomo zago-tovo našli mir, nove stezice, naučili se bomo še bolje uporabljati zemljevide in vodnike in morda srečamo kakega prijatelja, ki prav tako kot mi sledi Stritarju.

Naj zaključim z avtorjevimi besedami: »Da bomo le zdravi in nam bo sonce sijalo.«

Marjan Bradeško

Zgodovina pozdravov z gora

Veliko »pravih« planincev zajodla z vrha Trigla-va, se na Doliču najé klobas in drugih s seboj prinešenih stvari ter potem odkriči po dolini Triglavskih jezer proti Bohinju. Prav zanimivo bi bilo med takimi zavzeteži, ki znajo spraviti podse le Triglav, narediti anketo in jih kar ob Aljaževem stolpu povprašati o njegovem na-stanku, gradnji koč in podobnih dogodkih iz preteklosti, ki so del naše kulturne dediščine v gorah. Mogoče rezultati ne bi bili spodbudni. Prav zato niso odveč številne nove knjige, ki se ob letošnjem jubileju lotevajo začetkov SPD in

prikazujejo hojo v gore z vsem zgodovinskim ozadjem. Pravzaprav je samo škoda, da ni vsako leto stoletnica planinske organizacije, saj bi le tako lahko dobili zadovoljivo veliko pub-likacij, ki bi na tehten način predstavile različne strani gorá in gorništvá. Tako se bomo verjetno morali zadovoljiti le z letošnjo in lanskoletno izjemno bero knjig s predznakom stote oblet-nice SPD; kako bo z vneto založb vnaprej, bomo tudi kmalu videli.

Sicer pa od splošnega pomisleka lahko pre-idemo h knjigi, ki se v veliki meri navezuje tako na Triglav kot na zgodovino, vendar s popolno-ma lastnim pristopom skozi perspektivo raz-glednic z motivi gorá. Gre za knjigo **Matjaža Deržaja** »Planinski pozdrav«, ki jo je izdala ljubljanska založba Mladika.

To je lep izdelek. Pod barvitim ovitkom se skri-vajo trde platnice z reprodukcijami starih žigov koč, na notranji strani platnic nas pozdravijo Pi-parji. V knjigi se zvrstijo reprodukcije več kot 140 razglednic in nekaj originalnih besedil in objav, med njimi tudi Kadilnikov opis vzpona na Triglav iz leta 1866. Avtor v uvodu sicer napiše, da je upošteval pregovor o sliki, ki pove več kot tisoč besed, vendar so razglednice vseeno povezane z besedilom. To tako kot slikovno gradivo sega v začetni čas in klasično dobo naše planinske dejavnosti do začetka prve svetovne vojne. Za vezno besedilo so v veliki meri uporabljeni citati iz časopisov (predsem iz Planinskega vestnika) in objav takratnega časa, ki pomenijo pristen in živ stik s preteklostjo. Kljub temu, da se je podobnega pripoved-nega načina lotila že knjiga »Stoletje v gorah«, ta podobnost ne moti, ker gre pri Deržajevi knji-gi predvsem za kolaž besedil, ki se navezujejo na izdajanje razglednic ter gradnjo poti in koč. Širše so predstavljena tudi nasprotja med Nemško-avstrijskim planinskim društvom in SPD, ki so bila le del težav Slovencev v Avstroogrski monarhiji. Med temi se opis slovensko-nemške tekme za Triglav bere kot napet roman.

Največ novega pove prvo poglavje, ki se loteva nastanka razglednice in njene pomembne vloge v začetnih časih. Predstavljeni so takratni avtorji in založniki planinskih razglednic, re-produkcije originalov pa pomenijo več kot le ilu-stracijo besedila. Skupaj z naslednjim poglav-jem, ki govori o pionirski dobi planinstva v Slo-veniji, zavzema polovico knjige in tvori njen osrednji del.

Naslednja poglavja so krajša in posvečena nastanku nekaterih naših najbolj znanih planin-skih koč. Tako kot v prejšnjem poglavju je v njih govor o dejstvih, ki so bolj znana in že večkrat zapisana. Prednost tokratnega zapisa je v tem, da je ilustriran z razglednicami oziroma je be-sedilo nujno vezno tkivo med slikovnim materi-

alom. To se neposredno navezuje na določeno kočjo ali območje ter predstavlja lep slikovni dokument o videzu naših koč v preteklosti. V slednjem poglavju o kočah je zaslediti edino nekoliko preskokov v času in prostoru, tako da o kočah istega območja, na primer v Bohinju in na Vršiču, beremo na več mestih.

Pomen knjige, ki jo z veseljem preberemo in potem še velikokrat pregledamo, ni samo v spominu na preteklost, ki jo označuje poudarek na zgodovini razglednice kot sporočila, komercialnega in/ali umetniškega dela. Knjiga »Planinski pozdrav« nudi vsakomur dostopno zbirko simbolov, žigov, faksimilov besedil in predvsem razglednic s konca prejšnjega in začetka tega stoletja. Nekatere so umetniške, druge kičaste, vse pa izražajo duha takratnega časa ter so del naše planinske zgodovine; vzporedno je živo predstavljena še zgodovina gradnje poti in koč. Mogoče bo končni učinek knjige tudi ta, da bo zbudila zanimanje za zbiranje razglednic gorá in njihovo doživljanje tudi skozi podobe minulega časa.

Dario Cortese

Nekdo gre vedno spredaj

»**Friedl Mutschlechner** v snežnem viharju med smučanjem proti prvemu višinskemu taboru. Posnetek je nastal le nekaj minut pred tem, ko je udarila strela: zaradi slabe svetlobe se je avtomatično prižgala bliskavica fotografskega aparata.«

Bliskavica - blisk in strela: v kratkem podpisu k fotografiji je osvetljeno in potopljeno v temo célo življenje, celotna knjiga, ves čas. Friedla Mutschlechnerja, južnotirolskega gorskega vodnika ter vrhunskega gornika in alpinista, Messnerjevega spremljevalca na nekaterih himalajskih odpravah, je 10. maja 1991 na Manaslaju v Himalaji med sestopom po zadnjem neuspelem poskusu vzpona na vrh ubila strela.

Na enem izmed svojih prvih težavnejših plezalnih vzponov v domačih stenah se je skupaj s **Pepijem Agstnerjem** znašel v strahotnem neurju, pozneje pa je dejal: »Največji gornikov sovražnik je neurje.« Njegova usodna strela je udarila v višini, »v kakršni je doslej veljalo, da je kaj takega popolnoma nemogoče«, kot je zabeležil **Hans Kammerlander**, Mutschlechnerjev spremljevalec na njegovi zadnji turi. To klimatsko nenavadnost in velikansko posebnost, ki je bila tako usodna, je pripisal gorečim naftnim poljem v Zalivu.

Tudi tukaj se zdi, da je popolnoma na mestu naslov knjige, ki je zdaj pred nami, knjige Friedla Mutschlechnerja »Nekdo gre vedno spredaj«, ki je izšla v Münchenski založbi Rother z lanske letnico izdaje, ki je debela 192 strani, v kateri je 152 barvnih in črno belih fotografij in ki stane 68 mark. To je prav lep in ustrezen

naslov: za knjigo, ker noče - spet enkrat - alpinistični osebnosti postaviti egocentričnega spomenika, ampak jo predstavlja z zelo različnih strani, na primer tudi iz zornega kota njegove družine. Pa vse do zadnje fotografije še živega Friedla, ki jo je omogočila moderna tehnika. Prav s tem aparatom je Kammerlander posnel lastni posnetek po streli v rešilnem šotoru: sliko, ki gre pod kožo, tako rekoč vizualno predstavitev **Joeja Simpsona** »Padec v prazno«. To je hkrati sodobna predstavitev tragedij v gorah, ki je enako pretresljiva kot je fotografija višeskega **Tonija Kurza** v Eigerjevi severni steni ali slika **Gustava Doresa** o padcu v Matterhornu.

društvene novice

Greti Zegovi

Tiho in mirno se je iztekla življenjska pot **Grete Zegove**, vzorne planinke in častne članice Obalnega planinskega društva iz Kopra. Od nje smo se zadnjič v ožjem krogu poslovili svojci in planinski prijatelji 22. januarja letos.

Še sredi decembra na srečanju zaslužnih planincev v Kopru, ki je bilo tudi v znamenju njene 80-letnice življenja, je bila polna moči, načrtov in hotenja, saj je s toplo in prisrčno besedo med prijatelji kot vedno pritegnila pozornost. Vsem je že takrat voščila prihajajoče praznike in izrazila skrb, da se mora z voščili spomniti vseh prijateljev.

Njene misli so že takrat hitele k praznovanju 100-letnice organiziranega planinstva v Sloveniji; tako srčno si je želela, pa žal ni dočakala dneva osrednje proslave v Cankarjevem domu. Tu bi podoživljala simfonijo gorá, zlito v glasbeno moč, kar je plemenitilo njeno notranjost.

Delo Grete Zegove, njen prispevek, opravljen za planinstvo, smo planinski javnosti nekoliko širše predstavili v lanski septembrski številki PV (9/92-406) - kot da bi slutili, da se izteka čas te dobrosrčne planinke. Njeno delo nam bo ostalo kot najlepši spomin. Planinci ob morju, ki smo poznali lik te plemenite osebe, jo bomo še dolgo pogrešali.

Med prizadevne in požrtvovalne planinske organizatorje je vedno uvrščala **dr. Miho Počočnika**, častnega predsednika PZS, ki v svojem prispevku v februarški številki PV omenja tudi zasluge zakoncev Zega, Grete in Božidarja, pri razvoju planinstva.

Planinki Greti se je izpolnila velika želja: njeno

truplo leži na gričku z gaji cipres, s pogledom v daljavo, na veličastne Julijce, Karnijske Alpe - v kraje, kamor se je tako rada zatekala.

Karlo Kocjančič

In memoriam: Martin Hudaless

V preteklem letu 1992 smo se konjiški planinci navkljub negotovim razmeram kar nekajkrat imeli prav prijetno daleč od vsakdanje tlake tam v prostranstvu narave - bodisi na samotnih gozdnih poteh ali v prijazni planinski koči, pa tudi takrat, ko smo grizli kolena v bele strmine in tako vsaj delno potešeni čakali na zaključek leta in na naš občni zbor.

Tedaj pa nenadoma, kot bi udarila strela v kline in žico na izpostavljeni planinski poti ali kot bi zgrmel snežni plaz po strmini, je udarila med nas novica, da se je naš Martin za vedno poslovil od nas. Nič več ne bo organiziral planinskih izletov, ne bo nas kratkočasil na avtobusnih vožnjah, nič več nas ne bo spremljal na planinske ture.

Umrli je 29. 12. 1992.

Po drugi svetovni vojni je prišel iz Velenja v Slovenske Konjice in se takoj vključil v ponovno ustanovljeno planinsko društvo v Slov. Konjicah. Zelo hitro je postal eden izmed najagilnejših članov UO in udeleženec vseh najpomembnejših akcij društva, bodisi pri izgradnji in vzdrževanju stolpa na Rogli, organizaciji planinskih tečajev in taborov, bodisi nešteti izletov. Izredno uspešno je opravljal funkcijo »finančnega ministra« in občasne tajniške posle; skratka, bil je deklica za vse.

Svoje delo v društvu je opravljal z vsem žarom svoje blage, dobrotne in nevsiljive narave. Znal nas je razvedriti s svojim izrednim smislom za humor.

V njegovi družbi smo se počutili sproščeni in smo čutili, da imamo prijatelja, ki nam želi veliko dobrega, zaradi česar ga bomo še bolj pogrešali.

Kot smo se Konjičani dostojno poslovili od njega, tako bo ostal v nas svetel spomin na njegovo zgledno življenjsko in planinsko popotovanje v času in prostoru tu med nami.

Tvoji planinski prijatelji

Trdna opornika radovljiškega planinstva

Ko ob 100-letnici organiziranega planinstva na Slovenskem sestavljamo mozaik zgodovine našega planinstva, sta v tem mozaiku dva kamenčka, dva naša planinca, **Verenka Mencinger**

ger in **Janko Brinšek**. Za radovljiške planince pa nista le kamenčka, ampak močni skali, na kateri se lahko krepko naslanjamo že trideset let. To pa je že skoraj tretjina časa, odkar obstajamo kot društvo tudi Radovljičani. Naj jima bo v zahvalo, drugim pa za zgled ta skromen zapis.

Verenka je članica že od leta 1946 dalje, v Upravnem odboru našega društva pa je od leta 1963. Najprej je bila mladinski poverjenik na Osnovni šoli v Lescah, leta 1968 pa je prevzela posle tajnika in blagajnika in to delo z vso vnetostjo in odgovornostjo opravlja še danes. Pa saj drugačna skoraj ne more biti. Izhaja iz planinske družine, oba starša, **Milena** in **Rudolf Potrata**, sta bila odbornika že takoj po vojni in Verenka je za mamo »podedovala« tudi tajniške posle. Njena prva »tura« v hribe je bila, ko jo je dveletno oče v košu nesel na Dobrčo. Potem so sledili nešteti obiski Begunjsčice, Stola, pa večdnevna bivanja v Vratih pri priljubljenem oskrbniku **Torkarju** in še in še. Njeno zagledanost v gore in naravo nasproh je še spodbudil njen gimnazijski razrednik **prof. Jan-ko Mlakar**. In tako se je s planinstvom popolnoma »zastrupila«.

Danes si dela v UO sploh ne moremo predstavljati brez nje. Pri tako velikem društvu, kot je naše, ga je vedno dovolj, posebno v sezonskem času. Poleg rednega tajniškega in blagajniškega dela zbira z vso natančnostjo vse slikovno gradivo o posameznih postojankah od gradnje dalje, vodi evidenco članstva, UO, evidenco nagrajencev, ob 90-letnici društva je uredila arhiv od 1945. leta dalje, je naša povezava s poverjeniki in še z drugimi štirimi društvi v občini, zbira časopisne novice o delu našega društva, uraduje ob uradnih urah v društveni pisarni, skratka, je »deklica za vse«. Zato ni čudno, da pri njej doma zvonijo telefoni od

Verenka Mencinger

ranega jutra do pozne noči. Njen prijazen in hudomušen glas na drugi strani žice mora vedeti prav vse - in tudi ve. Še ni minil rojstni dan našega člana UO, da ne bi točno na ta dan pripela čestitka radovljjskih planincev in vsi vemo, da je to le pozornost naše Verenke. Njen dom je vedno odprt za vse, ki jo potrebujemo, in potrebujemo jo kar naprej. Ena sama stvar jo razjezi: ko se kakšnega oktobrskega dne ob 22. uri oglasi pri njej kakšen planinec z željo po znamkici, češ, jutri navsezgodaj gremo na Triglav...

Za svoje delo v planinstvu je prejela vse tri častne znake PZS, plaketo PZS, državno odlikovanje, medaljo občine Radovljica in še druga priznanja.

Janko Brinšek je naš član od 1947. leta. V UO dela od 1963. leta dalje kot računovodja, in to z vso natančnostjo. Že poklicno je bil vedno seznanjen z vsemi zakoni in predpisi in te je strogo upošteval tudi pri društvu. Na sejah UO nas vedno sproti seznanja s finančnim stanjem društva. Da ima dela res ogromno, si lahko predstavljamo, če vemo, da vodi ločeno računovodstvo za vse tri koče, ki so vsaka v svoji občini, in za sedem odsekov, kolikor jih imamo v društvu. Naše burne seje večkrat umiri s svojo treznostjo in izkušenostjo, sproti nas dobrohotno opozarja na morebitne napake in nepravilnosti ter pomaga z nasveti. Pred vsako sezono seznanja oskrbnike in gospodarje z njihovim administrativnim delom, obišče med sezono postojanke in pregleda delo ter svetuje in pomaga pri sestavi mesečnih obračunov in poročil. Tudi njegov dom je naša druga pisarna - brez predpisanega delovnega časa. Iskreno se razveseli vsakega našega uspeha, še posebno, če so ga dosegli naši mladi planinci.

Tudi on je prejel vse tri častne znake PZS, plaketo PZS, državno odlikovanje in še druga

Janko Brinšek

priznanja. V tridesetih letih dela je to res zaslužil.

***

Pa vpraša prav hudomušno Verenka na seji: »Ali se z Jankom lahko upokojiva, ker imava že 30 let delovne dobe v društvu?«

Ja, Verenka in Janko, kaj ne vesta, da pri planincih ni tehnoloških viškov in ne starostne upokojitve? Kaj pa bi brez vaju! Kakšna je plača po »kolektivni pogodbi« za planinske entuziaste, pa vesta že 30 let.

Samo želimo si lahko, da bi še čimdlje zdržala med nami in nam pomagala vleči ta voz, ki smo si ga sami naložili. Največkrat gre sicer navzgor, pa včasih tudi navzdol in ga je potem še bolj treba potisniti v breg.

Kako naj se vama zahvalimo? Bom uporabila kar besede **Joža Čopa**: »Pa bohlonaj, k' smo prjatl'!«

Metka Rutar-Piber
v imenu radovljjskih planincev

Sto let PD Ljubljana Matica

Hkrati s Planinsko zvezo Slovenije je enako visok jubilej slavilo Planinsko društvo Ljubljana Matica: v sredo, 10. marca, je bila v dvorani Dela ob Dunajski cesti v Ljubljani jubilejna proslava stoletnice osrednjega društva nekdanjega Slovenskega planinskega društva, na katerem so sodelovali pevski zbor Grafičar iz Ljubljane, gledališki igralec **Polde Bibič**, ki je pripovedoval o osrednjem letnem izletu Piparjev na Triglav, in harmonikar **Milče**, slavnostni govornik pa je bil predsednik PD Ljubljana Matica **Gregor Klančnik**. V dolgem govoru je nanizal nekatere prelomne trenutke iz društvene in slovenske planinske zgodovine ter se dotaknil sedanjega trenutka PD Ljubljana Matica. Govor predsednika Klančnika bomo v skrajšani obliki objavili v naslednji številki PV.

Pred tem je bil 99. občni zbor tega planinskega društva, na katerem so (maloštevilni) društveni člani pregledali delo minulega leta, zbrali finančne podatke in se dogovorili za delo v prihodnjem enoletnem obdobju.

Ob tej priložnosti je društvo odlikovalo nekatere svoje najzaslužnejše člane in člane z najdaljšim društvenim stažem.

Na tem občnem zboru sta postala častna člana PD Ljubljana Matica **Marjan Keršič-Belač** in **Stane Vernik**.

Zlati znak PD Ljubljana Matica za zasluge so prejeli dipl. ing. arh. **Jože Bizjak**, **Anton Brodej**, **Drago Cencič**, **Martin Cvetek**, **Tone Eršte**, **Jože Gostiša**, **Zinka Kostanjšek**, **Sašo Marinčič**, **Franc Osterman**, **Jožica Potokar**, **Janko Rekar**, **Irena Sluga**, **Marta Škof**, **Slavka Vertačnik** in **Heli Zech**.

Srebrni znak za zasluge PD Ljubljana Matica so prejeli **Sonja Dolinšek**, **Marjeta Keršič**

Svetel, Boštjan Rigler in Katja Zatler-Zupančič.

Zlati znak za 50-letno članstvo v tem društvu so prejeli **Vida Baebler, dr. Marija Bocak-Kalan, Marijan Demšar in akademik prof. dr. Janez Milčinski.**

Odmeven občni zbor PD Ožbalt-Kapla

Ob stoletnici slovenskega planinstva je PD Ožbalt-Kapla izdalo priložnostno zgibanko, ki ima razgrnjena format A4. Na uvodni strani so natisnjene nekatere misli, povzete iz letošnje prve številke Planinskega vestnika, v nadaljevanju dve pesmi društvenega predsednika **Igorja Glasenčnika**, ob tem pa še seznam načrtovanih društvenih izletov v letošnjem letu in seznam vseh več kot 20 sponzorjev, ki so omogočili kulturno spominsko slovesnost ob stoletnici SPD-PZS v Ožbaltu ob Dravi.

Ob tem je treba omeniti, da je imelo društvo letošnjega 6. februarja svoj drugi občni zbor, v sklopu katerega so pripravili lepo in odmevno planinsko-kulturno prireditev s planinskim plesom. Udeležba je bila prav velika, saj je bilo na njej 173 obiskovalcev. »Prepričani smo,« nam piše predsednik Igor Glasenčnik, »da je tudi ta prireditev enako kot naše planinsko društvo v obeh krajih, v Ožbaltu ob Dravi in Kapli na Kozjaku, prineslo v zavest tukajšnjih ljudi košček lepote slovenskih gor in planin ter veselje nad življenjem.«

Nesrečen datum za pohod na Snežnik

Letošnji, že 19. zimski pohod in vzpon na vrh Snežnika je bil - kar zadeva hojo - kar naporen. Sam sem se pohoda na to goro udeležil že enajstič, vendar doslej še nisem doživel, da bi bila pot med pohodom tako gladka in spolzka in da bi bilo pobočje tako nevarno med vzponom, kot je bilo letos. Med sestopom je bilo pohodnikom še težje. Vsi smo se seveda želeli izogniti tistim delom poti, za katere smo z vzpona vedeli, da so poledeneli in smo nekateri naredili kar velik ovinek s poti prek grmičevja, to pa je bilo za nekatere kar usodno. Na takšni poti namreč nikakor ne moreš videti, kam bo stopila noga in ali se ne bo zapletla v kakšno vejnato zanko ali se vdrla v kakšno kotanjo. Sam imam glede tega zelo boleče izkušnje. Do kakšne večje nesreče sicer pri meni ni prišlo, spominjam pa se neke planinke, ki jo je odnesla z bolj bolečimi posledicami kot jaz. Sam sem imel drugačno bolečo izkušnjo: med spustom mi je vejevje iztrgalo vrečko, v kateri sem imel malico in pulover, ki mi je bil zelo pri srcu - in vse je ostalo na pobočju gore, ker sem izgubo prepozno opazil, pozneje pa vrečke nisem našel.

Udeležba na pohodu je bila velika, vse nesreče, ki so se zgodile med potjo, pa je treba pripisati datumu: prvi dan pohoda je bil namreč na trinajstega, kar bi bilo mogoče smatrati za nesrečno številko. Sam kar pogosto hodim na množične pohode, vendar se ne spominjam, da bi bil kateri na trinajstega v mesecu. Na Stolu sem bil, na primer, v veliko slabšem vremenu, vendar se mi ni nikoli zgodilo, da bi mi vejevje in veter iztrgalo vrečko s prtljago, kot se mi je zgodilo na letošnjem pohodu na Snežnik. Zato vztrajam: vse nesreče s tega pohoda je treba pripisati izključno trinajstemu v mesecu.

Rajko Primožič, Žiri

Pozdrav s Snežnika

Letošnjega 13. in 14. marca je bil že 19. zimski vzpon na Snežnik, ki ga je kajpada organiziralo PD Snežnik iz Ilirske Bistrice. Ob tej priložnosti so organizatorji izdali posebno poštno kartico, ob pohodu so na poštne pošiljke odtiskovali tudi poseben poštni žig. Neumorni ilirskobistriški planinec **Vojko Čeligoj** se je spomnil

bralcev Planinskega vestnika in vsem skupaj na naslov uredništva poslal s tega pohoda poseben pozdrav. Kartici daje kajpada še dodaten čar posebna poštna znamka, ki je izšla ob stoletnici slovenske planinske organizacije. Vse skupaj je lep posladek za filateliste, ki jih je tudi med planinci veliko.

Planinska pohoda okrog Dramelj in Vinske gore

Prvo soboto in nedeljo v februarju sta PD Dramlje in planinska sekcija TVD Partizan Vinska gora organizirala že tradicionalna planinska pohoda.

Prvi je potekal od Dramelj mimo domačije narodnega heroja **Miloša Zidanaša** do Žičke kartuzije, Špitaliča, sv. Uršule in nazaj do Dramelj. Nekaj planincev je krenilo tudi do Ponikve, od koder so se lahko z vlaki odpeljali proti Ljubljani

in Mariboru. To je bil že 12. spominski pohod; zadnja tri leta so ga povezali z ogledom Žičke kartuzije in Špitaliča. Udeležilo se ga je 254 planincev. Največ jih je bilo iz Dramelj in bližnje okolice. Prišli so tudi iz Celja, Štor, Ptuja in Ljubljane. Planinsko društvo Dramlje zasluži vso pohvalo, ker kljub vsemu vztraja pri organizaciji tega spominskega pohoda. Čeprav imajo Dramlje le 1700 prebivalcev, je v PD vključenih 140 članov, kar je lepo število.

V nedeljo pa je organizirala planinska sekcija TVD Partizan Vinska gora že 9. pohod okrog Vinske gore. Pot je vodila iz Vinske gore na Gonžarjevo peč, Radojč in Ramsakov vrh (969 m) do lovske koče na Lopatniku ter nazaj do Vinske gore. Tako kot v Dramljah se je tega pohoda udeležilo največ domačinov. Kot vsako leto so se ga s posebnim avtobusom udeležili tudi planinci PD Matica iz Maribora. Poseben avtobus je pripeljal še iz Velike Pirešice. Mariborčani so poleg omenjenega pohoda dodatno prehodili še del poti po poteh Vinske gore. Kdor hoče prehoditi celotno pot, mora dobiti 14 žigov. Še posebej je treba pohvaliti vzorno markiranje, kar velja tudi za Dramlje; markacisti marsikaterega društva ali sekcije bi se lahko zgledovali po njihovem markiranju. Za pohod so dodali še posebne kažipote, tako da se nihče ni mogel zgubiti.

Vinska gora ima 1500 prebivalcev, od katerih je vključenih v planinsko sekcijo 110 članov.

Z obeh pohodov se je nudil lep razgled na vse strani, žal v nedeljo nekoliko manj, ker je bilo oblačno.

Planinci pohodniki so bili z organizacijo obeh pohodov izredno zadovoljni. Prepričan sem, da bo prihodnje leto na obeh pohodih še večja udeležba. Le tako naprej, planinci iz Dramelj in iz Vinske gore!

Milan Gombač,
Celje

Nova planinska postojanka na Košenjaku

Nekdanjo vojaško mejno stražnico pod Košenjakom je PD Dravograd prevzelo v najem za nedoločen čas. Preuredilo jo je v planinsko postojanko z imenom Planinski dom na Košenjaku. Stoji pod južnim pobočjem Košenjaka na nadmorski višini 1169 metrov.

Do sedaj so obnovili streho in fasado. V notranjosti so urejene štiri sobe in gostinski prostor.

Od doma je lep razgled na Pohorje, Paški Kozjak z Mislinjsko dolino, Uršljo goro in Koroški Selovec ter Smrekovsko pogorje s Komnom.

Lega doma nudi obilico rekreacijskih možnosti od turnega smučanja do tekaških prog pri normalnih snežnih razmerah v zimskem času. V pomladanskem, poletnem in jesenskem času

so možnosti za sprehode, tek, na igriščih ob domu za športne igre ter konjsko ježo. Izredno sončna in zavetna lega omogoča prijetno sončenje že v zgodnji pomladi in še v pozni jeseni.

Dom na Košenjaku je sedaj občasno odprt in oskrbovan ob sobotah, nedeljah in praznikih. Predvidena uradna otvoritev doma bo 1. maja 1993. leta v okviru tradicionalnih srečanj delavcev občine Dravograd na Košenjaku.

V gostinskem prostoru je 150 sedežev in točilni pult. V 4 sobah je možnih 40 ležišč. V domu sta elektrika in telefon, ki bo na voljo do otvoritve doma.

Glavna dostopa do doma sta čez Goriški vrh in mimo Treh križev (tri ure) ter čez »Hudičeve štenge« mimo Ojstrice (tri ure hoda).

Po cesti sta možna dva dostopa do doma: po cesti čez Goriški vrh (makadamska cesta) 12 km in po cesti prek Ojstrice (približno polovico asfaltirane ceste, ostalo makadam) 11 km, ki je priporočljivejša varianta.

Za vzpon od doma na vrh Košenjaka (1522 m) sta na voljo dve poti: prva prek jugozahodnega grebena (ena ura), druga pa čez »Bauhe« po južnih pobočjih in vzhodnem grebenu (ena ura).

Območje Košenjaka je že v normalnih razmerah orientacijsko zahtevno, ob nastopu megle pa nepoznavalcem kraja odsvetujemo gibanje zunaj označenih poti. Posebej velja opozoriti, da se na tem območju v poletnem času nevihte zelo hitro razvijajo. Ugodna lega terena omogoča hiter vpad hladnih zračnih tokov v kotlino Dravograda. Med nevihto je zadrževanje na vrhu Košenjaka nevarno zaradi močne aktivnosti strel, ki se lahko primerja z razmerami na Storžiču.

Sicer pa lepote flore, gozdnih in panoramskih poti ter prisojna lega vedno znova vabijo obis-

Skica glavnih poti in cest dostopa

kovalce. Ko ta kraj spoznamo, se vanj še zagotovo vračamo.

Druge informacije so v vodniku »Po gorah severovzhodne Slovenije« (avtor **Peter Ficko** - str. 362 do 366), prav tako pa bodo podrobnejše informacije na voljo tudi v prihodnji izdaji »Vodnik po planinskih postojankah« (avtor **Jože Dobnik**).

Informacije: Marjan Epšek, Črneče 41, 62370 Dravograd, tel. št. 0602/83-487; **Ludvik Pušnik**, Trg 4. julija, 62370 Dravograd, tel. št. 0602/83-016; naslov PD: 62370 Dravograd. Naslov doma: PD - Dravograd, 62370 Dravograd.

Ivan Cigale

Novi planinski vodniki MDO Koroške

Preteklo je deset let od prvega srečanja koroških planinskih vodnikov na Naravskih ledinah, ki je bil 6. in 7. novembra 1982. Najpomembnejši takratni sklep srečanja je bil, naj zaradi zmanjšanja stroškov izpopolnjevanja in zaradi prevelikih skupin na republiških zborih organiziramo področna izpopolnjevanja planinskih vodnikov v okviru meddruštvenega odbora Koroške. Na letnem republiškem izpopolnjevanju 25. in 26. oktobra 1982 v Vratih je bilo kar 130 planinskih vodnikov, že 7. in 8. maja 1983 pa smo organizirali prvi verificiran področni zbor planinskih vodnikov za poletne razmere na Peci, ki se ga je udeležilo 15 vodnikov od 21, evidentiranih v MDO Koroške.

Lani pa se je končal 6. tečaj PLV v MDO, zato smo ob jubilejnem srečanju ob desetletnici 23. januarja letos v planinskem domu na Košenjaku želeli slovesno podeliti znake planinskega vodnika novim vodnikom. V programu srečanja sta bila tudi vzpon na vrh Košenjaka (1522 m) in razprava o kategorizaciji planinskih vodnikov.

Na tečaju PLV-92 je bila po planinskih društvih naslednja udeležba: iz PD Črna sta bila **Željko Burica** in **Blaž Piko**, iz PD Mežica **Metod Mališnik** in **Vitimir Repanšek**, iz PD Prevalje **Tončka Mravljak** in **Kristjan Krajger**, iz PD Ravne **Igor Golob**, iz PD Dravograd **Sonja Buhvald** in **Jovo Djurič**, iz PD Dravograd - Dolga pot **Jože Kosec**, iz PD Mislinja **Danilo Kete**, iz PD Slovenj Gradec **Primož Areh**, iz PD Slovenj Gradec - Fecro **Zvonko Bricman**, **Stojan Rozman** in **Damijan Rus**, iz PD Ožbalt-Kapla **Tone Cepec**, **Igor Glasenčnik** in **Boris Pušnik**, iz PD Radlje **Rudi Ambrož** in iz PD Kamnik (ki ne sodi v MDO Koroške) **Darja Jenko**.

Srečanja in slavnostne podelitve se je udeležilo 44 vodnikov iz MDO, pa tudi več uglednih gostov iz planinskih vrst. Planinci iz Dravograda so pripravili prisrčen sprejem in poskrbeli za enkratno počutje v njihovi koči. Polni prijetnih vtisov smo sklenili, da se bomo v to prijazno planinsko okolje še vračali, seveda v družbi svojih skupin pohodnikov.

Ivan Cigale

24. občni zbor mariborske sekcije

»Še ena planinska sezona se izteka, že štiriindvajseta, in ponovno smo pri pregledu in obračunu našega dela,« je na lanskem občnem zboru Planinske sekcije Partizan Železnica iz Maribora dejala njena predsednica **Mija Pilko**. V daljšem nagovoru, ki ga je imela pred svojim članstvom, je med drugim povedala:

»Dvanajst izletov se je v letu 1992 udeležilo 442 planincev, povprečno 37 na izlet, kar je po mojem mnenju zelo lepa udeležba. Na Ormoški poti se je našim planincem dvakrat pridružilo po 30 ljubiteljev gorá iz Ormoža. Na treh izletih s cicibani, ki jih neumorno, z veliko dobre volje, ljubezni in potrpežljivosti vodita **Jurina Cerkvenič** in **Jožica Kabaj**, je bilo 30 najmlajših s svojimi starši. Z vzpenjačo so se peljali na Pohorje, vlak jih je popeljal do Pragerskega, peš so jo mahnili na Piramido.

Kje vse smo bili? Po veselem in burnem skoku v novo leto smo se s prijetno hojo razgibali in naučili svežine v zimski idili na poti do Urbana. Ob dnevu žena smo se dobili na Dolgi gori, Zbelovi gori, ter se v prijetnem ozračju zabavali in rajali; potem nas je čakala še enourna hoja do vlaka. Aprila smo z dokaj negotovosti zakoračili po ormoških gorah in prehodili prvi del Ormoške poti. Bilo je nekaj tavanja, tudi brez žuljev ni šlo, na koncu pa se je vse dobro izteklo. Pester in dinamičen je bil maj: ta mesec smo pripravili kar dva uspešna izleta, najprej na avstrijsko Štajersko, kjer smo si v Bärnbachu ogledali Hundertwasserjevo umetnino, cerkev svete Barbare, in obiskali tudi kobilarno v Pibru, ki je vrstnica naše Lipice. Temu izletu smo

maja dodali še tistega v Litijo oziroma do Vač in svoja popotniška doživetja obogatili z ogledom slovite vaške situle, seveda pa smo šli tudi do GEOSSA, geometričnega središča Slovenije pri vasi Slivna. Junija je vesela družba naših planink in planincev usmerila korake proti Šmarni gori pri Ljubljani. Na vrh je prišlo 28 članov in članic.

Nepozaben nam bo ostal tudi avtobusni izlet na Madžarsko in predvsem na srečanje z madžarskim morjem, Blatnim jezerom. Ta izlet je zapustil tako lepe vtise, da smo organizirali še enega, na katerem smo si ogledali obmejne kraje v tej državi z izhodiščem v Lentiju.

Poseben mik ima že tradicionalni vsakoletni izlet v neznano. Zbralo se nas je za poln avtobus, ko smo v jutranjih urah odpeljali iz Maribora. Prevozili smo deželo kurentov, se prek razgibanih holmov in gričev znašli v ormoški kleti, kjer je bila - seveda - pokušnja vina, tako okrepljeni smo pot nadaljevali prek slavnega sirarskega Lotmerka proti Muri, kjer smo si ogledali znameniti Babičev mlin. - Kljub nekatereim nerodnostim na prvem delu Ormoške poti zanimanje za drugi del ni bilo nič manjše. Klopotci so v nedra ormoških goric oktobra ponovno zvabili 30 naših planincev. Dolg do Slovencev v madžarskem Porabju smo poravnali z obiskom mesteca Monoštra ter vožnjo skozi slovenske vasi Dolnji Senik, Slovenska ves, Sakalovci, Gornji Senik, Števanovci, Verice, Andovci, Otkovci in Rihterovci. November in vinski praznik smo počastili v hišici pod Gorco v Malečniku.

Z zadovoljstvom torej lahko ugotovim, da je bila aktivnost naših članov predvsem kar zadeva uresničevanje načrta izletov izredno uspešna. Želimo si lahko, da bi takšno aktivnost nadaljevali tudi v naslednji planinski sezoni.

Prihodnje leto bo za nas planince jubilejno: slovensko planinsko društvo bo dopolnilo 100 let svojega obstoja, delovanja in aktivnosti. Naša sekcija bo v okviru tega veličastnega jubileja slavila 25-letnico delovanja. Tudi temu bodo podrejena vsa naša snovanja pri načrtovanju aktivnosti za prihodnje leto,« je dejala predsednica Mija Pilko.

Pohod na Zasavsko Goro

Dne 6. marca letos je PD Železničar Celje organiziralo pohod na Zasavsko Sv. Goro - predvsem za šolarje iz I. osnovne šole v Celju in njihove mentorje.

16 šolarjev in 9 odraslih je kar pravšnja skupina. V Savo smo se pripeljali z vlakom ob 10. uri, vzpon je bil načrtovan prek Tirne. Z veseljem smo se zagrizli v strm breg, sončen, že delno ogret. Letos smo bili sicer skopo obdarjeni s snegom, pa je bila vsaka bela zaplata zelo dobrodošla za pravi zimski užitek - za kepanje.

Streljaj iz Tirne je bil krajši počitek, nato pa smo šli naprej do že vidne končne točke. Nekaj minut po dvanajsti smo prispeli v kočo. Za majhno sobo bi lahko rekli: drobec toplote je v njej; v veliki sobi s »šankom« je bila prava ledenica, gostov pa kar precej. Ne vem sicer, zakaj nam je tamkajšnji oskrbnik natočil tako ledeno pijačo; pravi čudež je, da smo jo lahko uživali brez grizenja.

Po ogledu okoli cerkve nam je župnijska gospodinja vklopila avtomatsko potrkavanje na male zvonove v tamkajšnji kapeli. Pred sestopom smo opravili še spominsko slikanje, pa ne z »ledenico« v ozadju, temveč s cerkvijo, ki bolj spominja na trdnjavo.

Vračali smo se po isti poti s postankom v Tirni. V hiši s številko 17 smo se odžejali z dobrim »tovkvcem«, ustavili pa smo se tudi zato, da smo si malo ogreli zaledenene želodce. Iz Save smo se odpeljali ob približno 17. uri prav zadovoljni, saj nam je vreme bolj streglo s toploto kot oskrbnik v omenjeni koči.

Stanč

Po Vojkovih poteh

7. marca letos je bil 10. tradicionalni pohod po Vojkovih poteh na Nanos.

Pohod je potekal iz Podnanosa čez Konja. V podnožju planote so izpod grmovja moleli šopi trobent, z leskovega grmovja se je usipal cvetni prah.

Prijetna, toda precej strma steza je pohodnike pripeljala na vrh grebena. V poznozimskem soncu so se tukaj bleščale krpe snega.

Grebenska steza je zavila mimo Strgarjeve domačije, kjer je organizator izdajal kontrolne listke in čokolade za posladek. Pohodniki so bili deležni tudi toplega čaja in jogurtov iz Vipavske mlekarne.

Ob lovski koči je bil cilj pohoda. Udeleženci so požigosali svoje kartončke, tisti najbolj vztrajni so dobili značke za večkratne pohode.

Nekateri so se podali do planinskega zavetišča pri Abramcu. Ta samotna kmetija na nanoški planoti je preurejena v turistično kmetijo, kjer si izletniki spočijejo dušo in telo. Drugi so se podali po nanoški planoti do Pleše. Večina jih je krenila mimo praznih kasarn do Podnanosa.

Lepo vreme in odlična organizacija sta nudila udeležencem prijeten dogodek na planinskih poteh.

Vida Durn

Mali oglas

Če imate ohranjene stare planinske koledarje Planinske zveze Slovenije (od leta 1989 dalje), vas prosim, da mi jih proti nagradi odstopite. **Igor Maher**, Glinškova ploščad 11, Ljubljana, tel. 061/349 422.

SPREHAJALNA POT MIMO TRBIŠKE ZIJALKE DO IGLE

KRAŠKI JAMI NAD SAVINJO

BOŽO JORDAN

Turistično društvo Luče je s pomočjo krajevne skupnosti obnovilo staro pot mimo nekdanje izletniške točke (do tu so na nekaterih kartah pikice – oznake za stezo) in naprej do Igle. Ta pot je bila že nekoč zaznamovana s Knafelčevimi markacijami.

Pred mostom je nova smerna tabla z napisom »Sprehajalna pot mimo Trbiške zijalke do Igle«. Na začetku je še stara rdeča puščica in planinska markacija, nove pa so **bela pika** in **zelen kolobar**. Steza se strmo dvigne za dobrih 50 metrov v pobočje Gradišča. Za odpravo težke sape je zgoraj klopca s pogledom na ostenje Raduhe. Previdno je treba čez grapo, nad stezo pa je pašni svet. Tu kot tudi okoli jame so se pasle Pečovnikove ovce. Nekoč so zginile v jamo in so jih menda dobili v Trbižu, zato ime »Trbiška zijalka«, kot je zapisal **Kocbek**. Po četrturni hoji smo na razcepu poti. Levo, kot kaže napis, je skok do Trbiške zijalke.

Trbiška zijalka je fosilna ponorna jama v soteski Savinje na višini 610 metrov – na tako višino se dvignemo po cesti do Rogovilca ali okoli 70 metrov nad Savinjo. Celotna jama je dolga okoli 300 metrov. Vhod vanjo je širok 15 metrov in je pregrajen s skalo. Dolžina jame je 237, globina pa 30 metrov. Jama kaže na star ponor Savinje, ki je bila pregrajena proti jugu in je ponikala v stransko pobočje. V jami so našli kosti jamskega medveda, ki jih hranijo v Celjskem muzeju (bile so tudi v posebni omarici v gostilni pri Raduhi v Lučah). V njej so tudi endemični jamski hrošči. Jamo je podaril **Janez Krivec**, po domače Stogljaj, Savinjski podružnici SPD. Sedaj je to naravni spomenik.

TRBIŠKA ZIJALKA

Smerna puščica z napisom »Iгла« pokaže pot naprej. Da kdo ne bi padel v Savinjo, ki žubori blizu pod nami, so napravili ograjo in nekaj brun za lažji prehod. Hodimo po poraščenem prodnatem svetu, gremo čez majhen prag z ograjo in smo kmalu pri novi viseči brvi nad Savinjo. Ko smo se »prezibali« čez, smo pri smerni tabli »Sprehajalna pot do Luče«. Ta pot bo daljša, če gremo res v Luče! Smo pri bifeju Iгла. Če nam je ta tričetrtturni sprehod prekratek, se napotimo čez cesto in v petih ključih pritem na škrbino, ki loči Iгло od ostenja. Tu je kar nekaj oznak modernih športnih plezalnih smeri. Spustimo se na drugo stran, s skale se še razgledamo in pridemo točno k Presihajočemu studencu, ki je kar suh. Nad njim je v vdolbini kip Marije.

Iгла (550 m) spada med najbolj znane, najslikovitejše in največje skalne obeliske v Sloveniji. Ta mogočni skalni obelisk stoji na levem bregu Savinje nad cesto. Nastal je z delovanjem erozije in preperevanja v zgornjem triasnem apnencu. To je več kot 40 metrov visok del priostrene skale, ki ga od matične kamnine loči okoli dva metra široka in več metrov visoka prepoka, ki spominja na uho igle (od tod ime). Je naravni spomenik.

Preden gremo na brv, lahko pot nadaljujemo po stezi čez spodnji del zaprodene grape, ki se dviga. Nekoč so bile na njej markacije. Ko smo na grebenu, zavijemo levo ob steni navzdol, kjer so še ostanki brun in ograje (zahteven prehod!). Previdno stopimo na drugo stran in smo kmalu pri solnici na Žvižgovcu, kjer je lep pogled navzdol na sotesko (brv, bife). Tu je raj za gamse. Dalje skušamo slediti stezi. Še čez manjše grape in rebra gremo ter se pri skali spustimo mimo bukve navzdol do vhoda v drugo jamo.

RJAVČEVA JAMA

Rjavčeva jama, ljudstvo ji pravi tudi »luknja«, je stara izletniška točka v strmem bregu 90 metrov nad strugo Savinje vzhodno od Kačje riže (obč. karta Mozirje, 1990, Rjavčeva luknja je napisana na levem bregu Savinje, jama je na desnem pod Teberskim mostom), kjer so štirje vhodi v ta slikovit jamski sistem. Je fosilna ponorna jama v soteski Savinje. Poševen velik rov vodi navzdol do sifonskega jezera v globini 83 metrov od vhoda. Celotna dolžina jame je 418 metrov. V jami so zanimivi sedimenti, v vzhodnem delu je bogato najdišče kosti jamskega medveda. Ime naj bi dobila po **Jakobu Rjavcu**, vikarju v Lučah, ki je dal pred vhomom v jamo napraviti napis »16. I. H. S. I. R. 62«. Jama je naravni spomenik.

Oba objekta sta lahko dostopna tudi turistu, ki se zadržuje v tem območju, ali letoviščarju v Lučah; tako je zapisano v PV 1970 (**Dušan Novak**: Nekaj zanimivosti o kraških pojavih v okolici Igle v Savinjski dolini). Danes je lahko dostopen le prvi.

Ta steza je nekoč povezovala obe jami ali Luče z Rogovilcem. Tako mi je povedal **Peter Jež**, ki se spominja, da so stezo pred četrto stoletja zadnjič markirali. Pa vhod v Trbiško zijalko je bil mnogo prej še zavarovan (zaklenjen).

Spustimo se skozi jamo navzdol po zaraščenem pobočju na cesto in desno, pa smo na novem betonskem Tebrskem mostu in tudi nižje pri Igli.

agrotehnika
LJUBLJANA

**PONOVNO
V SLOVENIJI
STUBAI OPREMA
ZA PLANINCE**

Nudimo vam:

- palice
- cepine
- dereze
- kladiva
- karabine

Naročila sprejemamo v poslovalnicah:
- Ljubljana, Tržaška c.132, tel. 061/267- 091
- Kranj, Dražgoška 2, tel. 064/216- 681